



**TÜRKİYE CUMHURİYETİ  
ŞANLIURFA VALİLİĞİ  
ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ İL MÜDÜRLÜĞÜ**

## **ŞANLIURFA İLİ 2021 YILI ÇEVRE DURUM RAPORU**

**HAZIRLAYAN:  
ÇED VE ÇEVRE İZİNLERİ ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ**

**ŞANLIURFA - 2022**

## İÇİNDEKİLER

## Sayfa

|                                                                                                         |           |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>GİRİŞ .....</b>                                                                                      | <b>1</b>  |
| ŞANLIURFA İLİNE AİT GENEL BİLGİLER.....                                                                 | 1         |
| Tarihi .....                                                                                            | 1         |
| Coğrafi Durum .....                                                                                     | 1         |
| İDARİ VE SOSYO-EKONOMİK DURUMU.....                                                                     | 2         |
| <b>A. HAVA .....</b>                                                                                    | <b>4</b>  |
| <b>A.1. HAVA KALİTESİ.....</b>                                                                          | <b>4</b>  |
| <b>A.2. HAVA KALİTESİ ÜZERİNE ETKİ EDEN KİRLİTİCİLER .....</b>                                          | <b>7</b>  |
| <b>A.3. HAVA KALİTESİNİN KONTROLÜ KONUSUNDAKİ ÇALIŞMALAR .....</b>                                      | <b>9</b>  |
| <b>A.3.1. Temiz Hava Eylem Planları .....</b>                                                           | <b>9</b>  |
| <b>A.4. ÖLÇÜM İSTASYONLARI .....</b>                                                                    | <b>10</b> |
| <b>A.5. ÇEVRESEL GÜRÜLTÜ .....</b>                                                                      | <b>12</b> |
| <b>A.6. İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ EYLEM PLANI ÇERÇEVESİNDE YAPILAN ÇALIŞMALAR .....</b>                         | <b>13</b> |
| <b>A.7. ULAŞIM VE HAREKETLİLİK .....</b>                                                                | <b>13</b> |
| <b>A.8 SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....</b>                                                                  | <b>14</b> |
| <b>B. SU VE SU KAYNAKLARI .....</b>                                                                     | <b>15</b> |
| <b>B.1. İLİN SU KAYNAKLARI VE POTANSİYELİ .....</b>                                                     | <b>15</b> |
| <b>B.1.1. Yüzeysel Sular .....</b>                                                                      | <b>15</b> |
| B.1.1.1. Akarsular .....                                                                                | 15        |
| B.1.1.2. Doğal Göller, Göletler ve Rezervuarlar .....                                                   | 16        |
| <b>B.1.2. Yeraltı Suları .....</b>                                                                      | <b>17</b> |
| B.1.2.1. Yeraltı Su Seviyeleri .....                                                                    | 18        |
| <b>B.2. SU KAYNAKLARININ KALİTESİ .....</b>                                                             | <b>18</b> |
| <b>B.3. SU KAYNAKLARININ KİRLİLİK DURUMU .....</b>                                                      | <b>18</b> |
| <b>B.3.1. Noktasal kaynaklar .....</b>                                                                  | <b>18</b> |
| B.3.1.1. Endüstriyel Kaynaklar .....                                                                    | 18        |
| B.3.1.2. Evsel Kaynaklar .....                                                                          | 18        |
| <b>B.3.2. Yayıllı Kaynaklar .....</b>                                                                   | <b>19</b> |
| B.3.2.1. Tarımsal Kaynaklar .....                                                                       | 19        |
| B.3.2.2. Diğer .....                                                                                    | 19        |
| <b>B.4. DENİZLER .....</b>                                                                              | <b>19</b> |
| <b>B.5. SEKTÖREL SU KULLANIMLARI VE YAPILAN SU TAHSİSLERİ .....</b>                                     | <b>19</b> |
| <b>B.5.1. İçme ve Kullanma Suyu .....</b>                                                               | <b>19</b> |
| B.5.1.1 Yüzeysel su kaynaklarından kullanılan su miktarı ve içme suyu arıtım tesisi mevcudiyeti .....   | 19        |
| B.5.1.2. Yeraltı su kaynaklarından temin edilen su miktarı ve içme suyu arıtım tesisi mevcudiyeti ..... | 20        |
| B.5.1.3. İçme Suyu temin edilen kaynağın adı, mevcut durumu, potansiyeli vb. ....                       | 20        |
| <b>B.5.2. Sulama.....</b>                                                                               | <b>21</b> |
| B.5.2.1. Salma sulama yapılan alan ve kullanılan su miktarı .....                                       | 21        |
| B.5.2.2. Damla, yağmurlama veya basınçlı sulama yapılan alan ve kullanılan su miktarı .....             | 21        |
| <b>B.5.3. Endüstriyel Su Temini .....</b>                                                               | <b>21</b> |
| <b>B.5.4. Enerji Üretimi Amacıyla Su Kullanımı .....</b>                                                | <b>21</b> |
| <b>B.5.5. Rekreatiyonel Su Kullanımı .....</b>                                                          | <b>22</b> |
| <b>B.6. ÇEVRESEL ALTYAPI .....</b>                                                                      | <b>22</b> |
| <b>B.6.1. Kentsel Kanalizasyon Sistemi ve Atıksu Arıtma Tesisi Hizmetleri.....</b>                      | <b>22</b> |
| <b>B.6.2. Organize Sanayi Bölgeleri ve Münferit Sanayiler Atıksu Altyapı Tesisleri.....</b>             | <b>25</b> |
| <b>B.6.3. Katı Atık (Düzenli) Depolama Tesisleri Atıksuları İçin Önlemler .....</b>                     | <b>25</b> |
| <b>B.6.4. Atıksuların Geri Kazanılması ve Tekrar Kullanılması .....</b>                                 | <b>25</b> |
| <b>B.7. TOPRAK KİRLİLİĞİ VE KONTROLÜ.....</b>                                                           | <b>26</b> |

|                                                                                                                        |    |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| B.7.1. Noktasal Kaynaklı Kirlenmiş Sahalar.....                                                                        | 26 |
| B.7.2. Arıtma Çamurlarının Bertaraf Yöntemi .....                                                                      | 26 |
| B.7.3. Madencilik faaliyetleri ile bozulan arazilerin doğaya yeniden kazandırılmasına ilişkin yapılan çalışmalar ..... | 26 |
| B.7.4. Tarımsal Faaliyetler İle Oluşan Toprak Kirliliği .....                                                          | 26 |
| B.8. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....                                                                                       | 27 |
| C. ATIK .....                                                                                                          | 28 |
| C.1. BELEDİYE ATIKLARI .....                                                                                           | 28 |
| C.2. HAFRIYAT TOPRAĞI, İNŞAAT VE YIKINTI ATIKLARI .....                                                                | 30 |
| C.3. SIFIR ATIK YÖNETİMİ.....                                                                                          | 30 |
| C.3.1. Eğitimler.....                                                                                                  | 30 |
| C.3.2. Atık Getirme Merkezleri .....                                                                                   | 31 |
| C.3.3. Sıfır Atık Belgesi Alan ve Sisteme Geçen Kuruluş Sayısı.....                                                    | 31 |
| C.4. AMBALAJ ATIKLARI.....                                                                                             | 32 |
| C.5. TEHLİKELİ ATIKLAR.....                                                                                            | 34 |
| C.6. ATIK YAĞLAR.....                                                                                                  | 35 |
| C.7. ATIK PİL VE AKÜMÜLATÖRLER .....                                                                                   | 36 |
| C.8. BİTKİSEL ATIK YAĞLAR .....                                                                                        | 36 |
| C.9. ÖMRÜNÜ TAMAMLAMIŞ LASTİKLER.....                                                                                  | 37 |
| C.10. ATIK ELEKTRİKLİ VE ELEKTRONİK EŞYALAR .....                                                                      | 38 |
| C.11. ÖMRÜNÜ TAMAMLAMIŞ ARAÇLAR .....                                                                                  | 38 |
| C.12. TEHLİKESİZ ATIKLAR.....                                                                                          | 39 |
| C.12.1 Demir ve Çelik Sektörü ve Cüruf Atıkları.....                                                                   | 39 |
| C.12.2 Kömürle Çalışan Termik Santraller ve Kül .....                                                                  | 39 |
| C.12.3 Atıksu Arıtma Tesisi Çamurları .....                                                                            | 39 |
| C.13. TIBBİ ATIKLAR.....                                                                                               | 40 |
| C.14. MADEN ATIKLARI .....                                                                                             | 40 |
| C.15. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....                                                                                      | 40 |
| Ç. BÜYÜK ENDÜSTRİYEL KAZALARIN ÖNLENMESİ ÇALIŞMALARI.....                                                              | 42 |
| Ç.1. BÜYÜK ENDÜSTRİYEL KAZALAR.....                                                                                    | 42 |
| Ç.2. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME .....                                                                                      | 42 |
| D. DOĞA KORUMA VE BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK .....                                                                           | 43 |
| D.1. FLORA.....                                                                                                        | 43 |
| D.2. FAUNA.....                                                                                                        | 45 |
| D.3. ORMANLAR, MİLLİ PARKLAR VE TABİAT PARKLARI .....                                                                  | 47 |
| D.3.1. Ormanlar.....                                                                                                   | 48 |
| D.3.2. Milli Parklar .....                                                                                             | 48 |
| D.3.3. Tabiat Parkları.....                                                                                            | 53 |
| D.4. ÇAYIR VE MERA.....                                                                                                | 54 |
| D.5. SULAK ALANLAR .....                                                                                               | 54 |
| D.6. TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI .....                                                                      | 55 |
| D.6.1. Tabiat Anıtları .....                                                                                           | 55 |
| D.6.2. Tabiatı Koruma Alanları .....                                                                                   | 55 |
| D.6.3. Anıt Ağaçlar.....                                                                                               | 55 |
| D.6.4. Özel Çevre Koruma Bilgileri .....                                                                               | 56 |
| D.6.5. Doğal Sit Alanları.....                                                                                         | 56 |
| D.7. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....                                                                                       | 57 |
| E. ARAZİ KULLANIMI.....                                                                                                | 59 |

|                                                                      |    |
|----------------------------------------------------------------------|----|
| <b>E.1. ARAZI KULLANIM VERİLERİ</b> .....                            | 59 |
| <b>E.2. MEKÂNSAL PLANLAMA</b> .....                                  | 61 |
| <i>E.2.1. Çevre Düzeni Planı</i> .....                               | 61 |
| <b>E.3. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME</b> .....                             | 62 |
| <b>F. ÇED, ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ</b> .....                  | 63 |
| <b>F.1. ÇEVRESEL ETKİ DEĞERLENDİRMESİ İŞLEMLERİ</b> .....            | 63 |
| <b>F.2. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ</b> .....                     | 64 |
| <b>F.3. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME</b> .....                             | 65 |
| <b>G. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI</b> .....     | 66 |
| <b>G.1. ÇEVRE DENETİMLERİ</b> .....                                  | 66 |
| <b>G.2. ŞİKÂyetLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ</b> .....                     | 67 |
| <b>G.3. İDARİ YAPTIRIMLAR</b> .....                                  | 67 |
| <b>G.4. ÇEVRE KANUNU UYARINCA DURDURMA CEZASI UYGULAMALARI</b> ..... | 69 |
| <b>G.5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME</b> .....                             | 69 |
| <b>H. ÇEVRE EĞİTİMLERİ</b> .....                                     | 70 |

## ÇİZELGELER DİZİNİ

## Sayfa

|                                                                                                                                                                                                                       |           |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| Çizelge A.1 – Hava kalitesi değerlendirme ve yönetiminde limit değerlerinde kademeli azaltım ve uyarı eşikleri.....                                                                                                   | 5         |
| Çizelge A.2 - Ulusal hava kalite indeksi kesme noktaları.....                                                                                                                                                         | 6         |
| Çizelge A.3 - Ulusal hava kalitesi indeksi.....                                                                                                                                                                       | 6         |
| Çizelge A.4 –2021 yılı itibariyle sürekli emisyon ölçüm sistemleri .....                                                                                                                                              | 7         |
| Çizelge A.5 – 2021 yılında kullanılan yakıt türleri ve miktarları.....                                                                                                                                                | 9         |
| Çizelge A.6 - 2021 yılında hava kalitesi ölçüm istasyon yerleri ve ölçülen parametreler .....                                                                                                                         | 10        |
| Çizelge A.7 - 2021 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri ve sınır değerin aşıldığı gün sayıları ( $\mu\text{g}/\text{m}^3$ ; $\text{CO}$ : $\text{mg}/\text{m}^3$ ).....                          | 12        |
| Çizelge A.8 - 2021 yılındaki araç sayısı ve egzoz ölçümü yaptıran araç sayısı.....                                                                                                                                    | 13        |
| Çizelge A.9 – Tamamlanan Bisiklet Yolları .....                                                                                                                                                                       | 13        |
| Çizelge B.10 – Şanlıurfa ilin akarsuları .....                                                                                                                                                                        | 15        |
| Çizelge B.11 – Şanlıurfa ilinde mevcut sulama göletleri .....                                                                                                                                                         | 16        |
| Çizelge B.12 – Yeraltı suyu potansiyeli .....                                                                                                                                                                         | 17        |
| Çizelge B. 13 – 2021 yılında endüstrinin kullandığı suyun kaynaklara göre dağılımı.....                                                                                                                               | 21        |
| Çizelge B.14. Hidroelektrik Santralleri ve Kapasiteleri .....                                                                                                                                                         | 22        |
| Çizelge B.15 – 2021 yılı itibariyle kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu.....                                                                                                                                    | 24        |
| Çizelge B.16 – 2021 yılı OSB, Serbest Bölgeler ve Sanayi Sitelerinde atıksu arıtma tesislerinin (AAT) durumu .....                                                                                                    | 25        |
| Çizelge B.17 – 2021 yılı itibariyle münferit sanayiye ait atıksu arıtma tesisi (AAT) sayısı .....                                                                                                                     | 25        |
| Çizelge B.18 – 2021 yılı itibariyle arıtıldıktan sonra bertaraf edilen atıksu durumu .....                                                                                                                            | 25        |
| <b>Çizelge B.19 - 2020 yılı için tespit edilen noktasal kaynaklı toprak kirliliğine ilişkin veriler .....</b>                                                                                                         | <b>26</b> |
| Çizelge B.20 – 2019 yılında kullanılan ticari gübre tüketiminin bitki besin maddesi bazında ve yıllık tüketim miktarları .....                                                                                        | 26        |
| Çizelge B.21 - 2019 yılında tarımda kullanılan girdilerden gübreler haricindeki diğer kimyasal maddeleri (tarımsal ilaçlar vb) .....                                                                                  | 27        |
| Çizelge C.22 - 2021 yılı için il/ilçe belediyelerince toplanan ve yerel yönetimlerce (büyükşehir belediyesi/ belediye/ birliklerce) yönetilen belediye atığı miktarı ve toplanma, taşınma ve bertaraf yöntemleri..... | 29        |
| <b>Çizelge C.23 – 2020 yılı itibariyle hafriyat toprağı, inşaat ve yıkıntı atıkları yönetimi .....</b>                                                                                                                | <b>30</b> |
| <b>Çizelge C.24 – 2021 yılı itibariyle Atık Getirme Merkezleri/ Mobil Atık Getirme Merkezleri....</b>                                                                                                                 | <b>31</b> |
| Çizelge C.25 – 2021 yılı itibariyle sıfır atık sistemini kuran ve belediye geneli temel seviye sıfır atık belgesini alan belediye sayısı .....                                                                        | 31        |
| Çizelge C.26 – 2021 yılı itibariyle sıfır atık sistemini uygulayan(faaliyet bildiren) ve temel seviye sıfır atık belgesini alan genelindeki bina yerleşkelerin sayısı.....                                            | 31        |
| Çizelge C.27 - 2019 yılı ambalaj ve ambalaj atıkları istatistik sonuçları* .....                                                                                                                                      | 32        |
| Çizelge C.28 - 2020 yılında kayıtlı ekonomik işletme sayısı .....                                                                                                                                                     | 32        |
| Çizelge C.29 - 2021 yılında kayıtlı ambalaj atığı toplama ayırma tesisi sayısı.....                                                                                                                                   | 33        |
| Çizelge C.30 - 2021 yılında ambalaj atığı geri kazanım tesisi sayısı .....                                                                                                                                            | 33        |
| Çizelge C.31 - 2020 yılında atık işleme yöntemine göre atık miktarları* .....                                                                                                                                         | 35        |
| Çizelge C.32 – 2020 yılı için atık madeni yağ geri kazanım ve bertaraf miktarları .....                                                                                                                               | 36        |
| Çizelge C.33 – Yıllar itibariyle atık akü ve pil miktarı (kg)* .....                                                                                                                                                  | 36        |

|                                                                                                                                                                       |    |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| Çizelge C.34 – 2020 yılı için atık bitkisel yağlarla ilgili veriler .....                                                                                             | 36 |
| Çizelge C.35 – 2020 yılında oluşan ömrünü tamamlamış lastikler ile ilgili veriler .....                                                                               | 37 |
| Çizelge C.36 – Yıllar itibarıyla toplam ÖTL miktarları (ton/yıl) .....                                                                                                | 37 |
| Çizelge C.37 – 2020 yılı teslim alınan ÖTA sayısı .....                                                                                                               | 38 |
| Çizelge C.38 – 2020 yılı tehlikesiz atıkların miktarı ve bertaraf edilmesi ile ilgili verileri .....                                                                  | 39 |
| Çizelge C.39 – 2021 yılında il sınırları içinde oluşan yıllık tıbbi atık miktarı .....                                                                                | 40 |
| Çizelge C.40 - Yıllara göre tıbbi atık miktarı .....                                                                                                                  | 40 |
| Çizelge C.41 – 2021 yılı itibarıyla bulunan atık işleme tesisi sayısı .....                                                                                           | 40 |
| Çizelge C.42 – 2021 yılında BEKRA kuruluşlarının sayısı .....                                                                                                         | 42 |
| Çizelge C.43 – 2021 yılında BEKRA bildirimleri sorgulanan kuruluş sayıları .....                                                                                      | 42 |
| Çizelge 44. Şanlıurfa İlinde Bulunan Sulak Alanlar .....                                                                                                              | 54 |
| Çizelge E.45 – Arazi kullanım sınıflandırması .....                                                                                                                   | 60 |
| Çizelge F.46 – Bakanlık merkez ve ÇŞİDİM tarafından 2021 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı* .....              | 63 |
| Çizelge F.47 – Bakanlık merkez ve ÇŞİDİM tarafından 2014-2021 yılları arasında verilen muafiyet kararlarının sektörel dağılımı .....                                  | 64 |
| Çizelge F.48 – 2014-2021 yılları arasında verilen iade/iptal kararlarının sektörel dağılımı .....                                                                     | 64 |
| Çizelge F.49 – 2021 yılında Bakanlık Merkez teşkilatı ve ÇŞİDİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları ..... | 64 |
| Çizelge G.50 - 2021 yılında ÇŞİDİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı .....                                                                              | 66 |
| Çizelge G.51 – 2021 yılında ÇŞİDİM’e gelen tüm şikâyetler ve bunların değerlendirilme durumları .....                                                                 | 67 |
| Çizelge G.52 – 2021 yılında ÇŞİDİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı .....                                                                               | 67 |

## GRAFİKLER DİZİNİ

|                                                                                                                                                             | <u>Sayfa</u> |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------|
| Grafik A.1 - 2021 yılında Şanlıurfa istasyonu PM <sub>10</sub> parametresi günlük ortalama değer grafiği .....                                              | 11           |
| Grafik A.2 - 2021 yılında Şanlıurfa istasyonu SO <sub>2</sub> parametresi günlük ortalama değer grafiği .....                                               | 11           |
| Grafik A.3 – 2021 yılında gürültü konusunda yapılan şikâyetlerin dağılımı .....                                                                             | 12           |
| Grafik B.4 - 2020 yılı belediyeler tarafından içme ve kullanma suyu şebekesi ile dağıtılmak üzere temin edilen su miktarının kaynaklara göre dağılımı ..... | 20           |
| Grafik B.5 – (Şanlıurfa) Yıllar bazında kanalizasyon şebekesi tesisi ile hizmet verilen belediye nüfusunun toplam nüfusa oranı .....                        | 22           |
| Grafik B.6 – (Şanlıurfa)Yıllar bazında atıksu arıtma tesisi ile hizmet verilen belediye nüfusunun toplam belediye nüfusuna oranı .....                      | 23           |
| Grafik C.7 - 2021 yılı itibariyle katı atık kompozisyonu .....                                                                                              | 28           |
| Grafik C.8 – Yıllar bazında sıfır atık yönetimi kapsamında verilen eğitimlere katılan kişi sayısı.....                                                      | 30           |
| Grafik C.9 – Yıllar itibariyle sıfır atık sistemine geçen il genelindeki bina ve yerleşkelerin sayısı .....                                                 | 32           |
| Grafik C.10 – Yıl bazında kayıtlı ekonomik işletme sayısı.....                                                                                              | 33           |
| Grafik C.11 – Yıl bazında bulunan ambalaj atığı geri kazanım tesisi sayısı .....                                                                            | 34           |
| Grafik C.12 – Atık yönetim uygulaması verilerine göre ilimizdeki tehlikeli atık yönetimi* .....                                                             | 34           |
| Grafik C.13 – Yıllar itibariyle Şanlıurfa ilinde atık madeni yağ miktarları & .....                                                                         | 35           |
| Grafik C.14 – Yıllar itibariyle toplam ÖTL miktarları (ton/yıl).....                                                                                        | 37           |
| Grafik C.15 - Yıllar itibariyle atık elektrikli ve elektronik eşya miktarları (ton) .....                                                                   | 38           |
| Grafik E.16 – Şanlıurfa ili arazi kullanım durumuna göre arazi sınıflandırması (2018).....                                                                  | 59           |
| Grafik F.17 – 2021 yılında ÇED Olumlu Kararı alınan projelerin sektörel dağılımı .....                                                                      | 63           |
| Grafik F.18 – 2021 yılında ÇED Gerekli Değildir Kararı alınan projelerin sektörel dağılımı.....                                                             | 64           |
| Grafik F.19 – 2021 yılında verilen Çevre İzin/ Çevre İzin ve Lisans Belgelerinin konularına göre dağılımı.....                                              | 65           |
| Grafik G.20 – ÇŞİDİM tarafından 2021 yılında gerçekleştirilen planlı ve ani çevre denetimlerinin dağılımı.....                                              | 66           |
| Grafik G.21 – 2021 yılında ÇŞİDİM gelen şikâyetlerin konulara göre dağılımı .....                                                                           | 67           |
| Grafik G.22 – 2021 yılında ÇŞİDİM tarafından uygulanan idari para cezaları miktarının konulara göre dağılımı.....                                           | 68           |
| Grafik G.23 - 2021 yılında ÇŞİDİM tarafından uygulanan idari para cezaları sayısının konulara göre dağılımı.....                                            | 68           |

## HARİTALAR DİZİNİ

|                                                                                                                   | <u>Sayfa</u> |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------|
| Harita A.1– Şanlıurfa ilinde bulunan hava kirliliği ölçüm cihazlarının yerleri.....                               | 10           |
| Harita D.2– Özellikli Alanlar Haritası.....                                                                       | 48           |
| Harita D.3 Tek Tek Dağları Milli Parkı Haritası.....                                                              | 50           |
| Harita D 4- Şanlıurfa Tüm Yüzölçüm Alanı için Karasal ve İç Su Ekosistemleri, Biyolojik Çeşitlilik Haritası ..... | 58           |
| Harita E.5– Adıyaman-Şanlıurfa-Diyarbakır ilinin 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı .....                       | 61           |

## RESİMLER DİZİNİ

|                                                                            |    |
|----------------------------------------------------------------------------|----|
| Resim D.1 Baş Kızan ( <i>Cousinia birecikensis</i> ) .....                 | 43 |
| Resim D.2 Barsamaotu ( <i>Achillea brachyphylla</i> ) .....                | 44 |
| Resim D.3 Hoş sümbül ( <i>Scilla mesopotamica</i> ) .....                  | 44 |
| Resim D.4 Kursaklı ceylan ( <i>Gazella subgutturosa</i> ).....             | 45 |
| ResimD.5 Çizgili Sırtlan ( <i>Hyaena hyaena</i> ).....                     | 45 |
| Resim D.6 Kelaynak ( <i>Geronticus eremita</i> ).....                      | 46 |
| Resim D.7 Büyük Toy Kuşu ( <i>Otis tarda</i> ) .....                       | 46 |
| Resim D.8 Çizgili İshakkuşu ( <i>Otus brucei</i> ) .....                   | 47 |
| Resim D.9 Harran Kertenkelesi ( <i>Acanthodactylus harranensis</i> ) ..... | 47 |
| Resim D.10 Tek Tek Dağları Milli Parkı .....                               | 51 |
| Resim D.11 Tek Tek Dağları Milli Parkı .....                               | 51 |
| Resim D.12 - Tek Tek Dağları Milli Parkı.....                              | 52 |
| Resim D.13 - Tek Tek Dağları Milli Parkı.....                              | 52 |
| Resim D.14 Tek Tek Dağları Milli Parkı .....                               | 53 |
| Resim D.15 Gölpınar Tabiat Parkı .....                                     | 54 |
| Resim D.16-Balıkligöl.....                                                 | 56 |
| Resim D.17 Birecik Söğütlük Parkı .....                                    | 57 |
| Resim H.18 Dünya Çevre Haftası kapsamında düzenlenen teknik gezi .....     | 70 |
| Resim H.19 Dünya Çevre Haftası kapsamında düzenlenen uçurtma şenliği ..... | 71 |
| Resim H.20 Dünya Çevre Haftası kapsamında düzenlenen çevre yürüyüşü.....   | 71 |
| Resim H.22 Dünya Çevre Haftası kapsamında düzenlenen çevre şenliği.....    | 72 |



# GİRİŞ

## Şanlıurfa İline Ait Genel Bilgiler

### Tarihi

Şanlıurfa ve civarındaki yerleşik hayat, Neolitik Dönem'e (Cılalı Taş Çağı) kadar uzanmaktadır. Göbeklitepe Höyüğü, M.Ö. 11. yüzyılda kullanılan Dünya'nın bilinen en eski mabedinin bulunduğu yerdir. Şanlıurfa; Kur'an, İncil ve Tonah (Eski ahit/Tevrat)'ta geçen Hz. İbrahim peygamberin doğum yeri olarak kabul edilmekte olup, anısına yaptırılan bir adet cami de bu şehirde bulunmaktadır. Ayrıca Hz. Eyüp peygamberin de (İncil ve Eski ahitte "Job") doğum yeri olarak kabul edilir. Kent tarihi süreç içerisinde Ebla, Akkad, Sümer, Babil, Hitit, Hurri-Mitanni, Arami, Asur, Pers, Makedonya, Roma, Bizans gibi uygarlıkların egemenliklerine sahne olmuştur.

1094 yılında Selçuklu hâkimiyetine girmiştir. 1098'de Haçlı Edessa Kontluğu, daha sonra Eyyubi, Memluk, Türkmen aşiretleri, Timur Devleti, Akkoyunlular, Dulkadir Beyliği, Safeviler ve en son da 1516'da Osmanlı sınırları içine katılmıştır. Önceleri Rakka Eyaleti sınırları içerisinde yer almakta iken, 1876'da Halep'e bağlanmıştır, 1916'da ise bağımsız bir sancak olmuştur. I. Dünya Savaşına kadar Osmanlıların elinde olan Urfa, 1919 yılında önce İngilizler, daha sonra da Fransızlarca işgal edilmiş ve 11 Nisan 1920'de düşman işgalinden kurtarılmıştır. Cumhuriyet sonrasında, 1924'te il olmuştur. Daha sonraki dönemlerde ismine "Şanlı" unvanı eklenmiş ve Şanlıurfa olarak değiştirilmiştir.

### Coğrafi Durum

Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yer alan Şanlıurfa, doğuda Mardin, batıda Gaziantep, kuzeybatıda Adıyaman, kuzeydoğuda Diyarbakır illeriyle çevrilidir. 789 km'lik Türkiye-Suriye sınırının bir bölümünü ilin güney sınırı oluşturur. Genelde bir ova görünümündeki il merkezinin rakımı 518 m'dir. Şanlıurfa kontinental (karasal) iklim özelliği gösterir. Yazları çok kurak ve sıcak, kışları bol yağışlı ve nispeten ılıman geçmektedir. Matematik konum itibarıyla ekvatora yakın olup, deniz etkisinden uzak bir bölgede bulunmaktadır. Bu nedenle karasal iklim özelliği ağır basmaktadır. Bu özellik sıcaklık ve yağış bakımından kendisini göstermektedir. Kar ve don olayının görüldüğü gün sayısı oldukça azdır.

Konum itibarıyla Arap Platformu'nun kuzey bölümleri ile Güneydoğu Toroslar'ın orta kısmını güney etekleri üzerinde yer almaktadır. İlin kuzeyinde bulunan dağların yükseklikleri düşüktür. Dağlar arasında geniş ovalar yer alır. İldeki başlıca dağlar; Karacadağ (1938 m), Tektek (449 m), Susuz (801 m), Germuş (771 m), Şebeke (750 m) ve Arat (840 m) dağlarıdır. İl genel olarak plato görünümünde olup, başlıca ovaları şunlardır: Harran, Suruç, Viranşehir, Hilvan, Ceylanpınar, Bozova ve Siverek. En önemli akarsuyu Fırat Nehri'dir. Şanlıurfa kenti içinde göl olarak nitelendirilen Halil'ür Rahman ve Ayn-zeliha olmak üzere iki küçük göl mevcuttur. Hz. İbrahim'in ateşe düştüğü yerde oluşan bu iki göl nehir merkezinin güney batısında yer almaktadır. Hz. İbrahim'in düştüğü yer, Halil'ür Rahman Gölü'dür.

Nemrut'un kızı Zeliha da İbrahim'e inandığından kendisini onun peşinden ateşe atmış ve düştüğü yerde Ayn-zeliha Gölü oluşmuştur. İçerisindeki balıkların kutsal sayılarak yenilmediği bu göller, dünyanın her tarafından gelen ziyaretçilerini ağırlamaktadır. Ayrıca GAP (Güneydoğu Anadolu Projesi) ile yapay olarak oluşturulan Atatürk Baraj Gölü, Türkiye'nin en büyük baraj gölü olup, il sınırları içinde bulunmaktadır.

### İdari ve Sosyo-Ekonomik Durumu

Şanlıurfa ilinin nüfusu, 2020 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçlarına göre 2.115.256 kişidir. İlçeleri Siverек, Viranşehir, Suruç, Akçakale, Birecik, Ceylanpınar, Harran, Bozova, Hilvan, Halfeti, Karaköprü, Haliliye, Eyyübiye' dir. Şanlıurfa nüfus açısından, Türkiye'nin en büyük sekizinci kentidir. Şanlıurfa'da ki ilçe sayısı 13'tür.

Şanlıurfa ili, GAP'ın merkezi olarak bilinmekte ve GAP İdaresinin idari yerleşkesini içermektedir. GAP, çok sektörlü, entegre ve sürdürülebilir bir kalkınma anlayışı ile ele alınan bir bölgesel kalkınma projesidir. Proje alanı Fırat ve Dicle havzaları ile yukarı Mezopotamya ovalarında yer alan 9 ili kapsamaktadır (Adıyaman, Batman, Diyarbakır, Gaziantep, Kilis, Mardin, Siirt, Şanlıurfa, Şırnak). 1970'lerde Fırat ve Dicle nehirleri üzerindeki sulama ve hidroelektrik amaçlı projeler olarak planlanan GAP, 1980'lerde çok sektörlü, sosyo-ekonomik bir bölgesel kalkınma programına dönüştürülmüştür. Kalkınma programı, sulama, hidroelektrik, enerji, tarım, kırsal ve kentsel altyapı, ormancılık, eğitim ve sağlık gibi sektörleri kapsamaktadır. GAP; 22 baraj, 19 hidroelektrik santrali ve 1,82 milyon hektar alanda sulama sistemlerinin yapımını öngörmektedir. Geniş ve verimli tarım arazilerine sahip Şanlıurfa da, GAP Projesi ile birlikte tarımın etkinliği ve önemi daha da artmıştır.

Arkeolojik bulgulara göre Şanlıurfa; dünyanın en eski kenti, insanlık tarihinin başlangıcı, tüm insanlığın ortak ata yurdudur. İl genelinde ortaya çıkan her arkeolojik bulgu, tarihin yeniden yazılmasına vesile olup, Urfa'nın tarihe kaynaklık ettiğini göstermektedir. Bu nedenle büyük bir tarihsel ve kültürel zenginliğe sahiptir. Harran ilçesinde dünyanın ilk üniversitesi olarak kabul edilen yapının kalıntıları bulunmaktadır. Bunun yanında kentte; Balıklıgöl, Göbeklitepe, Savaşçı Amazon Kraliçelerinin mozaikleri, Halil-ür Rahman Camii, Ulu Camii, Hasan Paşa Camii, Fırfırlı Camii, Rızvaniye Camii, Nimetullah Camii, Selahaddin Eyyubi Camii, Germuş Kilisesi, Deyr Yakub, Gümrük Hanı, Tarihi çarşılar, tarihi sokaklar, nehir surları, Kurtuluş Müzesi, saklı cennet Halfeti, Birecik "Kalecik", kaya mezarları, Hz.Eyyub' ün (a.s.) sabır makamı, Çemdin Kale, İmam Bakır Camii ve Türbesi gibi tarihi mekanlar bulunmaktadır. Ayrıca endemik hayvan türlerinden; kelaynak kuğu, çöl varanı, ceylan ve çizgili sırtlan gibi hayvanlara da ev sahipliği yapmaktadır.

Kent genç nüfusunun da fazla olması sebebiyle önemli bir husus olarak, mevsimlik tarım işçilerinin en yoğun olarak bulunduğu ve bu sektörü ayakta tutan en önemli ildir. Mevsimlik tarım işçiliği açısından Türkiye'nin diğer bölgelerindeki ihtiyacı da karşılayan bir özelliğe sahiptir.

Ağırlıklı olarak tarıma dayalı olan Şanlıurfa ekonomisinde enerji, turizm ve hayvancılıkta önemli sektörlerdendir. Tekstil ve Gıda sektörünün toplam imalat sanayi içerisindeki payı yüksektir. Şanlıurfa, Türkiye'deki toplam sulanabilen verimli alanların önemli bir kısmına tek başına sahiptir. Türkiye'nin en büyük, dünyanın ise sayılı büyük çiftliklerinden olan Ceylanpınar Tarım işletmeleri de bu ilin sınırları içerisinde. Ülkemizdeki küçükbaş hayvanların çok önemli kısmı Şanlıurfa'da yetiştirilmektedir. İl ekonomisi açısından önemli olan bir diğer husus da, Akçakale Sınır Kapısı'dır. Atatürk Barajı hidroelektrik santrallerinde üretilen elektrik ile ülkenin elektrik ihtiyacının önemli bir kısmı karşılanmaktadır. Şanlıurfa'da sanayi, ağırlıklı olarak tarıma dayalı sanayidir. Yine Atatürk Barajında yürütülen balıkçılık faaliyetlerinin Şanlıurfa ekonomisine katkısı da azımsanmayacak boyuttadır. İlin en önemli özelliklerinden biri dünyanın en büyük bütünleşmiş bölgesel kalkınma projelerinden biri olan GAP'ın merkezinde yer almasıdır. Şanlıurfa, bu projenin hayata geçmesiyle birlikte önemli gelişmelere sahne olmaktadır. Tarımın yanında sanayi sektörü de, GAP projesinin kısmen devreye girmesi ile birlikte özellikle 1995 yılından sonra tarım ürünlerine dayalı olarak hızla gelişmeye başlamıştır.

#### İl Müdürlüğü Çevre Kısmı Yapılanması

Şanlıurfa Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğünde ÇED ve Çevre İzinlerinden Sorumlu Şube Müdürlüğü ile Çevre Yönetimi ve Denetiminden Sorumlu Şube Müdürlüğü olmak üzere 2 adet çevre şubesi bulunmaktadır. ÇED ve Çevre İzinlerinden Sorumlu Şube Müdürlüğünde 1 şube müdürü, 5 mühendis ve 1 idari büro görevlisi personel olmak üzere toplam 7 kişi çalışmaktadır. Çevre Yönetimi ve Denetiminden Sorumlu Şube Müdürlüğünde ise 1 şube müdürü, 5 mühendis ve 1 idari büro görevlisi personel olmak üzere toplam 7 kişi çalışmaktadır.



Müdürlüğümüz, 15.11.2019 tarihi itibari ile Mehmetçik Mah. 71. Cadde 7062. Sokak No:2 Karaköprü/Şanlıurfa adresindeki yeni İl Müdürlüğü binasında hizmet vermektedir. (ŞÇŞİDİM, 2022)

## A. HAVA

### A.1. Hava Kalitesi

Modern yaşamın getirdiği şehirleşmenin bir sonucu olan hava kirliliği, yerel ve bölgesel olduğu kadar küresel ölçekte de etki alanına sahiptir. Hava kirliliğinin insan sağlığına önemli etkileri olması sebebiyle, hava kalitesi konusuna tüm dünyada büyük önem verilmektedir. Hava kirliliği problemlerini çözmek ve strateji belirlemek için, bilimsel topluluk ve ilgili otoritenin her ikisi de atmosferik kirlenici konsantrasyonlarını izlemek ve analiz etmek konusuna odaklanmışlardır (Kyrkilis vd, 2007). Otoritelerin hava kalitesinin korunması ve iyileştirilmesi konusunda sorumluluklarının yanı sıra, halk sağlığını doğrudan etki eden bir konu olması sebebiyle, kamuoyuna iletişim araçları vasıtasıyla hava kirliliği güncel bilgilerini sunması da sorumlulukları arasındadır.

Ülkemizde dış ortam hava kalitesine ilişkin parametrelerin yönetimi Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi Yönetmeliği gereğince gerçekleştirilmektedir. Bu kapsamda, 2020 yılı itibarıyla geçerli olan hava kalitesi limit değerlerine ilişkin bilgi Çizelge A.1'te verilmektedir.

Ancak farklı kirleticilere ait ölçümleri anlamak bu konuda çalışan bir bilim insanı için mümkün olsa bile genel halk ve yerel otoriteler için oldukça zor olmaktadır. Bu sebeple, hava kirliliğinin/hava kalitesinin durumunu kamuoyuna açıklarken halkın kolayca anlayabileceği bir sınıflama sistemi kullanılmaktadır. Tüm dünyada yaygın olarak kullanılan, Hava Kalitesi İndeksi (HKİ) denilen bu sınıflama sistemi ile havadaki kirleticilerin konsantrasyonlarına göre hava kalitesi için iyi, orta, kötü, tehlikeli vb şeklinde derecelendirme yapılmaktadır. Dünyanın pek çok ülkesinde indeks hesaplanmasında kullanılan yöntem ve kriterler, kendi ülkelerinde uygulanan hava kalitesi standartlarına uygun şekilde oluşturulmuştur.

Bir ulusun hava kalitesinin iyileştirilmesi konusundaki başarısı, yerel ve ulusal hava kirliliği sorunları ve kirlilik azaltmadaki gelişmeler konusunda doğru ve iyi bilgilendirilmiş vatandaşların desteğine bağlıdır (Sharma vd, 2003a). Bir bölgedeki kirlenici seviyelerini anlamak için uygun bir aracın geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu araç, vatandaşın hava kirliliği seviyesi hakkında doğru ve anlaşılabilir şekilde bilgi sağlarken, aynı zamanda ilgili otoritelerin toplum sağlığını korumak için önlem almaları konusunda kullanılabilir olmalıdır (Kyrkilis vd, 2007).

Bu amaçla, geliştirilen standart değerler, gerek uyarıcı ve anlaşılabilir olması gerekse de kullanımı açısından yaygın olarak bir indekse çevrilerek sunulabilmektedir. Belli bir bölgedeki hava kalitesinin karakterize edilmesi için ülkelerin kendi sınır değerlerine göre dönüştürdükleri ve kirlilik sınıflandırılmasının yapıldığı bu indekse Hava Kalitesi İndeksi (HKİ) (Air Quality Index/AQI) adı verilmektedir. İndeks belirli kategorilerde farklı tanım ve renkler kullanılarak ifade edilmekte ve ölçümü yapılan her kirlenici için ayrı ayrı düzenlenmektedir (Yavuz, 2010).

Ulusal Hava Kalitesi İndeksi, ulusal mevzuatımız ve sınır değerlerimize uygun olarak oluşturulmuştur. 5 temel kirlenici için hava kalitesi indeksi hesaplanmaktadır. Bunlar; partikül maddeler (PM<sub>10</sub>), karbon monoksit (CO), kükürt dioksit (SO<sub>2</sub>), azot dioksit (NO<sub>2</sub>) ve ozon (O<sub>3</sub>) dur.

**Çizelge A.1 – Hava kalitesi değerlendirme ve yönetiminde limit değerlerinde kademeli azaltım ve uyarı eşikleri**

| KİRLLETİCİ       | ORTALAMA SÜRE                                                                                | LİMİT DEĞER               |                          | UYARI EŞİĞİ                                                                                                                                                                                |
|------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------|--------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                  |                                                                                              | 2020 (µg/m <sup>3</sup> ) | 2021(µg/m <sup>3</sup> ) |                                                                                                                                                                                            |
| SO <sub>2</sub>  | <b>saatlik</b><br>-insan sağlığının korunması için-                                          | 350                       | 350                      | 500 µg/m <sup>3</sup><br>(hava kalitesinin temsili bölgelerinde bütün bir “bölge” veya “alt bölge”de veya en azından 100 km <sup>2</sup> ’de – hangisi küçükse- üç ardışık saatte ölçülür) |
|                  | <b>24 saatlik</b><br>-insan sağlığının korunması için-                                       | 125                       | 125                      |                                                                                                                                                                                            |
|                  | <b>yıllık ve kış dönemi (1 Ekim’den 31 Marta kadar)</b><br>-insan sağlığının korunması için- | 20                        | 20                       |                                                                                                                                                                                            |
| NO <sub>2</sub>  | <b>saatlik</b><br>-insan sağlığının korunması için-                                          | 240                       | 230                      | 400 µg/m <sup>3</sup><br>(hava kalitesinin temsili bölgelerinde bütün bir “bölge” veya “alt bölge”de veya en azından 100 km <sup>2</sup> ’de – hangisi küçükse- üç ardışık saatte ölçülür) |
|                  | <b>yıllık</b><br>-insan sağlığının korunması için-                                           | 40                        | 40                       |                                                                                                                                                                                            |
| NO <sub>x</sub>  | <b>yıllık</b><br>-vejetasyonun korunması için-                                               | 30                        | 30                       | ----                                                                                                                                                                                       |
| PM <sub>10</sub> | <b>24 saatlik</b><br>-insan sağlığının korunması için-                                       | 50                        | 50                       | ----                                                                                                                                                                                       |
|                  | <b>yıllık</b><br>-insan sağlığının korunması için-                                           | 40                        | 40                       |                                                                                                                                                                                            |
| Pb               | <b>yıllık</b><br>-insan sağlığının korunması için-                                           | 0,5                       | 0,5                      | ----                                                                                                                                                                                       |
| BENZEN           | <b>yıllık</b><br>-insan sağlığının korunması için-                                           | 6                         | 5                        | ----                                                                                                                                                                                       |
| CO               | <b>maksimum günlük 8 saatlik ortalama</b><br>-insan sağlığının korunması için-               | 10.000                    | 10.000                   | ----                                                                                                                                                                                       |

(Kaynak: Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi Yönetmeliği)

Hava kalitesine ilişkin hava kalite indeksi karşılaştırması da Çizelge A.2’ de verilmektedir.

**Çizelge A.2 - Ulusal hava kalite indeksi kesme noktaları**

| İndeks           | HKİ       | SO <sub>2</sub> [µg/m <sup>3</sup> ] | NO <sub>2</sub> [µg/m <sup>3</sup> ] | CO [µg/m <sup>3</sup> ]    | O <sub>3</sub> [µg/m <sup>3</sup> ] | PM10 [µg/m <sup>3</sup> ] |
|------------------|-----------|--------------------------------------|--------------------------------------|----------------------------|-------------------------------------|---------------------------|
|                  |           | 1 Sa. Ort.                           | 1 Sa. Ort.                           | 8 Sa. Ort.                 | 8 Sa. Ort.                          | 24 Sa. Ort.               |
| <b>İyi</b>       | 0 – 50    | 0-100                                | 0-100                                | 0-5.500                    | 0-120 <sup>L</sup>                  | 0-50                      |
| <b>Orta</b>      | 51 – 100  | 101-250                              | 101-200                              | 5.501-10.000               | 121-160                             | 51-100                    |
| <b>Hassas</b>    | 101 – 150 | 251-500                              | 201-500                              | 10.001-16.000 <sup>L</sup> | 161-180 <sup>B</sup>                | 101-260                   |
| <b>Sağlıksız</b> | 151 – 200 | 501-850                              | 501-1.000                            | 16.001-24.000              | 181-240 <sup>U</sup>                | 261-400                   |
| <b>Kötü</b>      | 201 – 300 | 851-1.100                            | 1.001-2.000                          | 24.001-32.000              | 241-700                             | 401-520                   |
| <b>Tehlikeli</b> | 301 – 500 | >1.101                               | >2.001                               | >32.001                    | >701                                | >521                      |

L: Limit Değer

B: Bilgi Eşiği

U: Uyarı Eşiği

**Çizelge A.3 - Ulusal hava kalitesi indeksi**

| Hava Kalitesi İndeksi (AQI) Değerler          | Sağlık Endişe Seviyeleri    | Renkler                             | Anlamı                                                                                                                                                                         |
|-----------------------------------------------|-----------------------------|-------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Hava Kalitesi İndeksi bu aralıkta olduğunda.. | ..hava kalitesi koşulları.. | ..bu renkler ile sembolize edilir.. | ..ve renkler bu anlama gelir.                                                                                                                                                  |
| 0 - 50                                        | İyi                         | Yeşil                               | Hava kalitesi memnun edici ve hava kirliliği az riskli veya hiç risk teşkil etmiyor.                                                                                           |
| 51 - 100                                      | Orta                        | Sarı                                | Hava kalitesi uygun fakat alışılmadık şekilde hava kirliliğine hassas olan çok az sayıdaki insanlar için bazı kirlleticiler açısından orta düzeyde sağlık endişesi oluşabilir. |
| 101- 150                                      | Hassas                      | Turuncu                             | Hassas gruplar için sağlık etkileri oluşabilir. Genel olarak kamunun etkilenmesi olası değildir.                                                                               |
| 151 - 200                                     | Sağlıksız                   | Kırmızı                             | Herkes sağlık etkileri yaşamaya başlayabilir, hassas gruplar için ciddi sağlık etkileri söz konusu olabilir.                                                                   |
| 201 - 300                                     | Kötü                        | Mor                                 | Sağlık açısından acil durum oluşturabilir. Nüfusun tamamının etkilenme olasılığı yüksektir.                                                                                    |
| 301 - 500                                     | Tehlikeli                   | Kahverengi                          | Sağlık alarmı: Herkes daha ciddi sağlık etkileri ile karşılaşabilir.                                                                                                           |



**Çizelge A.4 –2021 yılı itibariyle sürekli emisyon ölçüm sistemleri**  
(ŞÇŞİDİM, 2022)

| SEKTÖR                 | TESİS SAYISI | BACA SAYISI |
|------------------------|--------------|-------------|
| Ağaç İşleme            | -            | -           |
| Atık Yakma             | -            | -           |
| Cam Üretim             | -            | -           |
| Çimento                | 1            | 1           |
| Enerji Üretimi         | 1            | 2           |
| Gıda                   | -            | -           |
| Gübre                  | -            | -           |
| Kağıt Üretim           | -            | -           |
| Kimya                  | -            | -           |
| Kireç                  | -            | -           |
| Lastik                 | -            | -           |
| Maden                  | -            | -           |
| Metalurji              | -            | -           |
| Otomotiv               | -            | -           |
| Rafineri               | -            | -           |
| Şeker                  | -            | -           |
| Tekstil                | -            | -           |
| Jeotermal Enerji (JES) | -            | -           |
| <b>TOPLAM</b>          | <b>2</b>     | <b>3</b>    |

## A.2. Hava Kalitesi Üzerine Etki Eden Kirleticiler

Hava kirliliği, doğrudan veya dolaylı olarak insan sağlığını etkileyerek yaşam kalitesini düşürmektedir. Günümüzde hava kirliliği nedeniyle yerel, bölgesel ve küresel sorunlar yaygın olarak yaşanmaktadır.

Yoğun şehirleşme, şehirlerin yanlış yerleşmesi, motorlu taşıt sayısının artması, düzensiz sanayileşme, kalitesiz yakıt kullanımı, topoğrafik ve meteorolojik şartlar gibi nedenlerden dolayı büyük şehirlerimizde özellikle kış mevsiminde hava kirliliği yaşanabilmektedir.

Bir bölgede hava kalitesini ölçmek, o bölgede yaşayan insanların nasıl bir hava teneffüs ettiğinin bilinmesi açısından çok büyük önem taşımaktadır. Ayrıca, önemli bir nokta da, bir bölgede meydana gelen hava kirliliğinin sadece o bölgede görülmeyip meteorolojik olaylara bağlı olarak yayılım göstermesi ve küresel problemlere de (küresel ısınma, asit yağmurları, vb) sebep olmasıdır.

Renksiz bir gaz olan kükürtdioksit (SO<sub>2</sub>), atmosfere ulaştıktan sonra sülfat ve sülfürik asit olarak oksitlenir. Diğer kirleticiler ile birlikte büyük mesafeler üzerinden taşınabilecek damlalar veya katı

partiküller oluşturur. SO<sub>2</sub> ve oksidasyon ürünleri kuru ve nemli depozisyonlar (asitli yağmur) sayesinde atmosferden uzaklaştırılır.

Azot Oksitler (NO<sub>x</sub>), Azot monoksit (NO) ve azot dioksit (NO<sub>2</sub>), toplamı azot oksitleri (NO<sub>x</sub>) oluşturur. Azot oksitler genellikle (%90 durumda) NO olarak dışarı verilir. NO ve NO<sub>2</sub>'nin ozon veya radikallerle (OH veya HO<sub>2</sub> gibi) reaksiyonu sonucunda oluşur. İnsan sağlığını en çok etkileyen azot oksit türü olması itibari ile NO<sub>2</sub> kentsel bölgelerdeki en önemli hava kirleticilerinden biridir. Azot oksit (NO<sub>x</sub>) emisyonları insanların yarattığı kaynaklardan oluşmaktadır. Ana kaynakların başında kara, hava ve deniz trafiğindeki araçlar ve endüstriyel tesislerdeki yakma kazanları gelmektedir.

İnsan sağlığına etkileri açısından, sağlıklı insanların çok yüksek NO<sub>2</sub> derişimlerine kısa süre dahi maruz kalmaları, şiddetli akciğer tahribatlarına yol açabilir. Kronik akciğer rahatsızlığı olan kişilerin ise bu derişimlere maruz kalmaları, akciğerde kısa vadede fonksiyon bozukluklarına yol açabilir. NO<sub>2</sub> derişimine uzun süre maruz kalınması durumunda ise buna bağılı olarak solunum yolu rahatsızlıklarının ciddi oranda arttığı gözlenmektedir.

Toz Partikül Madde (PM<sub>10</sub>), partikül madde terimi, havada bulunan katı partikülleri ifade eder. Bu partiküllerin tek tip bir kimyasal bileşimi yoktur. Katı partiküller insan faaliyetleri sonucu ve doğal kaynaklardan, doğrudan atmosfere karışırlar. Atmosferde diğer kirleticiler ile reaksiyona girerek PM'yi oluştururlar ve atmosfere verilirler. (PM<sub>10</sub> -10 µm'nin altında bir aerodinamik çapa sahiptir) 2,5 µm'ye kadar olan partikülleri kapsayacak yasal düzenlemeler konusunda çalışmalar devam etmektedir. PM<sub>10</sub> için gösterilebilecek en büyük doğal kaynak yollardan kalkan tozlardır. Diğer önemli kaynaklar ise trafik, kömür ve maden ocakları, inşaat alanları ve taş ocaklarıdır. Sağlık etkileri açısından, PM<sub>10</sub> solunum sisteminde birikebilir ve çeşitli sağlık etkilerine sebep olabilir. Astım gibi solunum rahatsızlıklarını kötüleştirebilir, erken ölümü de içeren çeşitli ciddi sağlık etkilerine sebep olur. Astım, kronik tıkalıcı akciğer ve kalp hastalığı gibi kalp veya akciğer hastalığı olan kişiler PM<sub>10</sub>'a maruz kaldığında sağlık durumları kötüleşebilir. Yaşlılar ve çocuklar, PM<sub>10</sub> maruziyetine karşı hassastır. PM<sub>10</sub> yardımıyla toz içerisindeki mevcut diğer kirleticiler akciğerlerin derinlerine kadar inebilir. İnce partiküllerin büyük bir kısmı akciğerlerdeki alveollere kadar ulaşabilir. Buradan da kurşun gibi zehirli maddeler %100 olarak kana geçebilir.

Karbonmonoksit (CO), kokusuz ve renksiz bir gazdır. Yakıtların yapısındaki karbonun tam yanmaması sonucu oluşur. CO derişimleri, tipik olarak soğuk mevsimlerde en yüksek değere ulaşır. Soğuk mevsimlerde çok yüksek değerlere ulaşılmasının bir sebebi de enverziyon durumudur. CO'nın global arka plan konsantrasyonu 0.06 ve 0.17 mg/m<sup>3</sup> arasında bulunur. 2000/69/EC sayılı AB direktifinde CO ile ilgili sınır değerler tespit edilmiştir.

Enverziyon, sıcak havanın soğuk havanın üzerinde bulunarak, havanın dikey olarak birbiriyle karışmasının engellenmesi durumudur. Kirlilik böylece yer seviyesine yakın soğuk hava tabakasının içerisinde toplanır.

CO'nın ana kaynağı trafik ve trafikteki sıkışıklıktır. Sağlık etkileri, akciğer yolu ile kan dolaşımına girerek, kimyasal olarak hemoglobinle bağlanır. Kandaki bu madde, oksijeni hücrelere taşır. Bu yolla, CO organ ve dokulara ulaşan oksijen miktarını azaltır. Sağlıklı kişilerde, daha yüksek seviyelerdeki CO'ye maruz kalmak, algılama ve gözün görme gücünü etkileyebilir. Hafif ve daha ağır kalp ve solunum sistemi hastalığı olan kişiler ve henüz doğmamış ve yeni doğmuş bebekler, CO kirliliğine karşı en riskli grubu oluşturur.



Kurşun (Pb), doğada metal olarak bulunmaz. Kurşun gürültü, ışın ve vibrasyonlara karşı iyi bir koruyucudur ve hava yoluyla taşınır. Kurşun, maden ocakları ve bakır ve tunç (Cu+Sn) alaşımı işlenmesi, kurşun içeren ürünlerin geriye dönüştürülmesi ve kurşunlu petrolün yakılmasıyla çevreye yayılır. Kurşun içeren benzin ilavesi ürünlerinin de kullanılması, atmosferdeki kurşun oranını yükseltir.

Ozon (O<sub>3</sub>), kokusuz renksiz ve 3 oksijen atomundan oluşan bir gazdır. Ozon kirliliği, özellikle yaz mevsiminde güneşli havalarda ve yüksek sıcaklıkta oluşur (NO<sub>2</sub>+ güneş ışınları = NO+ O => O+ O<sub>2</sub> = O<sub>3</sub>). Ozon üretimi uçucu organik bileşikler (VOC) ve karbon monoksit sayesinde hızlandırılır veya güçlendirilir. Ozonun oluşması için en önemli öncü bileşimler NO<sub>x</sub> (Azot oksitler) ve VOC'dır. Yüksek güneş ışınlarının etkisiyle ozon derişimi Akdeniz ülkelerinde Kuzey-Avrupa ülkelerinden daha yüksektir. Sebebi ise güneş ışınlarının ozon'un fotokimyasal oluşumundaki fonksiyonundan kaynaklanmasıdır.

Diğer kirleticilere kıyasla ozon doğrudan ortam havasına karışmaz. Yeryüzüne yakın seviyede ozon karmaşık kimyasal reaksiyonlar yoluyla oluşur. Bu reaksiyonlara NO<sub>x</sub>, metan, CO ve VOC'ler (etan (C<sub>2</sub>H<sub>6</sub>), etilen (C<sub>2</sub>H<sub>4</sub>), propan (C<sub>3</sub>H<sub>8</sub>), benzen (C<sub>6</sub>H<sub>6</sub>), tolüen (C<sub>6</sub>H<sub>5</sub>), xilen (C<sub>6</sub>H<sub>4</sub>) gibi kimyasal maddelerde eklenir. Ozon çok güçlü bir oksidasyon maddesidir. Birçok biyolojik madde ile etkileşimde bulunur. Tüm solunum sistemine zarar verebilir. Ozonun zararlı etkisi derişim oranına ve ozona maruziyet süresine bağlıdır. Çocuklar büyük bir risk grubunu oluşturur. Diğer gruplar arasında öğlen saatlerinde dışarıda fiziksel aktivitede bulunanlar, astım hastaları, akciğer hastaları ve yaşlılar bulunur.

**Çizelge A.5 – 2021 yılında kullanılan yakıt türleri ve miktarları**  
(ŞÇŞİDİM, AKSA Doğalgaz, 2022)

|        |  | Katı Yakıt            |       |                       | Doğalgaz                           |                                    | Fuel Oil                          |                      |
|--------|--|-----------------------|-------|-----------------------|------------------------------------|------------------------------------|-----------------------------------|----------------------|
|        |  | Kullanım Yeri         | Cinsi | Tüketim Miktarı (ton) | Kullanım Yeri                      | Tüketim Miktarı (sm <sup>3</sup> ) | Kullanım Yeri                     | Tüketim Miktarı (kg) |
| Sanayi |  |                       |       |                       | Serbest Tüketici                   | 15.374.536                         |                                   |                      |
|        |  |                       |       |                       |                                    |                                    |                                   |                      |
|        |  |                       |       |                       |                                    |                                    |                                   |                      |
|        |  |                       |       |                       |                                    |                                    |                                   |                      |
|        |  | Tüketim Miktarı (ton) |       |                       | Tüketim Miktarı (sm <sup>3</sup> ) |                                    | Tüketim Miktarı (m <sup>3</sup> ) |                      |
| Konut  |  |                       |       |                       | 106.047.812                        |                                    |                                   |                      |
| Toplam |  | 5588,85               |       |                       |                                    |                                    |                                   |                      |

### A.3. Hava Kalitesinin Kontrolü Konusundaki Çalışmalar

#### A.3.1. Temiz Hava Eylem Planları

Şanlıurfa İl Temiz Hava Eylem Planı 2019-2024 tarihleri arasını kapsayacak şekilde hazırlanmıştır.

Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından hazırlanarak Bakanlığımızca onaylanan Temiz Hava Eylem Planı kapsamında aşağıdaki durumlara yer verilmiştir:

- Motorlu Taşıt egzoz emisyon denetimi
- Sanayi Kaynaklı Hava Kirliliği ile ilgili denetim yapılması
- Evsel Isınma ile ilgili denetim yapılması
- Doğalgaz Kullanımının Yaygınlaştırılması
- Katı Yakıt Tercihleri ve İzinli Yakıtların Seçilmesinde Halkın Bilgilendirilmesi
- Kalorifercilere Eğitim Verilmesi
- Eğitim Programları Düzenleme ve Halkın Bilgilendirilmesi
- Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun İşletimi
- ÇED Raporlarının İnceleme ve Değerlendirilmesinde Hava Kalitesi Sınır Değerlerinin Göz Önünde Bulundurulması

#### A.4. Ölçüm İstasyonları



Harita A.1– Şanlıurfa ilinde bulunan hava kirliliği ölçüm cihazlarının yerleri

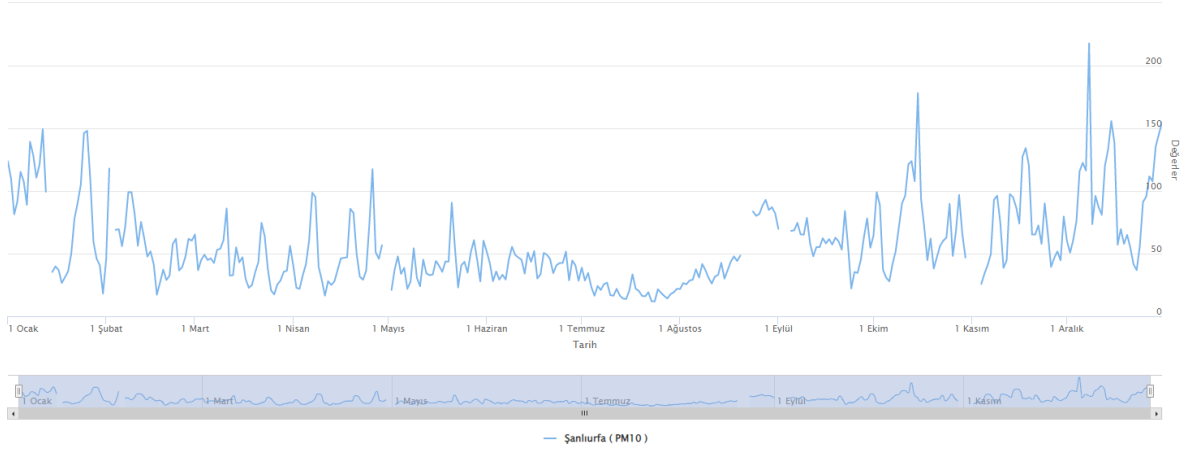
Şehitlik Mahallesi Meteoroloji Cad. No:13 Haliliye/Şanlıurfa adresinde 1 adet hava kalitesi ölçüm istasyonu bulunmaktadır.

Çizelge A.6 - 2021 yılında hava kalitesi ölçüm istasyon yerleri ve ölçülen parametreler

| İSTASYON YERLERİ | İSTASYON TÜRÜ (Isınma/Trafik/Sanayi) | HAVA KİRLİTİCİLERİ |                 |    |                |    |    |
|------------------|--------------------------------------|--------------------|-----------------|----|----------------|----|----|
|                  |                                      | SO <sub>2</sub>    | NO <sub>x</sub> | CO | O <sub>3</sub> | HC | PM |
| Şanlıurfa        | Isınma                               | X                  |                 |    |                |    | X  |

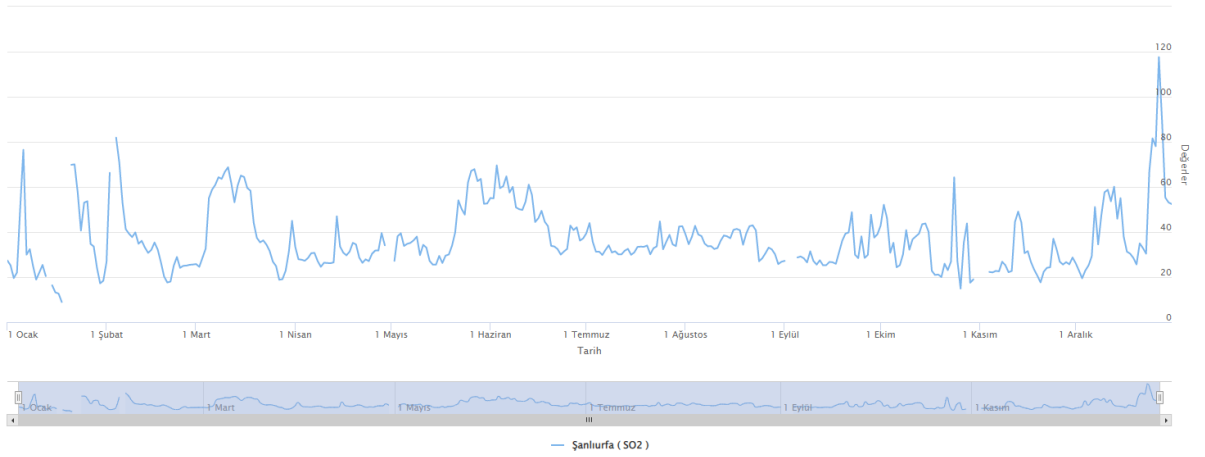
(havaizleme.gov.tr, 2022)

2021 Ocak 01 – Cuma & 2021 Aralık 31 – Cuma tarihleri arasında (PM10) parametreleri için grafik raporu.



**Grafik A.1 - 2021 yılında Şanlıurfa istasyonu PM<sub>10</sub> parametresi günlük ortalama değer grafiği**  
(havaizleme.gov.tr, 2022)

2021 Ocak 01 – Cuma & 2021 Aralık 31 – Cuma tarihleri arasında (SO<sub>2</sub>) parametreleri için grafik raporu.



**Grafik A.2 - 2021 yılında Şanlıurfa istasyonu SO<sub>2</sub> parametresi günlük ortalama değer grafiği**  
(havaizleme.gov.tr, 2022)

**Çizelge A.7 - 2021 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri ve sınır değerin aşıldığı gün sayıları ( $\mu\text{g}/\text{m}^3$ ; CO:  $\text{mg}/\text{m}^3$ )**  
(havaizleme.gov.tr, yıl)

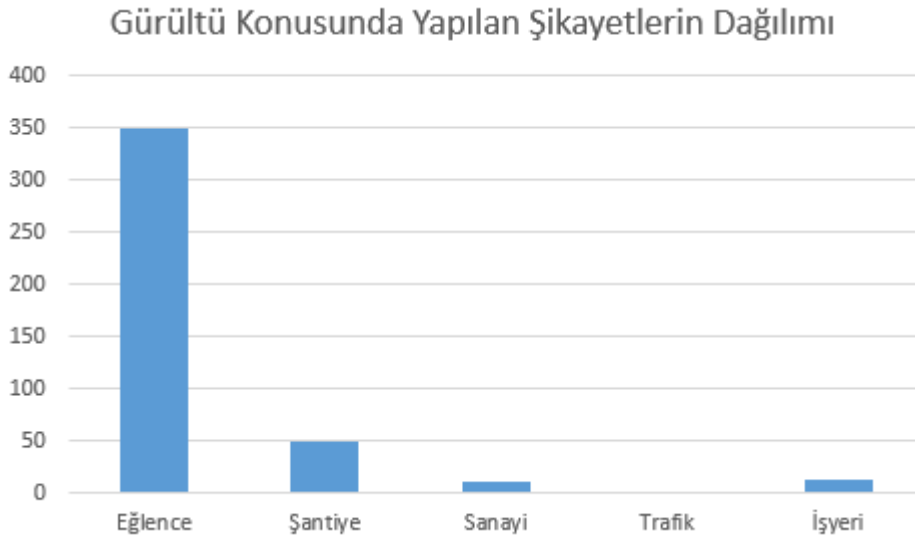
| İSTASYON ADI | SO <sub>2</sub> | AGS* | PM10  | AGS* | CO | AGS* | NO | AGS* | NO <sub>2</sub> | AGS* | NO <sub>x</sub> | AGS* | OZON | AGS* |
|--------------|-----------------|------|-------|------|----|------|----|------|-----------------|------|-----------------|------|------|------|
| Ocak         | 29,7            | 0    | 82    | 21   |    |      |    |      |                 |      |                 |      |      |      |
| Şubat        | 34,02           | 0    | 55,04 | 17   |    |      |    |      |                 |      |                 |      |      |      |
| Mart         | 44,52           | 0    | 43,42 | 9    |    |      |    |      |                 |      |                 |      |      |      |
| Nisan        | 29,43           | 0    | 47,20 | 9    |    |      |    |      |                 |      |                 |      |      |      |
| Mayıs        | 39,59           | 0    | 39,45 | 6    |    |      |    |      |                 |      |                 |      |      |      |
| Haziran      | 47,45           | 0    | 41,17 | 6    |    |      |    |      |                 |      |                 |      |      |      |
| Temmuz       | 34,23           | 0    | 20,65 | 0    |    |      |    |      |                 |      |                 |      |      |      |
| Ağustos      | 35,68           | 0    | 44,33 | 8    |    |      |    |      |                 |      |                 |      |      |      |
| Eylül        | 28,51           | 0    | 53,14 | 23   |    |      |    |      |                 |      |                 |      |      |      |
| Ekim         | 31,74           | 0    | 70,38 | 23   |    |      |    |      |                 |      |                 |      |      |      |
| Kasım        | 24,95           | 0    | 63,71 | 18   |    |      |    |      |                 |      |                 |      |      |      |
| Aralık       | 46,95           | 0    | 96,31 | 29   |    |      |    |      |                 |      |                 |      |      |      |

\*AGS: Sınır değerin aşıldığı gün sayısı

## A.5. Çevresel Gürültü

Gürültü; yaygın olarak, istenmeyen ses veya ses kirliliği anlamıyla kullanılır. Çevresel gürültü: ulaşım araçları, kara yolu trafiği, demir yolu trafiği, hava yolu trafiği, deniz yolu trafiği, açık alanda kullanılan teçhizat, şantiye alanları, sanayi tesisleri, atölye, imalathane, işyerleri ve benzeri ile rekreasyon ve eğlence yerlerinden çevreye yayılan gürültü dâhil olmak üzere, insan faaliyetleri neticesinde oluşan zararlı veya istenmeyen açık hava sesleri olarak tanımlanmaktadır.

Şanlıurfa genelinde yapılan gürültü şikâyetlerinin büyük bir çoğunluğu canlı müzik kaynaklı olup ayrıca şantiye, sanayi, trafik ve işyeri gürültü şikâyetleri de yapılmaktadır. Bu şikâyetlere istinaden İlimiz genelinde yerinde denetimler yapılarak şikâyet konusu durumlar ortadan kaldırılmıştır. Gerekli tedbirleri almayan işletmeler için ise cezai işlem uygulanmıştır.



**Grafik A.3 – 2021 yılında gürültü konusunda yapılan şikâyetlerin dağılımı**  
(ŞÇŞİDİM,2022)

## A.6. İklim Değişikliği Eylem Planı Çerçevesinde Yapılan Çalışmalar

Büyükşehir Belediyemizce il sınırlarını kapsayan tüm sektörleri içeren Yerel İklim Değişikliği Eylem Planı çalışmaları 2022 Mart tarihi itibarıyla başlamış olup Sera Gazı Envanter hesaplamaları yapılmıştır. Sera gazı azaltımı ve uyum faaliyetleri ile ilgili uygulamaların belirlenmesi amacıyla paydaş kurumlar ile birlikte çalıştay ve toplantılar düzenlenmiş olup eylem planı hazırlama süreci devam etmektedir. Kentimizin iklim değişikliğiyle mücadelesi konusunda uluslararası kent birlikleri olarak; UCLG-MEVA geçmiş yıllarda üyelik yapılmıştır. Ayrıca, İklim ve Enerji için Belediye Başkanları Küresel Sözleşmesine (GCOM) üyelik süreci başlatılmıştır.

Şanlıurfa Büyükşehir Belediye Başkanlığı olarak halihazırda sera gazı azaltımı ve uyumu faaliyetlerine yönelik;

- Şehirde vahşi depolama yöntemiyle atık bertarafına %90 oranında son verilerek toplanan atıklardan enerji üretimi yapılmaktadır.
- Şehirde oluşan evsel nitelikli atık sular arıtılarak alıcı ortama verilmekle birlikte oluşan çamur tarımda kullanılmak üzere değerlendirilmektedir.
- Şehirde mağaralar bölgesi olarak bilinen alanda oluşan hayvansal atıklar gübre olarak kullanılmak üzere ve metan gazının değerlendirilmesi amacıyla Biyogaz tesisinde değerlendirilmektedir.
- Yenilenebilir enerji kaynağı olarak alansal çatı GES uygulamaları yapılmış olup bununla ilgili yatırımlar devam etmektedir.
- Ulaşımda emisyon azaltılması amacıyla akıllı sinyalizasyon uygulamaları ve yeni kavşaklar açılmaktadır.
- Ağaçalandırma ve yeşil alan çalışmaları yapılmaktadır.

(Şanlıurfa Büyükşehir Belediye Başkanlığı, 2022)

## A.7. Ulaşım ve Hareketlilik

**Çizelge A.8 - 2021 yılındaki araç sayısı ve egzoz ölçümü yaptıran araç sayısı**  
(ŞÇŞİDİM, TÜİK, 2022)

| Egzoz Gazı Emisyon Ölçüm Yetki Belgesi Düzenlenen Firma Sayısı | İldeki Toplam Araç Sayısı | Egzoz Ölçümü Yaptıran Araç Sayısı |
|----------------------------------------------------------------|---------------------------|-----------------------------------|
| 24                                                             | 263 526                   | 168 627                           |

**Çizelge A.9 – Tamamlanan Bisiklet Yolları**  
(Şanlıurfa Büyükşehir Belediye Başkanlığı, 2022)

| İli       | Güzergâhı | Mesafe (km) |
|-----------|-----------|-------------|
| Şanlıurfa | -         | -           |

İlgili kurumda veri bulunamamıştır.

## A.8 Sonuç ve Değerlendirme

2021 yılı içerisinde 24 adet istasyon yetki belgesi almış olup il genelinde toplam 168.627 araç egzoz ölçümü yaptırmıştır.

İlimizde 1 adet Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonu bulunmaktadır. İstasyonda SO<sub>2</sub> ve PM<sub>10</sub> ölçümleri düzenli olarak kontrol edilmektedir.

### **Kaynaklar**

[havaizleme.gov.tr](http://havaizleme.gov.tr)

Şanlıurfa Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü (ŞÇŞİDİM)

Şanlıurfa Büyükşehir Belediye Başkanlığı

## B. SU VE SU KAYNAKLARI

### B.1. İlin Su Kaynakları ve Potansiyeli

#### B.1.1. Yüzeysel Sular

##### B.1.1.1. Akarsular

Aşağıdaki tablodan da görüleceği üzere ilimizde mevcut bulunan akarsulardan Fırat Nehri haricindekilerin debilerinin küçük olduğu ve genellikle küçük çaplı tarla ve bahçe sulamalarında kullanıldığı, az bir kısmının ise içme suyu temininde kullanıldığı görülmektedir. Özellikle son yıllarda yaşanan kuraklık ve yeraltı suyu çekiminin artması sonucunda akarsularımızın debisinde düşüşler görülmekte, bazıları ise kuru veya kısa süreli akış halinde görülmektedir.

**Çizelge B.10 – Şanlıurfa ilin akarsuları**  
(DSİ 15.Bölge Müdürlüğü, 2022)

| AKARSU İSMİ                        | Debisi<br>(m <sup>3</sup> /sn) | Kullanım Amacı           |
|------------------------------------|--------------------------------|--------------------------|
| Diphisar/Şanlıurfa                 | 0.116                          | Tarla ve bahçe sulaması  |
| Karatepe/Şanlıurfa                 | 0.516                          | Tarla ve bahçe sulaması  |
| Sırrın Deresi / Şanlıurfa          | 0.126                          | Tarla ve bahçe sulaması  |
| Hamdun Çayı / Hilvan               | 0.086                          | Tarla ve bahçe sulaması  |
| Bulaklı Kaynağı / Birecik          | 0.198                          | Tarla ve bahçe sulaması  |
| Balıklığöl Kaynağı/Şanlıurfa       | 0.116                          | Tarla ve bahçe sulaması  |
| Çiçekalan/Birecik                  | 0.018                          | Kuru Dere                |
| Ayran Kaynağı / Birecik            | 0.015                          | Tarla ve bahçe sulaması  |
| Fıstıközü/Birecik                  | 0.015                          | Kuru Dere                |
| Büyüköl Kaynağı / Bozova           | 0.023                          | Tarla ve bahçe sulaması  |
| Hacıkamil Deresi / Siverek         | 0.661                          | Tarla ve bahçe sulaması  |
| Hacıhıdır Deresi / Siverek         | 0.639                          | Tarla ve bahçe sulaması  |
| Kahnik Deresi / Bozova             | 0.198                          | Tarla ve bahçe sulaması  |
| Küçüköl Kaynağı / Bozova           | 0.023                          | Tarla ve bahçe sulaması  |
| Habur Deresi / Ceylanpınar         | -                              | Yağış anında akışa geçer |
| Üçpınar/Suruç                      | 0.038                          | Yağış anında akışa geçer |
| Bentbahçesi (Kızıl Dere) / Birecik | 0.147                          | Tarla ve bahçe sulaması  |
| Örgülü / Siverek                   | -                              | Yağış anında akışa geçer |
| Narlıkaya / Siverek                | 0.023                          | Tarla ve bahçe sulaması  |
| Bucak/ Siverek                     | 0.075                          | Tarla ve bahçe sulaması  |
| Güllüce/ Siverek                   | 0.018                          | Tarla ve bahçe sulaması  |
| Balluca/ Siverek                   | 0.030                          | Tarla ve bahçe sulaması  |
| Karahisar (Gülizar) Viranşehir     | 0.868                          | Tarla ve bahçe sulaması  |
| Y.Gırlavik / Birecik               | 0.107                          | Tarla ve bahçe sulaması  |
| Fırat Nehri                        | 950                            | Enerji, Sulama           |

*B.1.1.2. Doğal Göller, Göletler ve Rezervuarlar*

Aşağıdaki tablodan da görüleceği üzere İlimizde Atatürk Barajı gibi Türkiye'nin en büyük barajının yanında çok küçük kapasiteli göletlerimiz de bulunmaktadır. Gölet ve depolama tesislerimiz genellikle sulama maksatlı olup barajlar ise sulama, enerji ve içme suyu maksatları ile kullanılmaktadır. İlimizde büyük çaplı doğal göller mevcut bulunmayıp Bozova ilçesinde bulunan Büyükgöl ve Küçükgöl kaynakları çevresinde oluşan doğal göller bulunmakta ve bunların suları mevsimsel olarak azalmakta, bilhassa yaz mevsimlerinde tamamen kuruyabilmektedir. Yine Balıklıgöl kaynağının bulunduğu noktada yer alan Balıklıgöl ve Anzılha gölleri de küçük çaplı doğal göller olarak ifade edilebilir.

**Çizelge B.11 – Şanlıurfa ilinde mevcut sulama göletleri**  
(DSİ GAP 15.Bölge Müdürlüğü, 2022)

| Göletin Adı                   | Tipi      | Göl hacmi, m <sup>3</sup> | Sulama Alanı (net), ha | Çekile n Su Miktar ı (m <sup>3</sup> ) | Kullanım Amacı                           |
|-------------------------------|-----------|---------------------------|------------------------|----------------------------------------|------------------------------------------|
| Atatürk Barajı                | Baraj     | 48 700,0                  | 872.385                |                                        | Sulama, Enerji ve İçmesuyu               |
| Birecik Barajı                | Baraj     | 1 220,2                   | 92.700                 |                                        | Sulama ve Enerji                         |
| Sulutepe Göleti               | Gölet     |                           |                        |                                        | Sulama                                   |
| Hacıhıdır Barajı              | Baraj     | 62,6                      | 2.080                  |                                        | Sulama                                   |
| Siverek Çamurlu Göleti        | Gölet     | 9,92                      | 569                    |                                        | Sulama                                   |
| Hacıkamıl                     | Regülatör | 68,0                      | 450                    |                                        | Sulama                                   |
| Viranşehir Nohutlu Göleti     | Gölet     | 6,15                      | 372                    |                                        | Sulama                                   |
| Siverek Külhan Göleti         | Gölet     | 3,1                       | 244                    |                                        | Sulama                                   |
| Büyükcırcı1 YAS Besleme Bendi | YAS Gölet | 4,203                     | -                      |                                        | Yeraltı suyu kaynaklarını besleme sulama |
| Cudi YAS Besleme Bendi        | YAS Gölet | 2,065                     | -                      |                                        | Yeraltı suyu kaynaklarını besleme,sulama |
| Taşbasan Depolaması           | Depolama  | 5,352                     | -                      |                                        | Sulama, günlük depolama                  |
| Yenice (Yayık) Göleti         | Gölet     | 22,41                     | 1.995                  |                                        | Sulama                                   |
| Derbi (Soydan) Göleti         | Gölet     | 8                         | 640                    |                                        | Sulama                                   |
| Payamlı 2 Göleti              | Gölet     | 1,2                       | 105,2                  |                                        | Sulama                                   |
| Pesor Göleti                  | Gölet     | 3,61                      | 314,6                  |                                        | Sulama                                   |
| Yeleken (Gülpınar) Göleti     | Gölet     | 14                        | 1.080                  |                                        | Sulama                                   |
| Katırkuyu Göleti              | Gölet     | 0,16                      | 16,6                   |                                        | Sulama                                   |
| Bulanık Göleti                | Gölet     | 0,23                      | 23,8                   |                                        | Sulama                                   |



### B.1.2. Yeraltı Suları

İlimizin yeraltı suyu potansiyeli ve yeraltı suyu seviyesi bilgileri ilçe bazında aşağıdaki tablolarda verilmektedir. Bazı bölgelerde yeraltı suyu seviyesi düşüş gösterirken, bilhassa yüzeysel sulama kaynakları ile sulanan bölgelerde yer altı suyu seviyesinde yükselmeler görülmekte, taban suyu problemleri yaşanmaktadır.

İlimizde jeotermal kaynak olarak Karaali Kaplıcalarının bulunduğu bölgedeki kuyular bulunmakta olup; Şanlıurfa merkez ilçeye bağlı Karaali köyünün doğusunda inşa edilen su sondaj kuyularından 45-50 °C de sıcak su pompajla çekilmektedir. Sıcak suyun, yağış sularının süzülerek derinlerde jeotermik gradiyan etkisi ile ısınması sonucu oluştuğu düşünülmektedir. Su sondaj kuyularından pompajla çekilen sıcak sular yöredeki kaplıca ve seralarda kullanılmaktadır. Yapılan etütler sonucunda bölgede 90.000 dekarlık bir alanın sıcak su rezervini kapsadığı tespit edilmiştir. Su sondaj kuyularının debileri 50-60 l/s' dir.

İstanbul Üniversitesi Tıbbi Ekoloji ve Hidro-Klimatoloji Araştırma ve Uygulama Merkezi Hidroloji ve Biyoloji Laboratuvarlarında yapılan kimyasal ve biyolojik incelemelere göre; su hipertermal (49.1°), akrototermal (total mineralizasyon 1gr/lit nin altında), kükürtlü (eşik değer üstünde 1.58 ppm hidrojen sülfür) bir su özelliğini taşımakta olduğu tespit edilmiştir. Termomineral kaynak, kükürtlü kaynak olarak Almanya'daki Oberdorf Kaplıcası (H<sub>2</sub>S 1,1ppm) ve Akrototermal su olarak Bursa Askeri Hastane Kaplıcası suyuna benzemektedir. (DSİ GAP 15. Bölge Müdürlüğü, 2021)

**Çizelge B.12 – Yeraltı suyu potansiyeli**  
(DSİ 15. Bölge Müdürlüğü YAS Gözlem, 2022)

| Kaynak (Havza)         | Emniyetli Rezerv hm <sup>3</sup> /yıl | Kamu Sulaması hm <sup>3</sup> /yıl | İçme Kullanma Belge Adedi hm <sup>3</sup> /yıl | İçme Kullanma Tahsis Miktarı hm <sup>3</sup> /yıl | Sanayi Belge Adedi | Sanayi Tahsis Miktarı hm <sup>3</sup> /yıl | Tarımsal Sulama Belge Adedi | Tarımsal Sulama Tahsis Miktarı hm <sup>3</sup> /yıl | Toplam Tahsis hm <sup>3</sup> /yıl | Tahsise Açık Kapalı | Yeraltı Suyu Derinliği m |
|------------------------|---------------------------------------|------------------------------------|------------------------------------------------|---------------------------------------------------|--------------------|--------------------------------------------|-----------------------------|-----------------------------------------------------|------------------------------------|---------------------|--------------------------|
| Hilvan-Siverek         | 470                                   |                                    | 29                                             | 1,541                                             | 5                  | 0,736                                      | 2841                        | 214,03                                              | 216,307                            | Açık                | 10-250                   |
| Akçakale-Harran-Merkez | 923                                   | 191,23                             | 94                                             | 5,876                                             | 27                 | 2,274                                      | 4005                        | 244,746                                             | 444,126                            | Açık                | 0-150                    |
| Ceylanpınar-Viranşehir | 1216                                  | 543,2632                           | 24                                             | 102,923                                           | 3                  | 0,126                                      | 6140                        | 858,155                                             | 1504,467                           | Kapalı              | 35-250                   |
| Bozova-Yaylak Ovası    | 409                                   |                                    | 10                                             | 0,102                                             | 2                  | 0,46                                       | 537                         | 18,354                                              | 18,916                             | Açık                | 15-150                   |
| Suruç Ovası            | 245                                   |                                    | 16                                             | 3,708                                             | 0                  | 0                                          | 534                         | 35,161                                              | 38,869                             | Açık                | 1-35                     |
| Birecik-Halfeti        | 180                                   |                                    | 19                                             | 2,262                                             | 1                  | 0,72                                       | 692                         | 19,314                                              | 21,559                             | Açık                | 10-150                   |
| <b>Toplam</b>          | <b>3443</b>                           | <b>734,4932</b>                    | <b>192</b>                                     | <b>116,412</b>                                    | <b>38</b>          | <b>4,316</b>                               | <b>14749</b>                | <b>1389,76</b>                                      | <b>2244,24</b>                     |                     |                          |

#### B.1.2.1. Yeraltı Su Seviyeleri

İldeki yeraltı su seviyesi Çizelge B.12 deki tabloda verilmiştir. Yeraltı suyu seviyesi mevsimsel olarak 1-5 m arasında değişim göstermektedir. Ceylanpınar-Viranşehir havzasında yılda 5 m artış düşüm oluşmaktadır.

**Not:** Harran-Akçakale ve Suruç havzasında yapılan yüzey sulaması sonucu tahsis edilen rezervin büyük bir kısmı kullanılmamaktadır

### B.2. Su Kaynaklarının Kalitesi

Su Yönetim Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen Havza Koruma Eylem Planları çerçevesinde Fırat Havzası Havza Koruma Eylem Planı kapsamında, havzanın korunmasına yönelik olarak havza bazında yapılan Havza Yönetim Heyeti Toplantıları ile iller bazında yapılan İl Su Yönetimi Koordinasyon Kurulu Toplantıları DSİ 15. Bölge Müdürlüğü sekretaryasında yapılmakta, ayrıca Su Yönetimi Genel Müdürlüğü tarafından belirlenen izleme noktalarında gerekli numunelerin alınarak analizlerinin yapılması ve belirlenen parametrelerin ölçülmesi işlemleri de bu çerçevede devam etmektedir.

Yine içme suyu ve yeraltı suyu havzalarının korunmasına yönelik olarak gelen tesis ve imar talepleri ilgili mevzuatlar çerçevesinde değerlendirilerek görüş bildirilmektedir. (DSİ 15. Bölge Müdürlüğü, 2021)

*İlgili kurumdan nitrat kirliliği ile ilgili yapılan analiz sonuçlarına ulaşılamamıştır.*

### B.3. Su Kaynaklarının Kirlilik Durumu

#### B.3.1. Noktasal kaynaklar

##### B.3.1.1. Endüstriyel Kaynaklar

Şanlıurfa il genelinde endüstrinin yayıldığı alanlar Organize Sanayi Bölgeleridir. Endüstride kullanılan su kaynağı Şanlıurfa Büyükşehir Belediye Başkanlığından alınmaktadır. Deşarj noktası koordinatları Y:469885.491 X:4105175.591 Z:630.380 (ED 50 6 derece). (Şanlıurfa Organize Sanayi Bölgesi Müdürlüğü, 2022)

##### B.3.1.2. Evsel Kaynaklar

İlimiz sınırları içerisinde bulunan ve içme suyu kaynağı olarak kullanılmakta olan Atatürk ve Birecik Baraj Göllerinin çevresinde mevcut yerleşim yerlerinden kaynaklanan atık suların arıtılmaksızın alıcı ortama deşarjı bu su kaynaklarımız için kirlilik nedenlerini oluşturmaktadır. "Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği" doğrultusunda içme ve kullanma suyu temin edilen kıta içi yüzeysel sularla ilgili kirlenme yasaklarının uygulanması sureti ile söz konusu su kaynaklarının korunması amaçlanmaktadır. (ŞÇŞİDİM, 2022)

### B.3.2. Yayılı Kaynaklar

#### B.3.2.1. Tarımsal Kaynaklar

Şanlıurfa ili geniş bir tarımsal potansiyele sahiptir. İlimizin toplam tarım alanı 12.200.014 dekar olup toplam tarım alanı Türkiye tarım alanının yaklaşık % 4,9 'una sahiptir. Konya ve Ankara'dan sonra üçüncü sırada yer almaktadır. GAP bölgesinde ise bu oran % 36,4'e çıkmaktadır. İlimizde sulu ve kuru tarım alanlarında başta Buğday, Arpa, ve Pamuk olmak üzere Dane Mısır, Sebze tarımı yapılmakta olup meyvecilikte de Antep Fıstığı, Üzüm, Nar, Badem, Zeytin üretimi yapılmaktadır. Tarım alanlarında NPK (Azot, Fosfor, Potasyum) içerikli kimyasal gübreler ve türevleri ile çiftlik gübreleri de kullanılmaktadır. Ayrıca tarımsal faaliyette bulunan alanlarda yabancı otlar mücadelesinde herbisitler, çeşitli zirai zararlı ve hastalıklara karşı da pestisitler-fungusitler kullanılmaktadır.

İldeki toplam arazi varlığının %59,3'ü tarım alanı, %12,6'sı mera arazisi, %0,7'si fundalık ve ormanlık, %2'si su yüzeyleri ve %25'i de diğer arazileri oluşturmaktadır.

İldeki tarım alanlarının %80,37'ü tarla arazisi, %8,84'ü meyve alanı, %1,72'si ise sebze alanı olarak değerlendirilmektedir. İlimizin 12.200.014 dekar tarım arazisinin 4.770.964 dekarı yani %39,11'ü sulanmaktadır. (Şanlıurfa Tarım ve Orman İl Müdürlüğü, 2019)

#### B.3.2.2. Diğer

Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi olarak 7 kırsal ilçemizde aktarma istasyonları ile merkez katı atık sahasına taşınmaktadır. 3 kırsal ilçemizde vahşi depolama bulunmaktadır. Harran, Halfeti, Hilvan. Hilvan ilçemizde de Katı Atık Aktarma istasyonu proje aşamasında olup ihaleye çıkılacaktır. Vahşi Depolama sahası bulunan ilçelerimizde etkilenebilecek bir su kaynağı bulunmamaktadır. (Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi, 2021)

### B.4. Denizler

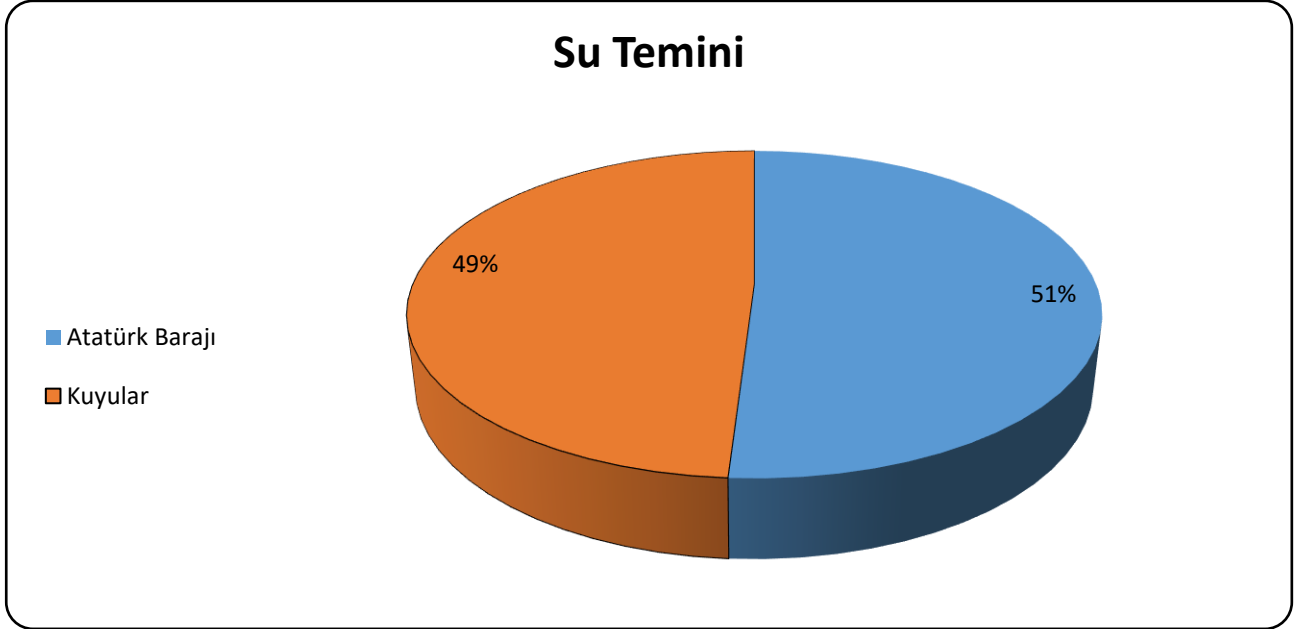
Şanlıurfa ilinin kıyısı bulunduğu deniz bulunmamaktadır.

### B.5. Sektörel Su Kullanımları ve Yapılan Su Tahsisleri

#### B.5.1. İçme ve Kullanma Suyu

##### B.5.1.1 Yüzeysel su kaynaklarından kullanılan su miktarı ve içme suyu arıtım tesisi mevcudiyeti

İlimizde kentsel su temini için Atatürk Baraj göletinden ve kuyulardan faydalanılmaktadır. (ŞUSKİ, 2021)



**Grafik B.4 - 2020 yılı belediyeler tarafından içme ve kullanma suyu şebekesi ile dağıtılmak üzere temin edilen su miktarının kaynaklara göre dağılımı**  
(ŞUSKİ, 2021)

İlçe merkezlerimizin içme ve kullanma suyu ihtiyacı için Atatürk Baraj göletinden il genelinde 115.393.000 m<sup>3</sup>/yıl, yeraltı kuyularından (keson kuyular dahil) 115.167.000 m<sup>3</sup>/yıl su temini yapılmaktadır.

Merkez ilçelerimiz olarak 1.006.013 kişi ve diğer ilçeler 1.109.243 kişi olmak üzere içme suyu ve kanalizasyon hizmeti verilmektedir. İl genelinde 3 merkez ilçe olmak üzere toplam 13 ilçede hizmet verilmektedir. (ŞUSKİ, 2021)

*İlgili kurumdan 2021 yılı verilerine ulaşılamadığından 2020 yılı verileri kullanılmıştır.*

#### **B.5.1.2. Yeraltı su kaynaklarından temin edilen su miktarı ve içme suyu arıtım tesisi mevcudiyeti**

Yeraltı su kuyularından toplam 115.167.000 m<sup>3</sup>/yıl su temini yapılmaktadır. Yeraltı su kaynaklarından temin edilen suyun; içme suyu, sanayi ve tarımda vb. kullanılan miktarları ile ilgili sağlıklı veri bulunmamaktadır. Merkez ilçelere hizmet veren 1 adet içme suyu arıtma tesisimiz mevcut olup 540.000 m<sup>3</sup>/gün kapasitesine sahiptir. (ŞUSKİ, 2021)

*İlgili kurumdan 2021 yılı verilerine ulaşılamadığından 2020 yılı verileri kullanılmıştır.*

#### **B.5.1.3. İçme Suyu temin edilen kaynağın adı, mevcut durumu, potansiyeli vb.**

İçme Suyu temin edilen en büyük kaynak olarak Atatürk Baraj göletinin toplam hacmi 48,7 milyar metreküp değerindedir. (ŞUSKİ, 2021)

*İlgili kurumdan 2021 yılı verilerine ulaşılamadığından 2020 yılı verileri kullanılmıştır.*

### B.5.2. Sulama

Şanlıurfa ilinde Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı verilerine göre 1.178.325 ha (11.783.250 da) tarım arazisi bulunmaktadır. Bu alanlardan sulamaya elverişli olanlar 763.449 ha (7.634.490 da) olup bu alanların ekonomik olarak sulanabilir kısmı 505.616 ha (5.056.160 da)dır. Ekonomik olarak sulanabilir alanların %68'i işletmede olup toplam sulanabilir alanların %57'sine tekabül etmektedir.

Ayrıca, İlimizde 2021 yılı içerisinde toplam 433.830 ha (4.338.300 da) arazide sulu tarım yapılmış olup bunların 304.033 ha (3.040.330 da) lık kısmı Bölge Müdürlüğümüzce inşa edilerek sulamaya açılan alanlardır. 129.797 ha (997.970 da) alan ise halk sulamaları ile sulanmıştır.

İlimizde; 23 proje (13 sulama tesisi) olarak 304 033 ha alan sulanmaktadır. Bu alanın 185 476 hektarı cazibe, 103 775 hektarı pompaj ve 15 109 hektarı ise YAS sulaması olarak faaliyet göstermektedir. (DSİ 15. Bölge Müdürlüğü, 2022)

#### B.5.2.1. Salma sulama yapılan alan ve kullanılan su miktarı

Sulanan alanlardan Harran Ovası'nda açık kanal salma sulama yapılmaktadır.(DSİ 15. Bölge Müdürlüğü, 2022)

#### B.5.2.2. Damla, yağmurlama veya basınçlı sulama yapılan alan ve kullanılan su miktarı

Sulanan alanlardan Yaylak Ovası, Bozova Pompaj Sulaması, Buğdayhöyük Sulaması ve Suruç Ovası Pompaj Sulaması ise kapalı-basınçlı sulama sistemleri ile sulanmaktadır. Bunların dışında kuyulardan elde edilen su ile yağmurlama, damlama ve salma sulama yapılmaktadır.(DSİ 15. Bölge Müdürlüğü, 2022)

### B.5.3. Endüstriyel Su Temini

**Çizelge B. 13 – 2021 yılında endüstrinin kullandığı suyun kaynaklara göre dağılımı**  
(Şanlıurfa Organize Sanayi Bölgesi, 2022)

| OSB Adı       | Kaynak   | Yıl  | Tüketim (ton) |
|---------------|----------|------|---------------|
| Şanlıurfa OSB | Belediye | 2021 | 4.531.285     |

Şanlıurfa Organize Sanayi Bölgesinde kullanılan suyun kaynaklara göre dağılımından ve miktarından söz edilmiştir. Geri dönüşüm suyu ve soğutma suyu kullanılmamaktadır. Tüm atık sular Şanlıurfa Organize Sanayi Bölgesi Merkezi Atık Su Arıtma Tesisinde arıtıldıktan sonra kuru dere olan Dana Deresi'ne deşarj edilmektedir. SKHKKY "Tablo 19.Karışık endüstriyel atık suların alıcı ortama deşarj standartları küçük ve büyük organize sanayi bölgeleri ve sektör belirlemesi yapılamayan diğer sanayiler" tabidir.

### B.5.4. Enerji Üretimi Amacıyla Su Kullanımı

İlimizde su kaynakları üzerinde enerji üretme amacıyla kurulan hidroelektrik santralleri, kapasiteleri ve özellikleri aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

**Çizelge B.14. Hidroelektrik Santralleri ve Kapasiteleri**

(DSİ 15. Bölge Müdürlüğü, 2022)

| Barajlar ve HES | Özellikleri            | Yıllık Üretim |
|-----------------|------------------------|---------------|
| Atatürk Barajı  | Enerji, İçme ve Sulama | 8.900 GWh     |
| Birecik Barajı  | Enerji                 | 2.518 GWh     |
| Şanlıurfa HES   | Sulama                 | 124 GWh       |

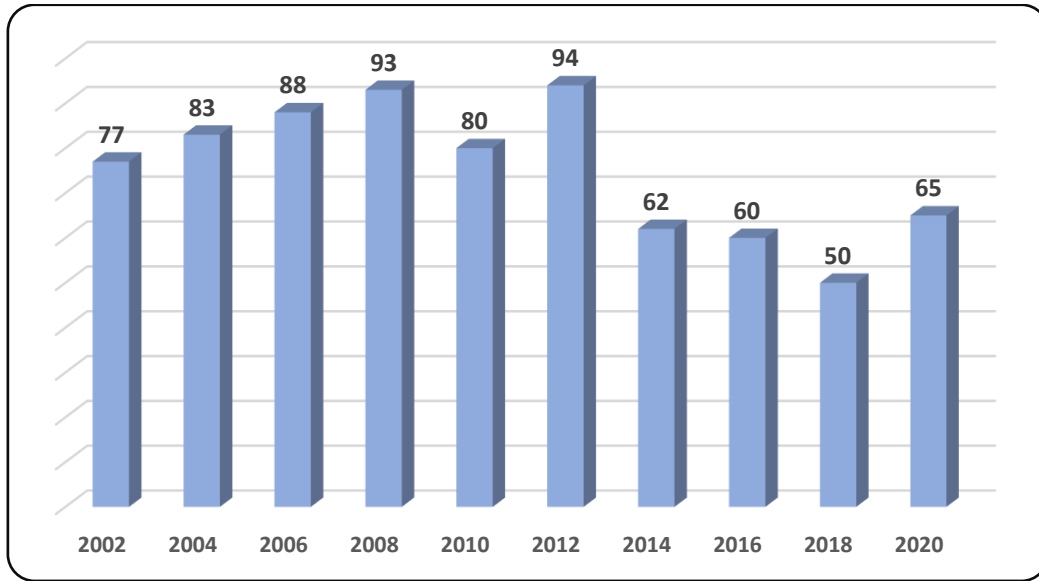
**B.5.5. Rekreatiyonel Su Kullanımı**

İl genelinde rekreatiyonel (örneğin: park, bahçe sulaması, havuz suları vb) amaçlı kullanılan su miktarı 13.939.757 m<sup>3</sup>/yıl değerindedir. (ŞUSKİ, 2021)

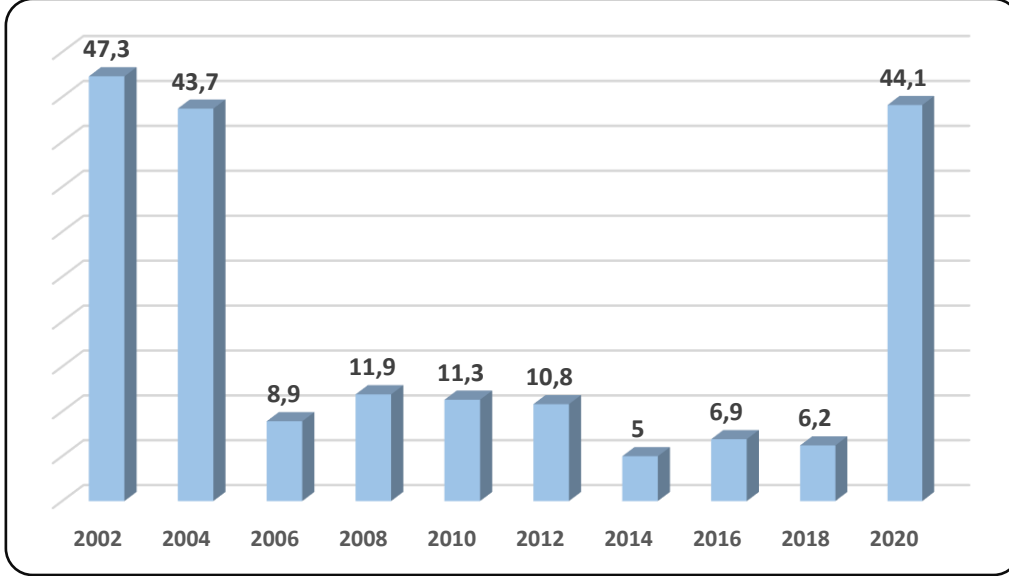
*İlgili kurumdan 2021 yılı verilerine ulaşılamadığından 2020 yılı verileri kullanılmıştır.*

**B.6. Çevresel Altyapı**

**B.6.1. Kentsel Kanalizasyon Sistemi ve Atıksu Arıtma Tesisi Hizmetleri**



**Grafik B.5 – (Şanlıurfa) Yıllar bazında kanalizasyon şebekesi tesisi ile hizmet verilen belediye nüfusunun toplam nüfusa oranı**  
(TÜİK, 2022)



**Grafik B.6 – (Şanlıurfa)Yıllar bazında atıksu arıtma tesisi ile hizmet verilen belediye nüfusunun toplam belediye nüfusuna oranı**  
(TÜİK, 2022)

**Çizelge B.15 – 2021 yılı itibariyle kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu**  
(ŞUSKİ, 2022)

| Yerleşim Yerinin Adı |             | Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı? |                      |     | Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü |           |       | Mevcut Kapasitesi (ton/gün) | SAİS Kabini Durumu (var/yok) | Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m <sup>3</sup> /sn) | Deşarj Noktası     | Deniz Deşarjı (var/yok) | Hizmet Verdiği Nüfus | Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/yıl) |
|----------------------|-------------|----------------------------------------------|----------------------|-----|------------------------------------|-----------|-------|-----------------------------|------------------------------|-------------------------------------------------------------|--------------------|-------------------------|----------------------|------------------------------------|
|                      |             | Var                                          | İnşa/plan aşamasında | Yok | Fiziksel                           | Biyolojik | İleri |                             |                              |                                                             |                    |                         |                      |                                    |
| İl Merkezi           | ŞANLIURFA   | X                                            |                      |     |                                    |           |       |                             |                              |                                                             | Karakoyun Deresi   | Yok                     | 2.143.020            |                                    |
|                      |             |                                              |                      |     |                                    |           |       |                             |                              |                                                             |                    |                         |                      |                                    |
|                      |             |                                              |                      |     |                                    |           |       |                             |                              |                                                             |                    |                         |                      |                                    |
|                      |             |                                              |                      |     |                                    |           |       |                             |                              |                                                             |                    |                         |                      |                                    |
|                      |             |                                              |                      |     |                                    |           |       |                             |                              |                                                             |                    |                         |                      |                                    |
| İlçeler              | Akçakale    | x                                            |                      |     |                                    | X         |       | 8.232                       |                              |                                                             | Cullap Deresi      | Yok                     | 120.834              |                                    |
|                      | Hilvan      | x                                            |                      |     |                                    | X         |       | 5.760                       |                              |                                                             | Korçik Deresi      | Yok                     | 42.766               |                                    |
|                      | Siverek     | x                                            |                      |     |                                    | X         |       | 17.040                      |                              |                                                             | Hacı Hıdır Barajı  | Yok                     | 266.971              |                                    |
|                      | Bozova      | X                                            |                      |     |                                    | X         |       | 2.535                       |                              |                                                             | Atayürk Baraj Gölü | Yok                     | 53.878               |                                    |
|                      | Birecik     |                                              | X                    |     |                                    |           |       |                             |                              |                                                             |                    |                         | 94.608               |                                    |
|                      | Ceylanpınar |                                              | X                    |     |                                    |           |       |                             |                              |                                                             |                    |                         | 89.871               |                                    |
|                      | Suruç       |                                              | X                    |     |                                    |           |       |                             |                              |                                                             |                    |                         | 101.178              |                                    |
|                      | Viranşehir  |                                              | X                    |     |                                    |           |       |                             |                              |                                                             |                    |                         | 205.380              |                                    |
|                      | Halfeti     |                                              | X                    |     |                                    |           |       |                             |                              |                                                             |                    |                         | 41.663               |                                    |
|                      | Harran      |                                              | X                    |     |                                    |           |       |                             |                              |                                                             |                    |                         | 94.207               |                                    |

\*22.03.2015 tarih ve 29303 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren “Sürekli Atıksu İzleme Sistemleri (SAİS) Tebliği” kapsamında ülke genelinde kurulu kapasitesi 10.000 m<sup>3</sup>/gün ve üzerinde olan atıksu arıtma tesisinin çıkış sularında debi, pH, İletkenlik, Çözülmüş Oksijen, Sıcaklık ve KOİ (Kimyasal Oksijen İhtiyacı) ile AKM (Askıda Katı Madde) parametreleri 7/24 online izlenmektedir. Bu sayede tesislerin atıksularını arıtmadan su kaynaklarımıza deşarj etmeleri engellenmektedir.



## B.6.2. Organize Sanayi Bölgeleri ve Münferit Sanayiler Atıksu Altyapı Tesisleri

**Çizelge B.16 – 2021 yılı OSB, Serbest Bölgeler ve Sanayi Sitelerinde atıksu arıtma tesislerinin (AAT) durumu**

(Şanlıurfa Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü, 2022)

| OSB/Serbest Bölge/Sanayi Sitesi Adı | Mevcut Durumu    | Kapasitesi (ton/gün) | SAİS Kabini Durumu (var/yok) | AAT Türü                     | AAT Çamuru Miktarı (ton/gün) | Deşarj Ortamı    |
|-------------------------------------|------------------|----------------------|------------------------------|------------------------------|------------------------------|------------------|
| Şanlıurfa Birecik OSB               | Faaliyette Değil | -                    | -                            | -                            | -                            | -                |
| Şanlıurfa Merkez OSB                | Faaliyette Değil | 4000                 | VAR                          | Fiziksel +Kimyasal+Biyolojik | 1,918                        | Dana Deresi      |
| Siverek OSB                         | Faaliyette Değil | -                    | -                            | -                            | -                            | -                |
| Viranşehir OSB                      | Faaliyette       | 250                  | YOK                          | Fiziksel +Biyolojik          | -                            | Kuru Dere Yatağı |

\*22.03.2015 tarih ve 29303 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren “Sürekli Atıksu İzleme Sistemleri (SAİS) Tebliği” kapsamında ülke genelinde kurulu kapasitesi 10.000 m<sup>3</sup>/gün ve üzerinde olan atıksu arıtma tesisinin çıkış sularında debi, pH, İletkenlik, Çözünmüş Oksijen, Sıcaklık ve KOİ (Kimyasal Oksijen İhtiyacı) ile AKM (Askıda Katı Madde) parametreleri 7/24 online izlenmektedir. Bu sayede tesislerin atıksularını arıtmadan su kaynaklarımıza deşarj etmeleri engellenmektedir.

**Çizelge B.17 – 2021 yılı itibariyle münferit sanayiye ait atıksu arıtma tesisi (AAT) sayısı**

(Şanlıurfa Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü, 2022)

| Tesis Statüsü                    | Toplam Tesis Sayısı | AAT’si Olan Tesis Sayısı |
|----------------------------------|---------------------|--------------------------|
| Üretim Sektörü/Sanayi Tesisi     | 33                  | 29                       |
| Turizm Tesisi veya Site Yönetimi | 1                   | 1                        |
| Diğer                            | 25                  | 20                       |

## B.6.3. Katı Atık (Düzenli) Depolama Tesisleri Atıksuları İçin Önlemler

Merkez Katı Atık Düzenli Depolama Sahamızda sızıntı suyu toplama havuzu bulunmaktadır. Sızıntı suyu arıtma tesisi henüz bulunmamaktadır ancak plan aşamasındadır. Sızıntı suyu geri devri yapılmaktadır. (Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi, 2020)

İlgili kurumdan 2021 yılı verilerine ulaşılamadığından 2020 yılı verileri kullanılmıştır.

## B.6.4. Atıksuların Geri Kazanılması ve Tekrar Kullanılması

**Çizelge B.18 – 2021 yılı itibariyle arıtıldıktan sonra bertaraf edilen atıksu durumu**

(Şanlıurfa Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü, 2022)

| ARITILDIKTAN SONRA BERTARAF EDİLEN ATIKSU DURUMU |                                                   |                                                |                                                 |                                                    |                                                          |                                                   |                              |
|--------------------------------------------------|---------------------------------------------------|------------------------------------------------|-------------------------------------------------|----------------------------------------------------|----------------------------------------------------------|---------------------------------------------------|------------------------------|
| Alıcı Ortama Deşarj Edilen (m <sup>3</sup> /yıl) | Kanalizasyona Deşarj Edilen (m <sup>3</sup> /yıl) | Kentsel Yeniden Kullanım (m <sup>3</sup> /yıl) | Tarımsal Yeniden Kullanım (m <sup>3</sup> /yıl) | Endüstriyel Yeniden Kullanım (m <sup>3</sup> /yıl) | Çevresel/Ekolojik Yeniden Kullanım (m <sup>3</sup> /yıl) | Başka Bir Tesise Su Kaynağı (m <sup>3</sup> /yıl) | TOPLAM (m <sup>3</sup> /yıl) |
| 67.106.440                                       | 30.000                                            | 0                                              | 0                                               | 425.340                                            | 22.750                                                   | 0                                                 | 67.584.530                   |

## B.7. Toprak Kirliliği ve Kontrolü

## B.7.1. Noktasal Kaynaklı Kirlenmiş Sahalar

**Çizelge B.19 - 2020 yılı için tespit edilen noktasal kaynaklı toprak kirliliğine ilişkin veriler**

(Şanlıurfa Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü, 2022)

| Tespit Edilmiş Kirlenmiş Sahanın Yeri(İlçe/Mevki) | Tespit Edilmiş Kirlenmenin Nedeni | Kirlenmiş sahaların temizlenmesi ile ilgili çalışma var mı? |     | Kirlenmiş sahaların temizlenmesi ile ilgili çalışmalarda kullanılan temizleme faaliyetleri ve yöntemleri                                                                |
|---------------------------------------------------|-----------------------------------|-------------------------------------------------------------|-----|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                                   |                                   | Var                                                         | Yok |                                                                                                                                                                         |
| Şanlıurfa/Siverek                                 | Petrol Boru Hattı Patlaması       | X                                                           |     | Zemin örtüsünün sıyırılması, sondaj ile örtü altından numune alınarak analizlerin yapıldığı ve takip gerektirmeyen saha olarak karar alınmış olup sisteme yüklenmiştir. |

## B.7.2. Arıtma Çamurlarının Bertaraf Yöntemi

Belediyelerden kaynaklanan arıtma çamurları solar kurutma sistemleri ile kurutularak gerekli izinler alınmasına müteakip ilgili parsellerde organik gübre olarak kullanılmakta, sanayiden kaynaklanan arıtma çamurları ise lisanslı yakma tesisinde bertaraf edilmektedir. (ŞÇŞİDİM, 2022)

Şanlıurfa Organize Sanayi Bölgesinde, Atık Su Arıtma Tesisinden kaynaklı atıklar lisanslı bertaraf tesisine gönderilmektedir. Atık çamur miktarı 700 ton/yıl. (Şanlıurfa Organize Sanayi Bölge Müdürlüğü, 2022)

## B.7.3. Madencilik faaliyetleri ile bozulan arazilerin doğaya yeniden kazandırılmasına ilişkin yapılan çalışmalar

İlimiz genelinde yapılan izlemelerde henüz faaliyetine son verilerek doğaya yeniden kazandırma planlarını işleme almış olan işletme bulunmamaktadır. (ŞÇŞİDİM, 2022)

## B.7.4. Tarımsal Faaliyetler İle Oluşan Toprak Kirliliği

**Çizelge B.20 – 2019 yılında kullanılan ticari gübre tüketiminin bitki besin maddesi bazında ve yıllık tüketim miktarları**

(Şanlıurfa Tarım ve Orman İl Müdürlüğü, 2020)

| Bitki Besin Maddesi | Bitki Besin Maddesi Bazında Kullanılan Miktar (ton) | İlde Ticari Gübre Kullanılarak Tarım Yapılan Toplam Alan (ha) |
|---------------------|-----------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------|
| Azot                | 490                                                 | 1.876.500                                                     |
| Fosfor              | 220                                                 |                                                               |
| Potas               | 38                                                  |                                                               |
| TOPLAM              | 748                                                 |                                                               |

**Çizelge B.21 - 2019 yılında tarımda kullanılan girdilerden gübreler haricindeki diğer kimyasal maddeleri (tarımsal ilaçlar vb)**  
(Şanlıurfa Tarım ve Orman İl Müdürlüğü, 2020)

| Kimyasal Maddenin Adı   | Kullanım Amacı                   | Miktarı (ton) | İlde Tarımsal İlaç Kullanılarak Tarım Yapılan Toplam Alan (ha) |
|-------------------------|----------------------------------|---------------|----------------------------------------------------------------|
| İnsektisitler           | Zararlı ile mücadele             | 5750          |                                                                |
| Herbisitler             | Yabancı ot ile mücadele          | 6389          |                                                                |
| Fungisitler             | Mantar hastalıkları ile mücadele | 11.118        |                                                                |
| Rodentisitler           | Kemirici ile mücadele            | 0,8           |                                                                |
| Nematositler            | -                                | -             |                                                                |
| Akarisitler             | Örümcekler ile mücadele          | 520           |                                                                |
| Kışlık ve Yazlık Yağlar |                                  |               |                                                                |
| Diğer                   |                                  |               |                                                                |
| <b>TOPLAM</b>           |                                  | 24.157,8      |                                                                |

*İlgili kurumdan 2021 yılı verileri alınamadığından 2019 yılı verileri kullanılmıştır.  
İlgili kurumdan tarım ilacı birikimine dair bilgi alınamamıştır.*

## B.8. Sonuç ve Değerlendirme

İlimiz genelinde içme ve atıksu hizmetleri verilmektedir. Bu amaçla 1 adet merkez içme suyu arıtma tesisi, ilçelerde ise toplam 4 adet atıksu arıtma tesisi (Akçakale, Hilvan, Siverek, Bozova) aktif olarak işletimi yapılmaktadır. Diğer ilçelerimizde içme suyu arıtma tesisi yapımı konusunda (Birecik, Ceylanpınar, Suruç, Viranşehir, Halfeti, Harran) çalışmalar devam etmektedir. (ŞUSKİ, 2022)

### Kaynaklar

- Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı
- Şanlıurfa Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü (ŞÇŞİDİM)
- DSİ 15. Bölge Müdürlüğü
- Şanlıurfa Büyükşehir Belediye Başkanlığı
- Şanlıurfa Tarım ve Orman İl Müdürlüğü

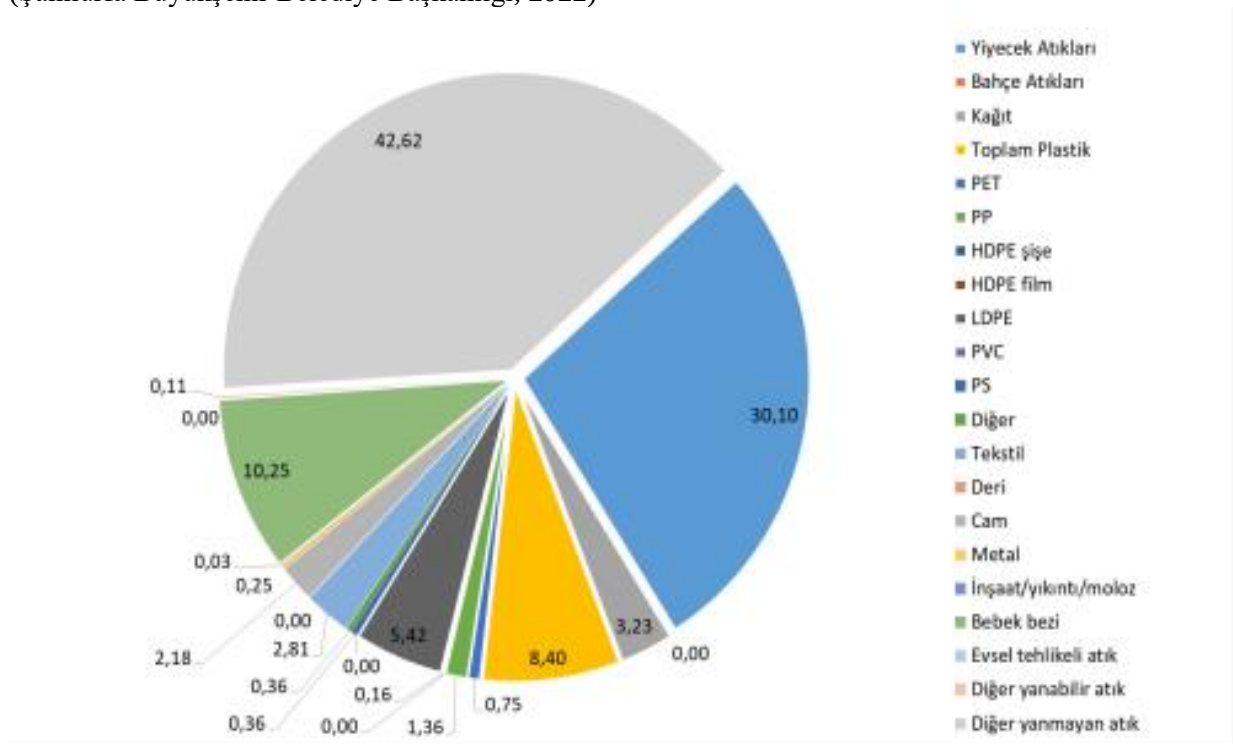
**C. ATIK**

### C.1. Belediye Atıkları

Şanlıurfa İli Merkez Katı Atık Düzenli Depolama Tesisine günlük ortalama 1200 ton evsel nitelikli atık gelmektedir. Depolama sahasına Karaköprü, Haliliye, Eyyübiye ilçelerinden belediyeler kendi araçları ile, Bozova, Birecik, Ceylanpınar, Viranşehir, Siverek, Suruç, Akçakale ilçelerinde aktarma istasyonu ile taşınmaktadır. Hilvan, Halfeti ve Harran ilçelerinde vahşi depolama yapılmaktadır.

Merkez Katı Atık Düzenli Depolama Tesisine gelen atıklar ilk olarak ayrıştırma işleminden geçmektedir. Çöp içerisindeki kağıt-karton, plastik, metal vb. geri dönüştürülebilir malzemeler ayrıştırılarak geri dönüşüm firmalarına gönderilmektedir. Geri kalan organik kısım düzenli depolama sahasında depolanarak oluşan metan gazından enerji üretilmektedir.

**Grafik C.7 - 2021 yılı itibariyle katı atık kompozisyonu**  
(Şanlıurfa Büyükşehir Belediye Başkanlığı, 2022)



Şekil 33. Şanlıurfa ili ortalama katı atık içeriği yüzde dağılımı

**Çizelge C.22 - 2021 yılı için il/ilçe belediyelerince toplanan ve yerel yönetimlerce (büyükşehir belediyesi/ belediye/ birliklerce) yönetilen belediye atığı miktarı ve toplanma, taşınma ve bertaraf yöntemleri**  
(Şanlıurfa Büyükşehir Belediye Başkanlığı, 2022)

| Büyükşehir/İl/İlçe Belediye veya | Birliğin Adı Büyükşehir Belediyesi/ Birlik ise birliğe üye olan belediyeler | Nüfus     |           | Üretilen Atık Miktarı (ton/gün) | Toplanan Atık Miktarı (ton/gün) |          | Kişi Başına Üretilen Ortalama Atık Miktarı (kg/gün) |     | Aktarma istasyonu/aktarma rampası Varsa Sayısı, yeri ve yararlanan belediyeler | Atık Yönetimi Hizmetlerini Kim Yürütüyor? (Belediye (B), Özel Sektör (OS), Belediye Şirketi (BŞ)) | Mevcut Belediye Atığı Yönetim Tesisi |                                                                            |       |                |                              |
|----------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------|-----------|-----------|---------------------------------|---------------------------------|----------|-----------------------------------------------------|-----|--------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------|-------|----------------|------------------------------|
|                                  |                                                                             | Yaz       | Kış       |                                 | Yaz                             | Kış      | Yaz                                                 | Kış |                                                                                |                                                                                                   | Düzenli Depolama                     | Ön İşlem (Mekanik Ayırma/ Biyokurutma/ Kompost/ Biyometanizasyon, ATY vb.) | Yakma | Düzensiz Döküm | Depo Gazından Enerji Üretimi |
| Büyükşehir                       | Şanlıurfa Büyükşehir                                                        | 2.143.020 | 2.143.020 | 1.103.00                        | 1.087.61                        | 1.118.40 |                                                     |     | 7 adet. Akçakale, Birecik, Bozova, Ceylanpınar, Suruç, Siverek, Viranşehir.    | B<br>ÖS                                                                                           | X                                    |                                                                            |       |                | X                            |
|                                  |                                                                             |           |           |                                 |                                 |          |                                                     |     |                                                                                |                                                                                                   |                                      |                                                                            |       |                |                              |
|                                  |                                                                             |           |           |                                 |                                 |          |                                                     |     |                                                                                |                                                                                                   |                                      |                                                                            |       |                |                              |
|                                  |                                                                             |           |           |                                 |                                 |          |                                                     |     |                                                                                |                                                                                                   |                                      |                                                                            |       |                |                              |
|                                  |                                                                             |           |           |                                 |                                 |          |                                                     |     |                                                                                |                                                                                                   |                                      |                                                                            |       |                |                              |
|                                  |                                                                             |           |           |                                 |                                 |          |                                                     |     |                                                                                |                                                                                                   |                                      |                                                                            |       |                |                              |
|                                  |                                                                             |           |           |                                 |                                 |          |                                                     |     |                                                                                |                                                                                                   |                                      |                                                                            |       |                |                              |
|                                  |                                                                             |           |           |                                 |                                 |          |                                                     |     |                                                                                |                                                                                                   |                                      |                                                                            |       |                |                              |
|                                  |                                                                             |           |           |                                 |                                 |          |                                                     |     |                                                                                |                                                                                                   |                                      |                                                                            |       |                |                              |
| İl Geneli                        |                                                                             |           |           |                                 |                                 |          |                                                     |     |                                                                                |                                                                                                   |                                      |                                                                            |       |                |                              |

## C.2. Hafriyat Toprağı, İnşaat Ve Yıkıntı Atıkları

**Çizelge C.23 – 2020 yılı itibariyle hafriyat toprağı, inşaat ve yıkıntı atıkları yönetimi**  
(Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi, 2021)

| Belediye Adı                    | Üretilen İnşaat /Yıkıntı Atığı Miktarı (m <sup>3</sup> /yıl) | Ortaya Çıkan Hafriyat Toprağı Miktarı (m <sup>3</sup> /yıl) | İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Yönetimi |                                | Hafriyat Toprağı Yönetimi |
|---------------------------------|--------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------|----------------------------------------|--------------------------------|---------------------------|
|                                 |                                                              |                                                             | Geri Kazanım Tesisi Sayısı             | Düzenli Depolama Tesisi Sayısı | Döküm Sahası Sayısı       |
| Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi | 370,260                                                      | 105,000                                                     | 0                                      | 3 Adet                         | 3 adet                    |
| İl Geneli (Toplam)              | 370,260                                                      | 105,000                                                     | 0                                      | 3 Adet                         | 3 adet                    |

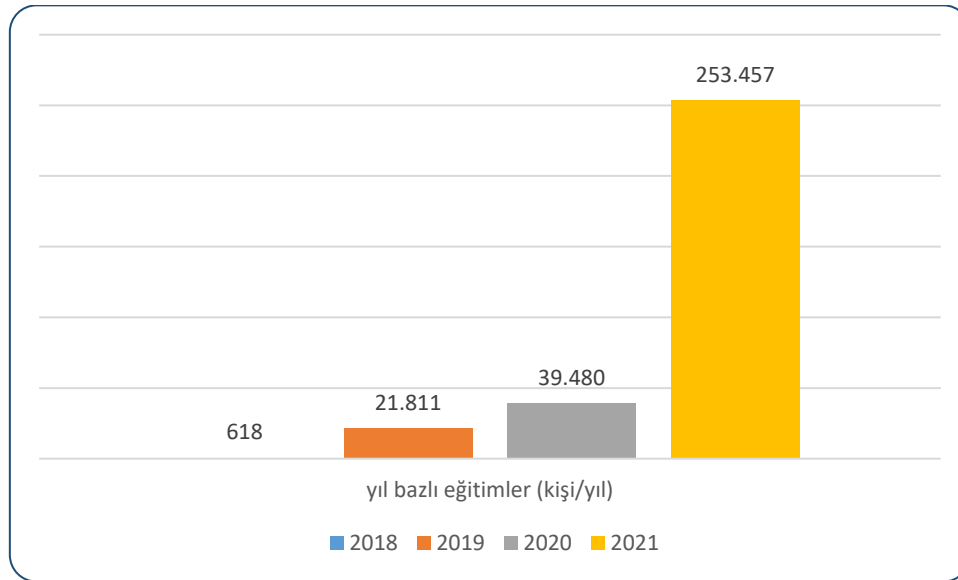
2021 yılı verileri kullanılmıştır.

## C.3. Sıfır Atık Yönetimi

### C.3.1. Eğitimler

2021 yılında Sıfır Atık kapsamında il genelinde 7852 kişiye eğitim verilmiştir. (Şanlıurfa Büyükşehir Belediye Başkanlığı, 2022)

2021 yılında Sıfır Atık kapsamında il genelinde 253.457 kişiye eğitim verilmiştir. (ŞÇŞİDİM, 2022)



**Grafik C.8 – Yıllar bazında sıfır atık yönetimi kapsamında verilen eğitimlere katılan kişi sayısı**  
(Sıfır Atık Bilgi Sistemi, 2022)

### C.3.2. Atık Getirme Merkezleri

**Çizelge C.24 – 2021 yılı itibariyle Atık Getirme Merkezleri/ Mobil Atık Getirme Merkezleri**

(Sıfır Atık Bigi Sistemi, Şanlıurfa Büyükşehir Belediye Başkanlığı, 2022)

| Atık Getirme Merkezi (AGM) /Mobil AGM | Belediye/AVM          | Atık Getirme Merkezi Sayısı | AGM Alan Bilgisi(m <sup>2</sup> ) | Toplanan Atık Grupları                                   |
|---------------------------------------|-----------------------|-----------------------------|-----------------------------------|----------------------------------------------------------|
| Atık Getirme Merkezi                  | Haliliye Belediyesi   | 1                           | 1030                              | 14                                                       |
| Mobil Atık Getirme Merkezi            | Haliliye Belediyesi   | 10                          | -                                 | 8                                                        |
| Mobil Atık Getirme Merkezi            | Büyükşehir Belediyesi | 2                           |                                   | Kağıt, metal, plastik, pil, bitkisel atık yağ, atık ilaç |

### C.3.3. Sıfır Atık Belgesi Alan ve Sisteme Geçen Kuruluş Sayısı

**Çizelge C.25 – 2021 yılı itibariyle sıfır atık sistemini kuran ve belediye geneli temel seviye sıfır atık belgesini alan belediye sayısı**

(Sıfır Atık Bilgi Sistemi, 2022)

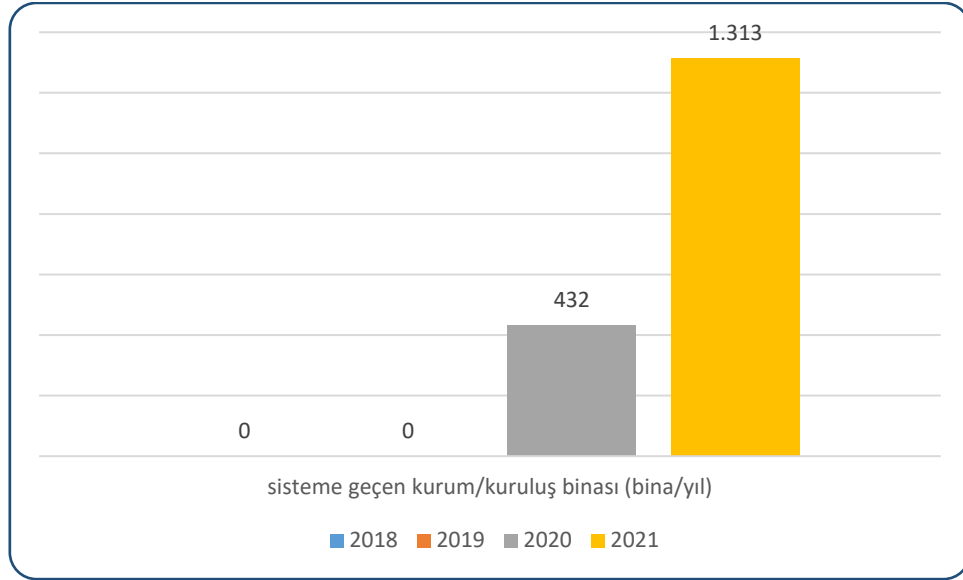
| Sıfır Atık Yönetim Sistemine Geçmesi Gereken Mahalli İdareler                           | İl Genelindeki Toplam Sayı | Sıfır Atık Belgesi Alan Belediye Sayısı |
|-----------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------|-----------------------------------------|
| <b>Büyükşehir İlçe Belediyeleri</b><br>(250.000 Nüfus ve üzeri)                         | 3                          | 1                                       |
| <b>Büyükşehir Dışındaki İl, İlçe, Belde Belediyeleri</b><br>İl Merkez İlçe Belediyeleri | 10                         | -                                       |

**Çizelge C.26 – 2021 yılı itibariyle sıfır atık sistemini uygulayan(faaliyet bildiren) ve temel seviye sıfır atık belgesini alan il genelindeki bina yerleşkelerin sayısı**

(Sıfır Atık Bilgi Sistemi, 2022)

| Kurum Türü                                   | Toplam Kurum Sayı | Sıfır Atık Belgesi alan bina/yerleşke sayısı |
|----------------------------------------------|-------------------|----------------------------------------------|
| 300 ve üzeri Konuta Sahip Siteler            | 3394              | 12                                           |
| Akaryakıt istasyonları ve Dinlenme Tesisleri | 289               | 274                                          |
| Alışveriş Merkezleri                         | 1                 | 1                                            |
| Belediyeler                                  | 13                | 7                                            |
| ÇŞİD İl Müdürlüğü                            | 1                 | 2                                            |
| Eğitim Kurumları ve Yurtlar                  | 1350              | 1068                                         |
| Havalimanları                                | 1                 | 1                                            |
| İl Özel İdareleri                            | -                 | -                                            |
| İş merkezi ve Ticari Plazalar                | 2                 | 1                                            |
| Kamu Kurum ve Kuruluşları                    | 502               | 414                                          |
| Konaklama İşletmeleri                        | 4                 | 4                                            |
| Limanlar                                     | -                 | -                                            |
| Organize Sanayi Bölgeleri                    | 3                 | 2                                            |
| Sağlık Kuruluşları                           | 138               | 11                                           |
| Tren ve Otobüs Terminalleri                  | -                 | -                                            |
| Zincir Marketler                             | 362               | 344                                          |

|                                                                                                                                              |   |   |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---|---|
| Serbest Bölgeleri, Sanayi Siteleri                                                                                                           | - | - |
| Laboratuvarlar, Hukuk Büroları, Dernek, Kooperatif, Çevre Danışmanlık Firmaları ve Meslek Kuruluşları, Tüzel Kişiliğe Sahip Kuruluşlar       | - | - |
| Kafeterya ve Restoranlar                                                                                                                     | - | - |
| Kargo Şirketleri                                                                                                                             | - | - |
| 27/11/2014 tarihli ve 29188 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Mesafeli Sözleşmeler Yönetmeliği kapsamında ambalajlı ürün satışı yapan yerler | - | - |



**Grafik C.9 – Yıllar itibariyle sıfır atık sistemine geçen il genelindeki bina ve yerleşkelerin sayısı**  
(Sıfır Atık Bilgi Sistemi, 2022)

#### C.4. Ambalaj Atıkları

Ambalaj atıkları bilgi sistemine erişim sağlanamadığından istatistik veriler alınamamıştır. 2019 yılı verileri kullanılmıştır.

**Çizelge C.27 - 2019 yılı ambalaj ve ambalaj atıkları istatistik sonuçları\***  
(Ambalaj Bilgi Sistemi, 2021)

| Ambalaj Cinsi | Toplanan Ambalaj Atığı Miktarı | Geri Kazanılan Ambalaj Atığı Miktarı |
|---------------|--------------------------------|--------------------------------------|
| Plastik       | 7.625                          |                                      |
| Metal         |                                |                                      |
| Kompozit      |                                | 3.574.265                            |
| Kağıt Karton  | 1.170.015                      |                                      |
| Cam           |                                |                                      |
| Ahşap         |                                |                                      |
| Karışık       | 12.351.210                     |                                      |
| <b>Toplam</b> | <b>13.528.850</b>              | <b>3.574.265</b>                     |

Ambalaj atıkları bilgi sistemine erişim sağlanamadığından istatistik veriler alınamamıştır. 2019 yılı verileri kullanılmıştır.

**Çizelge C.28 - 2020 yılında kayıtlı ekonomik işletme sayısı**  
(Ambalaj Bilgi Sistemi, 2021)

|                               |     |
|-------------------------------|-----|
| Piyasaya Süren İşletme Sayısı | 154 |
|-------------------------------|-----|



|                          |    |
|--------------------------|----|
| Ambalaj Üreticisi Sayısı | 7  |
| Tedarikçi Sayısı         | 2  |
| Toplama-Ayırma Tesisi    | 6  |
| Geri Kazanım Tesisi      | 11 |



**Grafik C.10 – Yıl bazında kayıtlı ekonomik işletme sayısı**  
(Ambalaj Bilgi Sistemi, 2021)

*Ambalaj atıkları bilgi sistemine erişim sağlanamadığından 2021 yılı verileri alınamamıştır.2020 yılı verileri kullanılmıştır.*

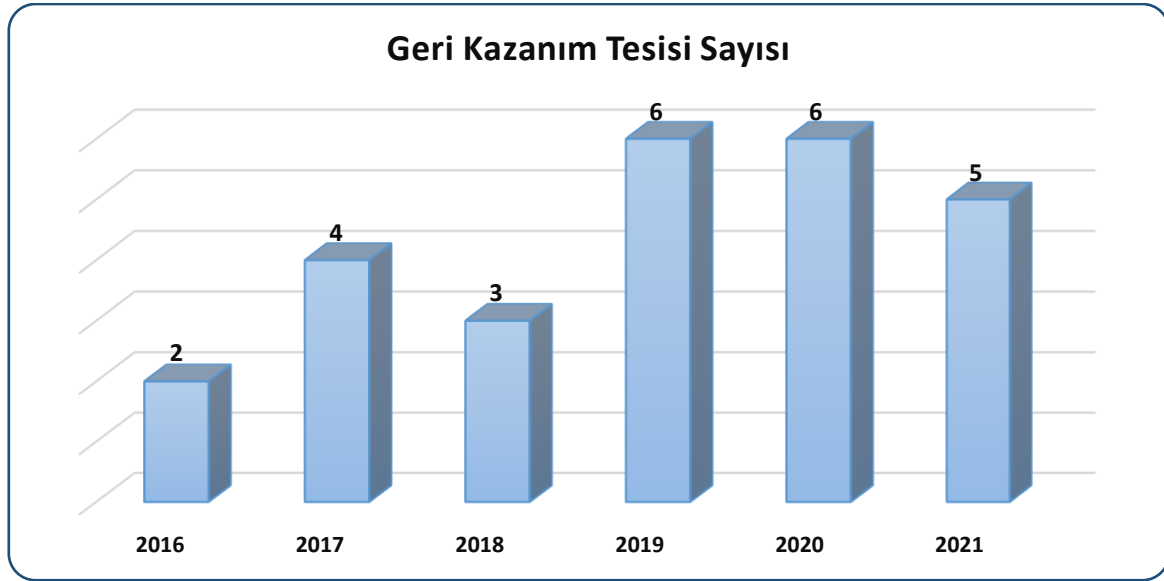
**Çizelge C.29 - 2021 yılında kayıtlı ambalaj atığı toplama ayırma tesisi sayısı**  
(e-İzin Uygulaması, 2022)

| Ambalaj Atığı<br>Toplama Ayırma<br>Tesis (TAT) Sayısı<br>Toplam | 1. Tip TAT Sayısı | 2. Tip TAT Sayısı | 3. Tip TAT Sayısı |
|-----------------------------------------------------------------|-------------------|-------------------|-------------------|
| 2                                                               | -                 | 1                 | 1                 |

**Çizelge C.30 - 2021 yılında ambalaj atığı geri kazanım tesisi sayısı**  
(e-İzin Uygulaması, 2022)

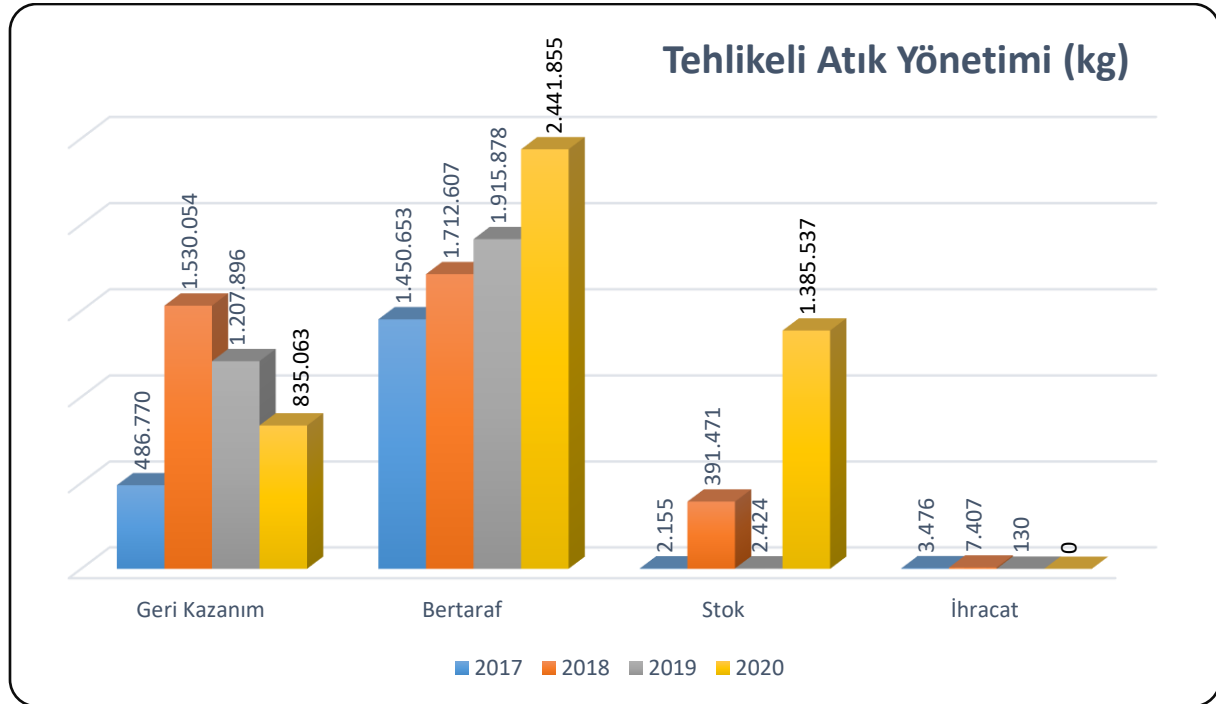
| Ambalaj<br>Atığı Geri<br>Kazanım<br>Tesis (GKT)<br>Sayısı<br>Toplam* | Plastik<br>Ambalaj<br>Atığı GKT<br>Sayısı | Kağıt-<br>Karton<br>Ambalaj<br>Atığı GKT<br>Sayısı | Cam<br>Ambalaj<br>Atığı GKT<br>Sayısı | Metal<br>Ambalaj<br>Atığı GKT<br>Sayısı | Ahşap<br>Ambalaj<br>Atığı GKT<br>Sayısı | Kompozit<br>Ambalaj<br>Atığı GKT<br>Sayısı | Tekstil<br>Ambalaj<br>Atığı GKT<br>Sayısı |
|----------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------|----------------------------------------------------|---------------------------------------|-----------------------------------------|-----------------------------------------|--------------------------------------------|-------------------------------------------|
| 5                                                                    | 4                                         | -                                                  | -                                     | 1                                       | -                                       | -                                          | -                                         |

\*Bir geri kazanım tesisi birden fazla ambalaj atığı işleyebileceğinden toplam Geri Kazanım Tesis Sayısı farklı olabilir.



**Grafik C.11 – Yıl bazında bulunan ambalaj atığı geri kazanım tesisi sayısı (e-izin sistemi, Ambalaj Atığı Bilgi Sistemi, 2022)**

#### C.5. Tehlikeli Atıklar



**Grafik C.12 – Atık yönetim uygulaması verilerine göre ilimizdeki tehlikeli atık yönetimi\* (Atık Yönetim Uygulaması, 2022)**

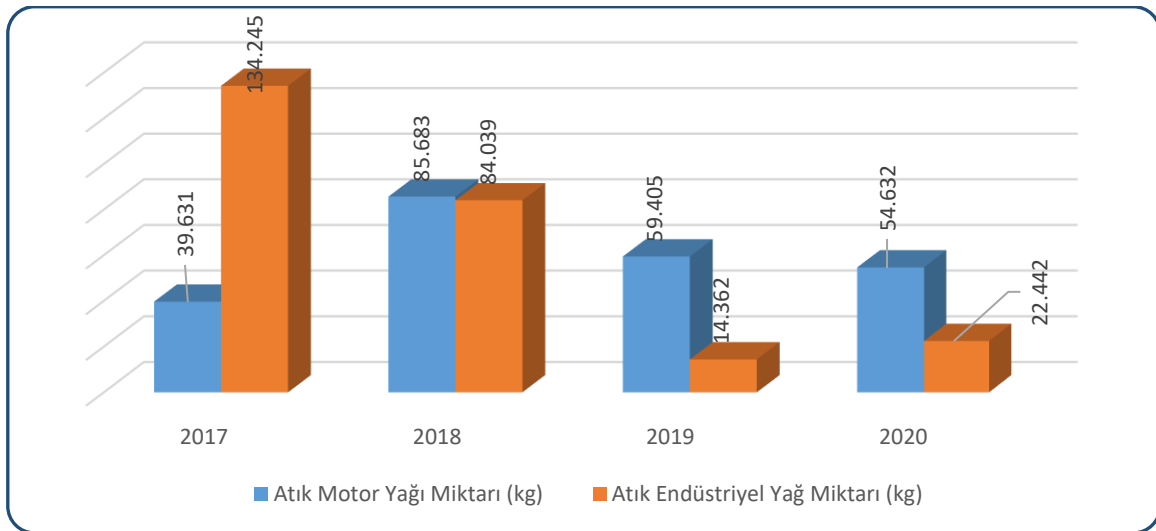
**Çizelge C.31 - 2020 yılında atık işleme yöntemine göre atık miktarları\***  
(Atık Yönetim Uygulaması, 2022)

| ATIK İŞLEME YÖNTEMİ | ATIK İŞLEME YÖNTEMİ ADI                                                                                                                                                                                                                              | MİKTAR (kg) |
|---------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------|
| R1                  | Enerji üretimi amacıyla başlıca yakıt olarak veya başka şekillerde kullanma                                                                                                                                                                          | 17.135      |
| R2                  | Solvent (çözücü) ıslahı/yeniden üretimi                                                                                                                                                                                                              | 149         |
| R4                  | Metallerin ve metal bileşiklerinin ıslahı/geri dönüşümü                                                                                                                                                                                              | 292.840     |
| R7                  | Kirliliğin azaltılması için kullanılan parçaların(bileşenlerin) geri kazanımı                                                                                                                                                                        | 200         |
| R9                  | Kullanılmış yağların yeniden rafine edilmesi veya diğer tekrar kullanımları                                                                                                                                                                          | 73.152      |
| R12                 | Atıkların R1 ile R11 arasındaki işlemlerden herhangi birine tabi tutulmak üzere değişimi                                                                                                                                                             | 355.024     |
| R13                 | R1 ile R12 arasında belirtilen işlemlerden herhangi birine tabi tutuluncaya kadar atıkların stoklanması (atığın üretildiği alan içinde geçici depolama, toplama hariç)                                                                               | 96.563      |
| D9                  | D1 ile D12 arasında verilen işlemlerden herhangi biri ile bertaraf edilen nihai bileşiklere veya karışımlara uygulanan ve bu ekin başka bir yerinde ifade edilmeyen fiziksel-kimyasal işlemler (örn: buharlaştırma, kurutma, kalsinasyon ve benzeri) | 2.427.463   |
| D10                 | Yakma (karada)                                                                                                                                                                                                                                       | 14.392      |
| Stok                | -                                                                                                                                                                                                                                                    | 1.385.537   |

\*Atık Beyan Sisteminde yer alan tehlikeli atık verisi, atık üreticilerinin gerçekleştirdikleri beyanlardan oluşmakta olup edilen yılda atık üreticisinin tesisinde oluşan ve geri kazanım/bertaraf amacıyla atık işleme tesisine gönderilen tehlikeli atık verisini içermektedir.

## C.6. Atık Yağlar

İlimiz genelinde MOYDEN sistemi üzerinde 133 adet firmaya MOYDEN belgesi verilmiş olup bu firmalardan 2021 yılı kapsamında 91.736,9 lt yağ toplanmıştır.



**Grafik C.13 – Yıllar itibariyle Şanlıurfa ilinde atık madeni yağ miktarları &**  
(Atık Yönetim Uygulaması, 2022)

2020 yılında MOYDEN sistemi üzerinde 150 lt yağ toplama işlemi gerçekleştirilmiştir bu miktar 2021 yılında 91.736,9 lt dir.

**Çizelge C.32 – 2020 yılı için atık madeni yağ geri kazanım ve bertaraf miktarları**  
(Atık Yönetim Uygulaması, 2022)

| Geri kazanım <sup>&amp;</sup><br>(kg) | Nihai bertaraf<br>(kg) | İhracat<br>(kg) | Stok<br>(kg) |
|---------------------------------------|------------------------|-----------------|--------------|
| 77 062                                | 12                     | 0               | 3 487        |

<sup>&</sup> Ek yakıt olarak kullanım dahildir.

## C.7. Atık Pil ve Akümülatörler

Atık üreticileri tarafından Atık Beyan Sistemine gerçekleştirilen beyanlardan elde edilen atık pil ve akümülatörlerin toplam miktarını gösterir.

**Çizelge C.33 – Yıllar itibariyle atık akü ve pil miktarı (kg)\***  
(Atık Yönetim Uygulaması, 2022)

| 2014  | 2015  | 2016  | 2017   | 2018   | 2019   | 2020    |
|-------|-------|-------|--------|--------|--------|---------|
| 6.969 | 7.770 | 9.733 | 94.829 | 17.256 | 22.813 | 342.654 |

\*Atık kodları:

160601 Kurşunlu piller ve akümülatörler

160602 Nikel kadmiyum piller

160603 Cıva içeren piller

160604 Alkali piller (16 06 03 hariç)

160605 Diğer piller ve akümülatörler

160606 Piller ve akümülatörlerden ayrı toplanmış elektrolitler

200133 16 06 01, 16 06 02 veya 16 06 03'un altında geçen pil ve akümülatörler ve bu pilleri içeren sınıflandırılmamış karışık pil ve akümülatörler

200134 20 01 33 dışındaki pil ve akümülatörler

## C.8. Bitkisel Atık Yağlar

02/4/2015 tarihli ve 29314 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Atık Yönetimi Yönetmeliğinin Ek-4 Atık Listesinde yer alan; “20 01 25 - Yenilebilir sıvı ve katı yağlar” kodu kapsamında değerlendirilen bitkisel atık yağlar ve “20 01 26\* - 20 01 25 dışındaki sıvı ve katı yağlar (A)” kodu kapsamında değerlendirilen kullanılmış kızartmalık yağların atık üreticileri tarafından Atık Beyan Sistemine gerçekleştirilen beyanlardan elde edilen miktarı ifade etmektedir.

**Çizelge C.34 – 2020 yılı için atık bitkisel yağlarla ilgili veriler**  
(Atık Yönetim Uygulaması, 2022)

| Bitkisel Atık Yağ<br>Ara Depolama<br>Lisansı Verilen<br>Tesis Sayısı <sup>1</sup> | Bitkisel Atık Yağ Miktarı (kg) <sup>2</sup> |                                           | Lisans Alan<br>Geri Kazanım<br>Tesis Sayısı |
|-----------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------|-------------------------------------------|---------------------------------------------|
|                                                                                   | Kullanılmış Kızartmalık Yağ<br>(20 01 26*)  | Kullanım Ömrü Dolmuş Yağlar<br>(20 01 25) |                                             |
| 0                                                                                 | 36.094                                      | 50                                        | 0                                           |

<sup>1</sup> Bitkisel atık yağlar için 6.6.2015 tarihinden önce verilen Bitkisel Atık Yağ Geçici Depolama İzinleri dahil

<sup>2</sup> Atık Yönetim Uygulamasında beyan edilen atık miktarı stok hariç olarak değerlendirilmektedir.

### C.9. Ömrünü Tamamlamış Lastikler

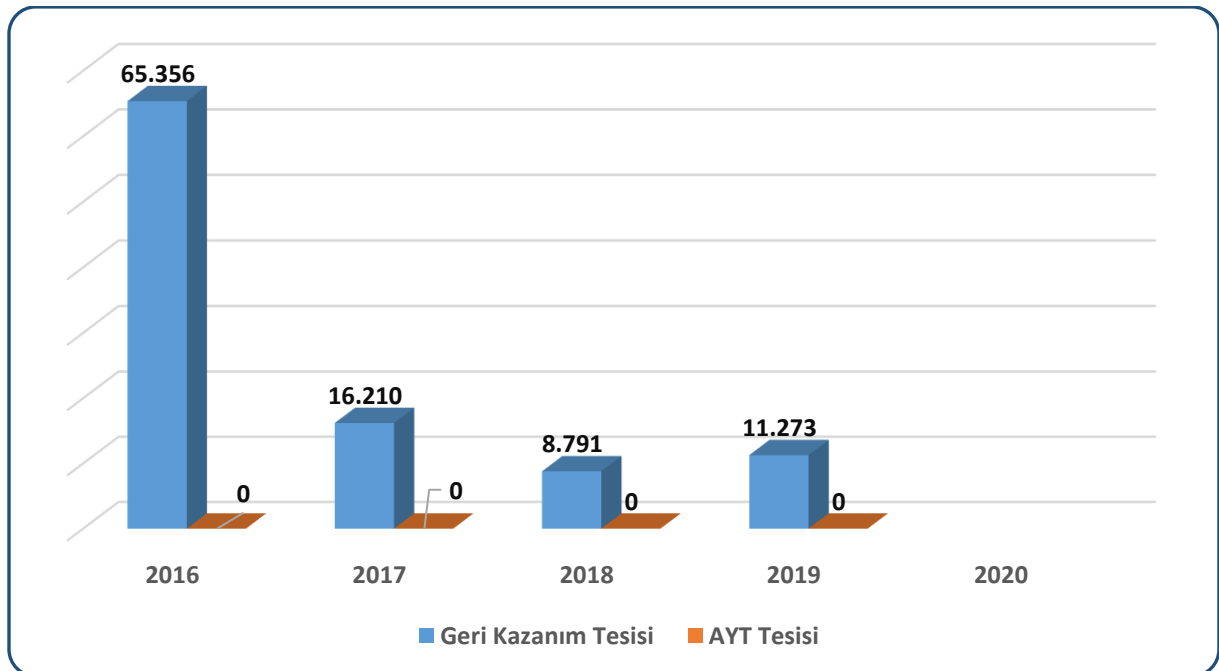
**Çizelge C.35 – 2020 yılında oluşan ömrünü tamamlamış lastikler ile ilgili veriler**  
(Atık Yönetim Uygulaması, 2022)

| ÖMRÜNÜ TAMAMLAMIŞ LASTİKLER (ÖTL) |                                                 |                                |                                  |                            |                                   |
|-----------------------------------|-------------------------------------------------|--------------------------------|----------------------------------|----------------------------|-----------------------------------|
| ÖTL Geçici Depolama Alanı Sayısı  | Geçici Depolama Alanlarındaki ÖTL Miktarı (ton) | ÖTL Geri Kazanım Tesisi Sayısı | Geri Kazanılan ÖTL Miktarı (ton) | ÖTL Bertaraf Tesisi Sayısı | Bertaraf Edilen ÖTL Miktarı (ton) |
| 0                                 | 0                                               | 0                              | 0                                | 0                          | 0                                 |

**Çizelge C.36 – Yıllar itibarıyla toplam ÖTL miktarları (ton/yıl)**  
(Atık Yönetim Uygulaması, 2022)

|                            | 2014   | 2015   | 2016   | 2017   | 2018  | 2019   | 2020   |
|----------------------------|--------|--------|--------|--------|-------|--------|--------|
| <b>Geri Kazanım Tesisi</b> | 19.690 | 25.420 | 65.356 | 16.210 | 8.791 | 11.273 | 25.576 |
| <b>AYT Tesisi</b>          | 0      | 0      | 0      | 0      | 0     | 0      | 0      |

Ömrünü tamamlamış lastik üreticileri (atık üreticisi) tarafından Atık Beyan Sistemine gerçekleştirilen beyanlardan elde edilen miktarı ifade eder.

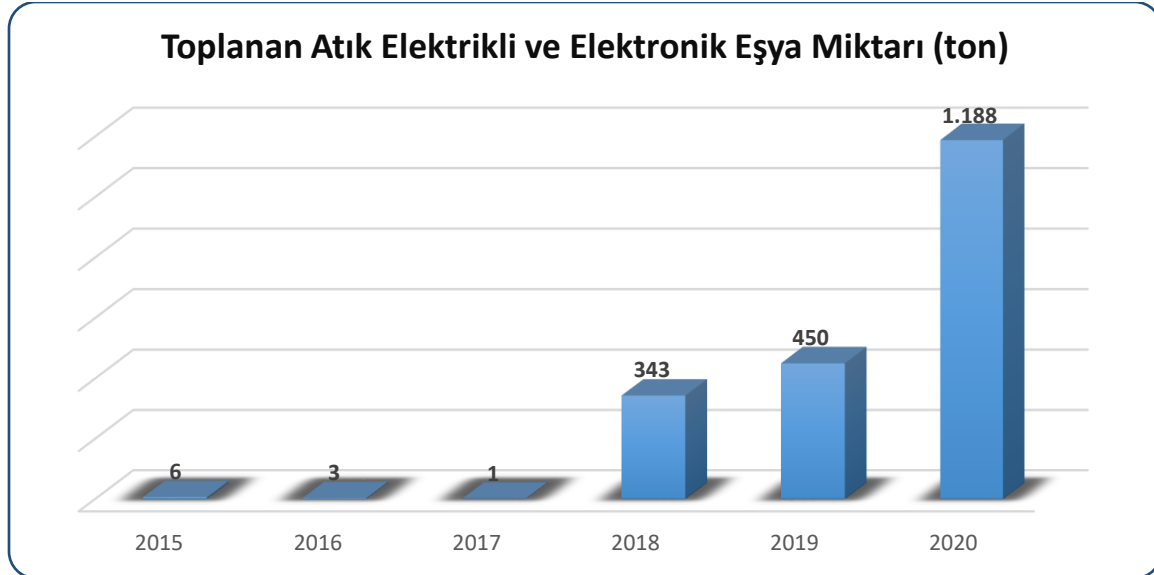


**Grafik C.14 – Yıllar itibarıyla toplam ÖTL miktarları (ton/yıl)**  
(Atık Yönetim Uygulaması, yıl)

### C.10. Atık Elektrikli ve Elektronik Eşyalar

Avrupa Birliği'nin 2002/96/EC sayılı Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya Direktifi ile elektrikli ve elektronik eşyaların üretiminde kullanılan tehlikeli maddelerin kullanılmasını yasaklayan 2002/95/EC sayılı elektrikli ve elektronik eşyalarda bazı zararlı maddelerin kullanımının sınırlandırılmasına ilişkin direktiflerin ulusal mevzuatımıza uyumlaştırılması çalışmaları kapsamında "Atık Elektrikli ve Elektronik Eşyaların Kontrolü (AEEE) Yönetmeliği" hazırlanarak 22.05.2012 tarih ve 28300 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Yönetmeliğin Ek-1/A'sında yer alan büyük ev eşyaları, küçük ev aletleri, bilişim ve telekomünikasyon ekipmanları, tüketici ekipmanları, aydınlatma ekipmanları, elektrikli ve elektronik aletler (büyük ve sabit sanayi aletleri hariç olmak üzere), oyuncaklar, eğlence ve spor aletleri, tıbbi cihazlar (implantasyon ürünleri ve hastalık bulaşıcı temaslarda bulunan ürünler hariç), izleme ve kontrol aletleri ve otomat kategorilerine dâhil olan elektrikli ve elektronik eşyaları kapsamaktadır.



**Grafik C.15 - Yıllar itibariyle atık elektrikli ve elektronik eşya miktarları (ton)**  
(Atık Yönetim Uygulaması, 2022)

İlimizde AEEE işleyen tesis mevcut değildir. (Atık Yönetim Uygulaması, 2021)

### C.11. Ömrünü Tamamlamış Araçlar

**Çizelge C.37 – 2020 yılı teslim alınan ÖTA sayısı**  
(Atık Yönetim Uygulaması, 2022)

| ÖTA Teslim Yerleri Sayısı | ÖTA Geçici Depolama Alanı Sayısı | ÖTA İşleme Tesisi Sayısı | Teslim Alınan ÖTA Sayısı | İşlenen ÖTA Miktarı (ton) |
|---------------------------|----------------------------------|--------------------------|--------------------------|---------------------------|
| 1                         |                                  |                          |                          |                           |

İlimiz genelinde 1 adet lisanslı ÖTA tesisi bulunmaktadır.

## C.12. Tehlikesiz Atıklar

**Çizelge C.38 – 2020 yılı tehlikesiz atıkların miktarı ve bertaraf edilmesi ile ilgili verileri**  
(Atık Yönetim Uygulaması, 2022)

| Atık Kodu    | Atık İşleme Yöntemi Kodu | Toplam (kg) |
|--------------|--------------------------|-------------|
| Geri Kazanım | R                        | 1.296.796   |
| Bertaraf     | D                        | 7           |
| Stok         | -                        | 2.075.590   |

**C.12.1 Demir ve Çelik Sektörü ve Cüruf Atıkları**

İlimizde demir ve çelik üretim tesisi bulunmamaktadır

**C.12.2 Kömürle Çalışan Termik Santraller ve Kül**

İlimizde kömürle çalışan termik santral bulunmamaktadır.

**C.12.3 Atıksu Arıtma Tesisi Çamurları**

Şanlıurfa Merkez atıksu arıtma tesisinde ortaya çıkan arıtma çamurları öncelikle dekantör yardımı ile % 3,5 kuruluktan % 20 kuruluğa çıkartılmaktadır. Daha sonra solar kurutma sistemi ile % 90 kuruluğa getirilmektedir. İlçelerde ise Hilvan'da belt-filtre Siverek'te ise dekantör sistemi ile % 25-30 kuruluğa getirilmektedir. Akçakale'de stabilizasyon havuzları olduğu için yıllık çamur oluşmamaktadır.(ŞUSKİ, 2021)

İlimizde Arıtma Çamurları, Akçakale Atıksu Arıtma Tesisi (1000 ton/yıl), Merkez Atıksu Arıtma Tesisi 15000 (ton/yıl), Şanlıurfa 2. Organize Sanayi Bölge Müdürlüğü Merkezi Atıksu Arıtma Tesisi (700 ton/yıl), Şanlıurfa/Viranşehir OSB Müdürlüğü Atıksu Arıtma Tesisi (1 ton/yıl) ve ŞUSKİ Siverek Atıksu Arıtma Tesisi (4964 ton/yıl) kaynaklı olup; Şanlıurfa 2. Organize Sanayi Bölge Müdürlüğü Merkezi Atıksu Arıtma Tesisi arıtma çamurları Kahramanmaraş ÇİMKO'ya yaktmaya, Akçakale Atıksu Arıtma Tesisi, Merkez Atıksu Arıtma Tesisi, Şanlıurfa/Viranşehir OSB Müdürlüğü Atıksu Arıtma Tesisi ve ŞUSKİ Siverek Atıksu Arıtma Tesisi ise Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı Düzenli Depolama Sahası'na gönderilmektedir. (Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi, 2021)

### C.13. Tıbbi Atıklar

**Çizelge C.39 – 2021 yılında il sınırları içinde oluşan yıllık tıbbi atık miktarı**

(Şanlıurfa Büyükşehir Belediye Başkanlığı, Sıfır Atık Bilgi Sistemi, 2022)

| İl/ilçe Belediyesinin Adı       | Tıbbi Atık Yönetim Planı |     | Tıbbi Atık Taşıma araç sayısı |      | Toplanan tıbbi atık miktarı | Bertaraf Yöntemi |               | Bertaraf Tesisi Sterilizasyon/ Yakma |                  |                      |
|---------------------------------|--------------------------|-----|-------------------------------|------|-----------------------------|------------------|---------------|--------------------------------------|------------------|----------------------|
|                                 | Var                      | Yok | Özel                          | Kamu | ton/yıl                     | Yakma            | Sterilizasyon | Belediyenin                          | Yetkili Firmanın | Tesisin Bulunduğu İl |
| Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi | Var                      |     | 2                             | -    | 2675,104                    | -                | X             | -                                    | X                | -                    |

**Çizelge C.40 - Yıllara göre tıbbi atık miktarı**

(Atık Yönetim Uygulaması, 2022)

|                                 | 2014     | 2015     | 2016     | 2017    | 2018     | 2019     | 2020     | 2021     |
|---------------------------------|----------|----------|----------|---------|----------|----------|----------|----------|
| <b>Tıbbi Atık Miktarı (ton)</b> | 1186,710 | 1179,964 | 1078,333 | 717,627 | 1358,038 | 1930,151 | 2498,003 | 2675,104 |

### C.14. Maden Atıkları

İlimizde maden zenginleştirme tesisi bilgileri bulunmamaktadır. (ŞÇŞİDİM, 2022)

### C.15. Sonuç ve Değerlendirme

**Çizelge C.41 – 2021 yılı itibarıyla bulunan atık işleme tesisi sayısı**

(Atık Yönetim Uygulaması, 2022)

|                                                                            |   |
|----------------------------------------------------------------------------|---|
| Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)                                | 1 |
| Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı | 7 |
| Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı                                  | - |
| Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı                                        | 1 |
| Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı                               | - |
| Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı                          | - |
| Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı                        | - |
| Ömrünü Tamamlamış Araç Geçici Depolama Alanı Sayısı                        | - |
| Ömrünü Tamamlamış Araç İşleme Tesisi Sayısı                                | - |
| Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı                                     | 1 |
| Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı                                 | 5 |
| Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı                    | - |
| Maden Atığı Bertaraf Tesisi Sayısı                                         | - |



**Kaynaklar**

Atık Yönetim Uygulaması

Ambalaj Bilgi Sistemi

Sıfır Atık Bilgi Sistemi

Şanlıurfa Büyükşehir Belediye Başkanlığı

Şanlıurfa Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü (ŞÇŞİDİM)

## Ç. BÜYÜK ENDÜSTRİYEL KAZALARIN ÖNLENMESİ ÇALIŞMALARI

### Ç.1. Büyük Endüstriyel Kazalar

“Büyük Endüstriyel Kazaların Önlenmesi ve Etkilerinin Azaltılması Hakkında Yönetmelik” kapsamında tehlikeli maddeleri bulunduran ya da bulundurması muhtemel kuruluşlar Yönetmeliğin bildirim maddesi uyarınca Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Entegre Çevre Bilgi Sistemi altında çalışan BEKRA Bildirim Sistemine bildirimlerini yapmakla yükümlüdür.

2021 yılında, BEKRA bildirimlerine göre kuruluş sayıları ve kategorileri Çizelge Ç.47’de yer almaktadır.

**Çizelge Ç.42 – 2021 yılında BEKRA kuruluşlarının sayısı**

(Kaynak, yıl)

| KURULUŞ       | SAYISI   |
|---------------|----------|
| Alt Seviye    | 0        |
| Üst Seviye    | 1        |
| <b>TOPLAM</b> | <b>1</b> |

2021 yılında yapılan çevre denetimlerinde BEKRA bildirimleri sorgulanan kuruluş sayıları Çizelge Ç.48’de yer almaktadır.

**Çizelge Ç.43 – 2021 yılında BEKRA bildirimleri sorgulanan kuruluş sayıları**

(Kaynak, yıl)

| KURULUŞ       | DENETİM SAYISI |
|---------------|----------------|
| Alt Seviye    | 0              |
| Üst Seviye    | 0              |
| Kapsam Dışı   | 0              |
| <b>TOPLAM</b> | <b>0</b>       |

### Ç.2. Sonuç ve Değerlendirme

İlimiz BEKRA bildirim sistemine kayıtlı 1 adet kuruluş bulunmaktadır. (ŞÇŞİDİM, 2022)

#### Kaynaklar

BEKRA Bildirim Sistemi

## D. DOĞA KORUMA VE BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK

Şanlıurfa Tüm Yüzölçüm Alanı için Karasal ve İç Su Ekosistemleri, Biyolojik Çeşitlilik Envanter ve İzleme Projesi işine 2016 yılında başlanılmış olup; envanter çalışmaları 2018 yılında tamamlanmıştır.

Bu proje, ulusal mevzuatımız ile taraf olduğumuz uluslararası sözleşmeler ve Yatırım Programında yer alan “Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Envanter ve İzleme Projesi” kapsamında Şanlıurfa İli’nde biyolojik çeşitliliğin envanterinin yapılması ve izlenmesini amaçlanmıştır.

Proje ile biyolojik çeşitlilik envanter verilerinin literatür ve araziden sağlanması, göstergelerin belirlenmesi ve bu göstergeler üzerinden etkin izlemenin gerçekleştirilebilmesi için uygun yöntemin belirlenmesine yönelik çalışmalar yapılmıştır. (Tarım ve Orman Bakanlığı 3.Bölge Müdürlüğü, Şanlıurfa Şube Müdürlüğü, 2021)

### D.1. Flora

- ❖ Şanlıurfa İli’nde literatürde **849** takson damarlı bitki tespit edilmiştir.
- ❖ Bunlardan **27** tür endemiktir.
- ❖ Arazi çalışmaları sonucunda **661** damarlı bitki türü tespit edilmiştir. Bunlardan 23 tanesi endemiktir.
- ❖ **Kayıtlardan 11 tanesi il için yeni kayıttır.**
- ❖ Literatür ve arazi çalışmaları sonucunda alanda toplam **860** damarlı bitki bulunmaktadır.
- ❖ Endemizm oranı **3,14**’dür.



**Resim D.1 Baş Kızan (*Cousinia birecikensis*)**  
(Tarım ve Orman Bakanlığı, 3.Bölge Müdürlüğü, Şanlıurfa Şube Müdürlüğü, 2021)



**Resim D.2** *Barsamaotu (Achillea brachyphylla)*  
(Tarım ve Orman Bakanlığı 3.Bölge Müdürlüğü, Şanlıurfa Şube Müdürlüğü, 2021)



**Resim D.3** Hoş sümbül (*Scilla mesopotamica*)  
(Tarım ve Orman Bakanlığı,3.Bölge Müdürlüğü, Şanlıurfa Şube Müdürlüğü, 2021)

## D.2. Fauna

### Memeliler:

- ❖ Şanlıurfa İli'nde literatürde **46** memeli türü tespit edilmiştir.
- ❖ Bunların arasında endemik tür bulunmamaktadır.
- ❖ Arazi çalışmaları sonucunda **39** memeli türü tespit edilmiştir.
- ❖ Kayıtlardan il için yeni kayıt bulunmamaktadır.
- ❖ Literatür ve arazi çalışmaları sonucunda alanda toplam **46 memeli türü** bulunmaktadır.



**Resim D.4** Kursaklı ceylan (*Gazella subgutturosa*)  
(Tarım ve Orman Bakanlığı,3.Bölge Müdürlüğü, Şanlıurfa Şube Müdürlüğü, 2021)



**ResimD.5** Çizgili Sırtlan (*Hyaena hyaena*)  
(Tarım ve Orman Bakanlığı,3.Bölge Müdürlüğü, Şanlıurfa Şube Müdürlüğü, 2021)

### Kuşlar:



- ❖ Şanlıurfa İli'nde literatürde **238 kuş türü** tespit edilmiştir.
- ❖ Bunların arasında endemik tür bulunmamaktadır.
- ❖ Arazi çalışmaları sonucunda **245 kuş türü** tespit edilmiştir.
- ❖ Bunların arasında endemik tür bulunmamaktadır.



**Resim D.6** Kelaynak (*Geronticus eremita*)

(Tarım ve Orman Bakanlığı,3.Bölge Müdürlüğü, Şanlıurfa Şube Müdürlüğü, 2021)



**Resim D.7** Büyük Toy Kuşu (*Otis tarda*)

(Tarım ve Orman Bakanlığı,3.Bölge Müdürlüğü, Şanlıurfa Şube Müdürlüğü, 2021)



**Resim D.8** Çizgili İshakkuşu (*Otus brucei*)

(Tarım ve Orman Bakanlığı,3.Bölge Müdürlüğü, Şanlıurfa Şube Müdürlüğü, 2021)

**Sürüngenler:**

- ❖ Şanlıurfa İli'nde literatürde **46 sürüngen türü** tespit edilmiştir.
- ❖ Bunların arasında **3 endemik tür** bulunmaktadır.



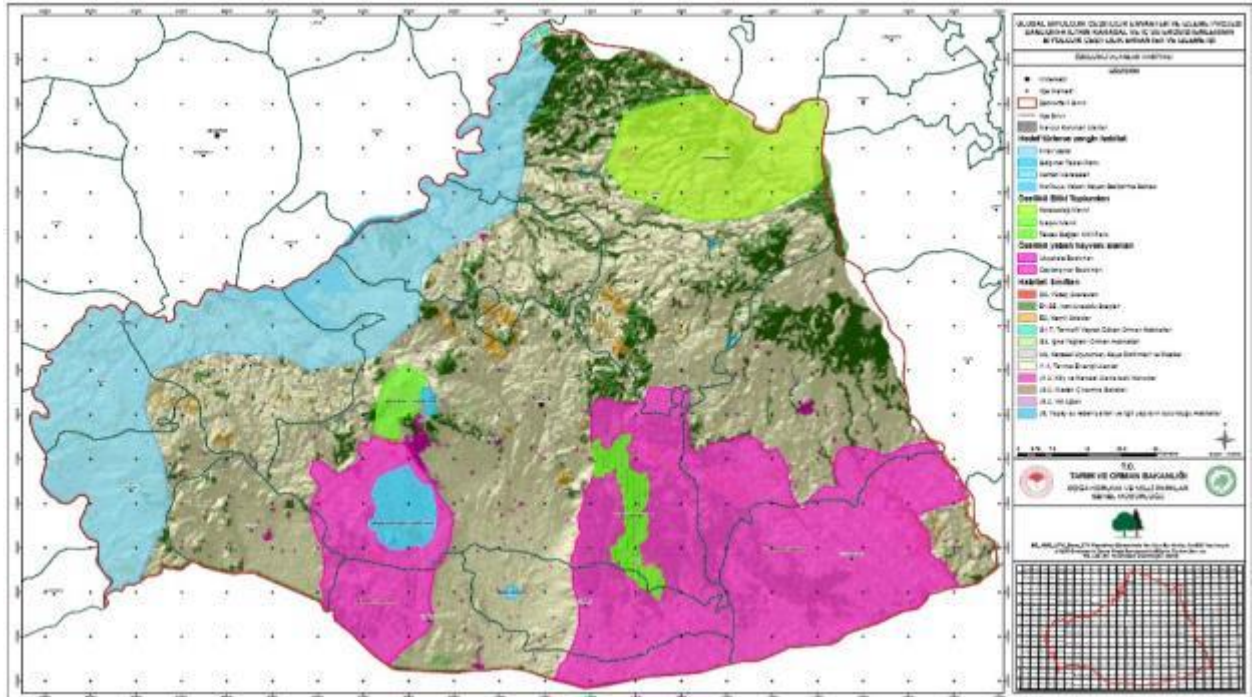
**Resim D.9** Harran Kertenkelesi (*Acanthodactylus harranensis*)

(Tarım ve Orman Bakanlığı,3.Bölge Müdürlüğü, Şanlıurfa Şube Müdürlüğü, 2021)

**D.3. Ormanlar, Milli Parklar ve Tabiat Parkları**

- ❖ Şanlıurfa İli Karasal ve İç Su Ekosistemleri Biyolojik Çeşitlilik Envanter ve İzleme Projesi kapsamında çoğunlukla bozkır ekosistemine sahip 9 adet alan Özellikli Alan olarak belirlenmiştir. Bunlar;
  - ✓ Fırat Vadisi,
  - ✓ Harran Harabeleri,
  - ✓ Gölpınar Tabiat Parkı,
  - ✓ Kızılkuyu Yaban Hayatı Geliştirme Sahası,
  - ✓ Maşuk Mevkii (Karaköprü/Şanlıurfa),
  - ✓ Karacadağ Mevkii,
  - ✓ Tek Tek Dağları Milli Parkı,
  - ✓ Akçakale Bozkırları,
  - ✓ Ceylanpınar Bozkırlarıdır.

(Tarım ve Orman Bakanlığı,3.Bölge Müdürlüğü, Şanlıurfa Şube Müdürlüğü, 2021)



**Harita D.2- Özellikli Alanlar Haritası**

(Tarım ve Orman Bakanlığı,3.Bölge Müdürlüğü, Şanlıurfa Şube Müdürlüğü, 2021)

### D.3.1. Ormanlar

Şanlıurfa Orman Bölge Müdürlüğüne Bağlı Şanlıurfa Orman İşletme Müdürlüğü'nün ilde Ormancılık faaliyetlerini sürdürmektedir. Geçmiş yıllardan bugüne kadar yapılan Toprak Muhafaza ve Ağaçlandırma çalışmalar ile doğal orman varlığı sonucu Bozuk Orman varlığı; 5327 Hektar, Verimli Ormanı 9523 Hektar olup toplam 14850 Hektar Orman alanı mevcuttur. Şanlıurfa ilinin genel alanının %1 ine tekabül etmektedir yıllar itibariyle Ormanlık alanı artmıştır. Yörede potansiyel ağaçlandırma ve toprak muhafaza çalışması yapılacak alan sıkıntısından dolayı ormanlık alan yüzdesi düşüktür.(Şanlıurfa Orman Bölge Müdürlüğü, 2020)

### D.3.2. Milli Parklar

#### TEK TEK DAĞLARI MİLLİ PARKI

Tek Tek Dağları Milli Parkı 21.06.2007 tarihinde ilan edilmiş olup, toplam alan büyüklüğü 19.335 Ha'dır.

Tek Tek Dağları Milli Parkı'nın kuzey bölümünde, odunsu bitki türleri olarak doğal olarak menengiçler (*Pistacia terebinthus*) yaygın olarak bulunmaktadır. Bu tür ile birlikte bodur çalı formunda *Cerasus mikrocarpa* subsp. *tortusa*, nadir türler olarak da *Crataegus aronia* ve *Ficus* sp. bulunmaktadır.

Alanda yapılan floristik çalışmalarda, 53 familyaya ait 183 cins, 272 tür, 29 alttür ve 7 varyete tespit edilmiştir. Proje sınırlarında literatür çalışmasına göre 7 endemik bitki türü tespit edilmiştir.



*Adonis dentata* Del.

*Malabalia lasiocarpa* Boiss.

*Centaurea obtusifolia* (Boiss. & Hausskn.) Wagenitz

*Leucocyclus formosus* Boiss. subsp. *amanicus* (Rech.fil.) Hub.-Mor. & Grierson

*Ballota saxatilis* Sieber ex J. & C.Presl subsp. *brachyodonia* (Boiss.) Davis & Doroszenko

*Scutellaria orientalis* L. subsp. *haussknechtii* (Boiss.) Edmonson

*Asphodeline damascena* (Boiss.) Baker subsp. *gigantea* E.Tuzlacı

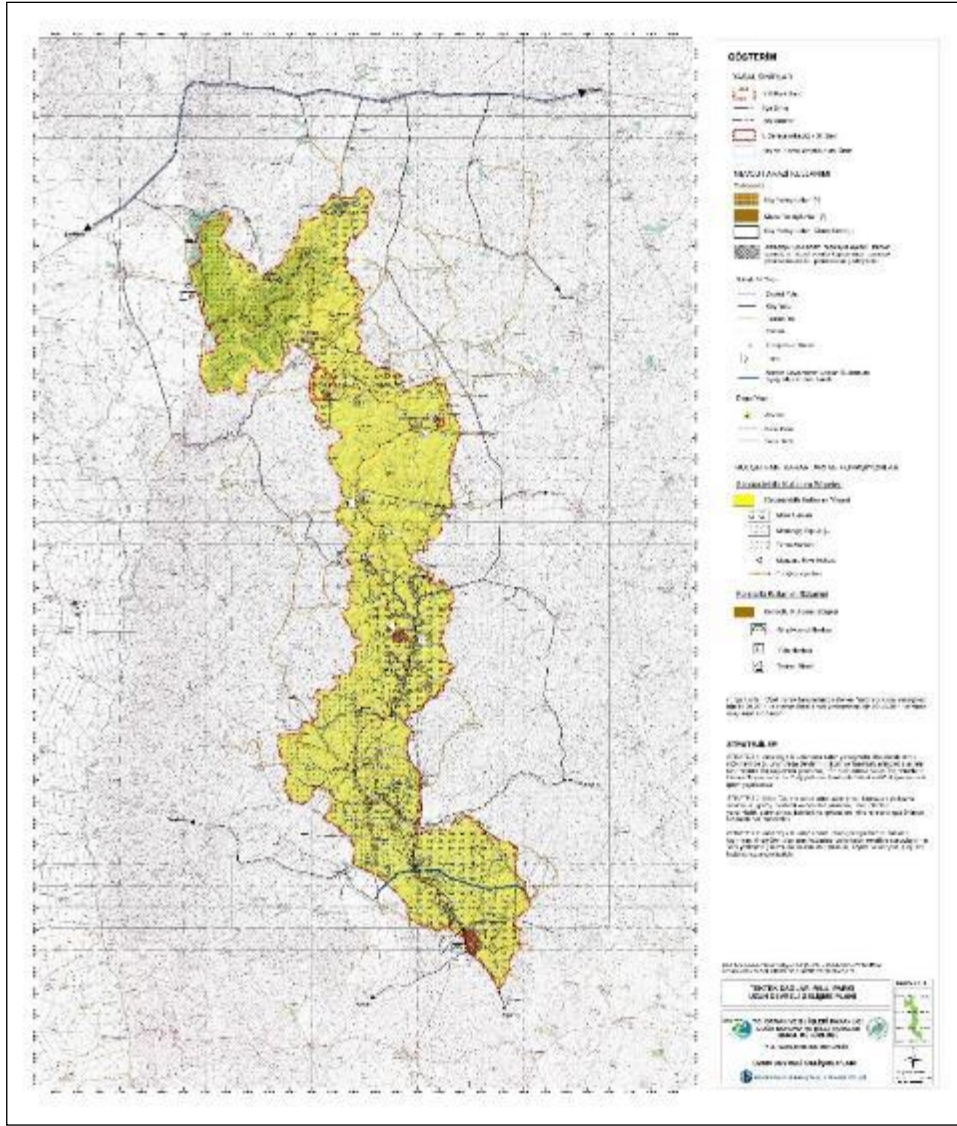
(Tarım ve Orman Bakanlığı,3.Bölge Müdürlüğü, Şanlıurfa Şube Müdürlüğü, 2021)

Yapılan arazi çalışmaları mevcut literatürle birlikte değerlendirildiğinde; Milli park alanı ve ekolojik sınırları içerisinde 67 tür omurgasız ve 5 ikiyaşamlı, 42 sürüngen, 77 kuş, 2 kirpi, 1 böcekçil,13 yarasa, 1 tavşan, 17 kemirici, 12 etçil ve 2 toynaklı olmak üzere toplam 172 tür omurgalı hayvanın varlığı belirlenmiştir.

Karahan Tepe, Soğmatar Antik Kenti'nin 13 km kuzeyinde, Keçili Mezrası'nın hemen batısında yer alan bu tarihi yerleşme, Şanlıurfa Koruma Kurulu'nun 22.02.2007 tarih ve 296 sayılı kararı ile I. Derece Arkeolojik Sit Alanı olarak ilan edilmiştir. Büyüksenemmagara Şanlıurfa Koruma Kurulu'nun 22.02.2007 tarih ve 295 sayılı kararı ile I. Derece Arkeolojik Sit Alanı ilan edilmiştir. Büyüksenemmagara Köyü'ndeki mevcut mimari kalıntılar ve kayadan oyma yapılar, burasının Hristiyanlığın ilk yüzyıllarında önemli bir merkez olduğunu göstermektedir.

Şuayip Şehri Harabeleri, Diyarbakır Koruma Kurulunun 12.11.1994 tarih ve 1558 sayılı kararı ile I. Derece Arkeolojik Sit Alanı ilan edilmiştir. Bu kentteki mevcut mimari kalıntıların Roma Devri'ne ait olduğu tahmin edilmektedir.

(Tarım ve Orman Bakanlığı,3.Bölge Müdürlüğü, Şanlıurfa Şube Müdürlüğü, 2021)



**Harita D.3 Tek Tek Dağları Milli Parkı Haritası**  
(Tarım ve Orman Bakanlığı,3.Bölge Müdürlüğü, Şanlıurfa Şube Müdürlüğü, 2021)





**Resim D.10** Tek Tek Dağları Milli Parkı  
(Tarım ve Orman Bakanlığı,3.Bölge Müdürlüğü, Şanlıurfa Şube Müdürlüğü, 2021)



**Resim D.11** Tek Tek Dağları Milli Parkı  
(Tarım ve Orman Bakanlığı,3.Bölge Müdürlüğü, Şanlıurfa Şube Müdürlüğü, 2021)



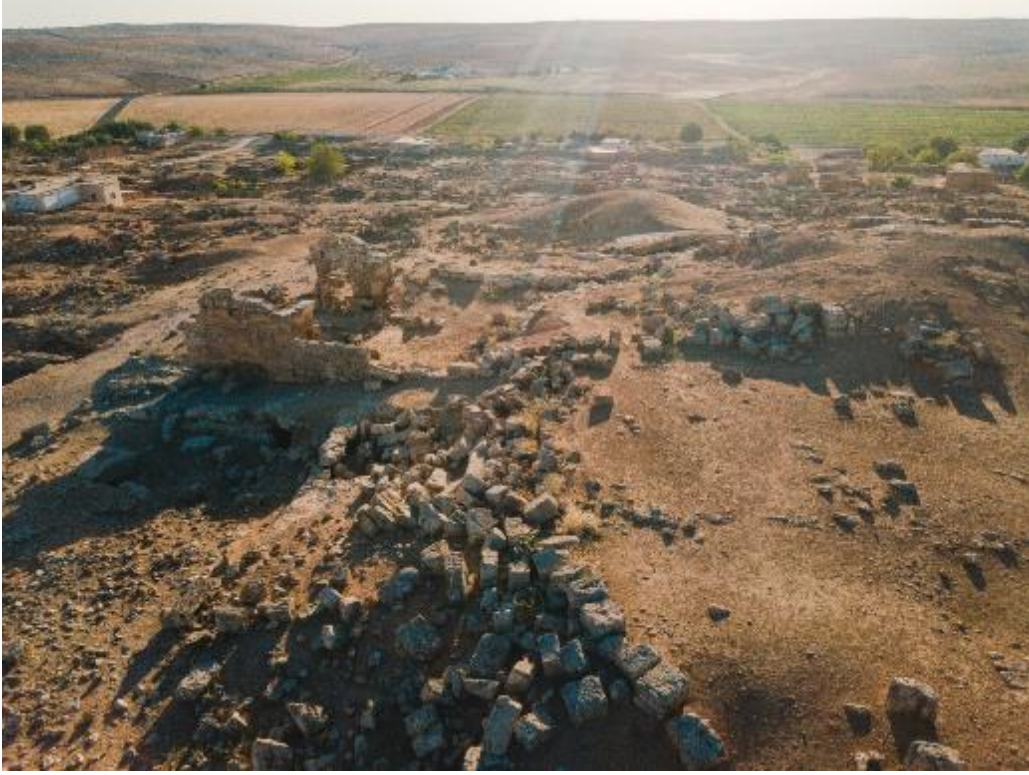


**Resim D.12 - Tek Tek Dağları Milli Parkı**  
(Tarım ve Orman Bakanlığı,3.Bölge Müdürlüğü, Şanlıurfa Şube Müdürlüğü, 2021)



**Resim D.13 - Tek Tek Dağları Milli Parkı**  
(Tarım ve Orman Bakanlığı,3.Bölge Müdürlüğü, Şanlıurfa Şube Müdürlüğü, 2021)





**Resim D.14** Tek Tek Dağları Milli Parkı  
(Tarım ve Orman Bakanlığı,3.Bölge Müdürlüğü, Şanlıurfa Şube Müdürlüğü, 2021)

### D.3.3. Tabiat Parkları

**Gölpınar Tabiat Parkı**, tamamı Devlet Ormanı statüsündeki bir korunan alandır. Saha, daha önce B Tipi Mesire yeri iken Orman ve Su İşleri Bakanlığının 11.07.2011 tarih ve 903 sayılı olurları ile Tabiat Parkı olarak ilan edilen alan 2873 sayılı Milli Parklar Kanuna tabi olmuştur. Gölpınar Tabiat Parkı, idari yönetim açısından Tarım ve Orman Bakanlığı III. Bölge Müdürlüğüne bağlı Şanlıurfa Şube Müdürlüğü sorumluluğundadır. Alanda herhangi bir doğal, arkeolojik ve kentsel sit alanı veya kararı ile askeri bölge ve Özel Çevre Koruma Alanı gibi koruma-yasak alanlar bulunmamaktadır. Alanda yayılış gösteren orman ekosistemi Kızılçam (*Pinus brutia*) plantasyon alanları ile orman açıklıklarını barındırmaktadır.

Sahada tespit edilen bitkiler; Kızılçam, Gelincik, Çoban Çantası, Tere, Hardal, Düğün çiçeği, Hatmi, Yonca, Korunga, Fiğ'dir.

Sahada tespit edilen hayvan türleri; toprak kurbağası, adi tosbağa, tarla kertenkelesi, toprak yılanı, urfa yılanı, kızıl şahin, tahtalı, kınalı keklik, kaya güvercini, kumru, üveyik, küçük kumru, kukumav, çobanaldatan, tepeli toygar, tarla kuşu, sığırcık, serçe, saka, kirpi, akşamcı yarasa, tavşan, kızıl sincap, küçük tarla faresi, orman faresi, tilkidir.

(Tarım ve Orman Bakanlığı,3.Bölge Müdürlüğü, Şanlıurfa Şube Müdürlüğü, 2021)



**Resim D.15** Gölpınar Tabiat Parkı  
(Tarım ve Orman Bakanlığı,3.Bölge Müdürlüğü, Şanlıurfa Şube Müdürlüğü, 2021)

#### D.4. Çayır ve Mera

İlimiz sınırları içerisinde mevcut 234000 ha çayır ve mera alanı bulunmaktadır. Çayır mera alanlarının kullanımından dolayı yıllar bazında herhangi bir artma veya azalma söz konusu olmamıştır. (Şanlıurfa Tarım ve Orman İl Müdürlüğü, 2020)

#### D.5. Sulak Alanlar

**Çizelge 44. Şanlıurfa İlinde Bulunan Sulak Alanlar**  
(<https://saybis.tarimorman.gov.tr>, 2021)

| Sulak Alan            | Statü  | İl        | İlçe                    | Bölge              | Havza                 | Tip     | Tescil Alanı(ha) | Sulak Alanı(ha) |
|-----------------------|--------|-----------|-------------------------|--------------------|-----------------------|---------|------------------|-----------------|
| Atatürk Baraj Gölü    | Diğer  | Şanlıurfa | Siverek, Bozova, Hilvan | 3.Bölge(Şanlıurfa) | Fırat - Dicle Havzası | Yapay   | 0                | 80073.81        |
| Birika Gölü           | Diğer  | Şanlıurfa | Viranşehir              | 3.Bölge(Şanlıurfa) | Fırat - Dicle Havzası | Karasal | 0                | 2.54            |
| Karkamış Taşkın Ovası | Ulusal | Şanlıurfa | Birecik                 | 3.Bölge(Şanlıurfa) | Fırat - Dicle Havzası | Karasal | 27396            | 3458            |
| Kürşiran Deresi       | Diğer  | Şanlıurfa | Viranşehir              | 3.Bölge(Şanlıurfa) | Fırat - Dicle Havzası | Yapay   | 0                | 30.81           |
| Sarıbal Göleti        | Diğer  | Şanlıurfa | Siverek                 | 3.Bölge(Şanlıurfa) | Fırat - Dicle Havzası | Yapay   | 0                | 243.49          |
| Soydan Sulama Göleti  | Diğer  | Şanlıurfa | Siverek                 | 3.Bölge(Şanlıurfa) | Fırat - Dicle Havzası | Yapay   | 0                | 119.38          |
| Toprak Sulama Göleti  | Diğer  | Şanlıurfa | Viranşehir              | 3.Bölge(Şanlıurfa) | Fırat - Dicle Havzası | Yapay   | 0                | 55              |
| Yeleken bataklığı     | Diğer  | Şanlıurfa | Siverek                 | 3.Bölge(Şanlıurfa) | Fırat - Dicle Havzası | Karasal | 0                | 12.53           |

|                                   |       |           |              |                    |                       |         |   |        |
|-----------------------------------|-------|-----------|--------------|--------------------|-----------------------|---------|---|--------|
| Büyükhan Göleti                   | Diğer | Şanlıurfa | Bozova,Suruç | 3.Bölge(Şanlıurfa) | Fırat - Dicle Havzası | Yapay   | 0 | 88.23  |
| Çamçayı Deresi Göleti             | Diğer | Şanlıurfa | Siverek      | 3.Bölge(Şanlıurfa) | Fırat - Dicle Havzası | Yapay   | 0 | 294.47 |
| Hacıhıdır Baraj Göleti            | Diğer | Şanlıurfa | Siverek      | 3.Bölge(Şanlıurfa) | Fırat - Dicle Havzası | Yapay   | 0 | 321.34 |
| Göğercin Göleti                   | Diğer | Şanlıurfa | Siverek      | 3.Bölge(Şanlıurfa) | Fırat - Dicle Havzası | Karasal | 0 | 7.23   |
| Çatlı Göleti                      | Diğer | Şanlıurfa | Siverek      | 3.Bölge(Şanlıurfa) | Fırat - Dicle Havzası | Yapay   | 0 | 23.48  |
| Büyükkazanlı Göleti               | Diğer | Şanlıurfa | Siverek      | 3.Bölge(Şanlıurfa) | Fırat - Dicle Havzası | Yapay   | 0 | 31.51  |
| Topraksu Viranşehir Sulama Göleti | Diğer | Şanlıurfa | Viranşehir   | 3.Bölge(Şanlıurfa) | Fırat - Dicle Havzası | Yapay   | 0 | 57.59  |

## D.6. Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

### D.6.1. Tabiat Anıtları

Veri bulunmamaktadır. (Tabiat Varlıklarını Koruma İşlerinden Sorumlu Şube Müdürlüğü, 2022)

### D.6.2. Tabiatı Koruma Alanları

Veri bulunmamaktadır. (Tabiat Varlıklarını Koruma İşlerinden Sorumlu Şube Müdürlüğü, 2022)

### D.6.3. Anıt Ağaçlar

1. Mülga Şanlıurfa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 22.02.2010 tarih ve 1045 sayılı kararıyla 6 adet Çınar Ağacı tescillenmiştir.
2. Mülga Şanlıurfa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 21.12.2010 tarih ve 1322 sayılı kararı ile iki adet çınar ağacı tescil edilmiştir.
3. Şanlıurfa Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonunun 22.07.2015 tarih ve 171 sayılı kararı ile Şanlıurfa Birecik Dağdığan ağacı tescillenmiştir.
4. Şanlıurfa Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonunun 28.04.2015 tarih ve 160 sayılı kararı ile Şanlıurfa Bozova kaplandığı mevkii 10 adet Saplı Meşe Anıt Ağaç olarak tescil edilmiştir.
5. Şanlıurfa Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonunun 22.07.2015 tarih ve 173 sayılı kararı ile Şanlıurfa Birecik Fıstık Ağacı tescillenmiştir.
6. Şanlıurfa Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonunun 22.07.2015 tarih ve 172 sayılı kararı ile Şanlıurfa Halfeti Karaotlak köyü 4 adet Lübnan Meşesi Ağacı tescillenmiştir.
7. Şanlıurfa Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonunun 31.03.2016 tarih ve 217 sayılı kararı ile Şanlıurfa Halfeti Palamut Meşe Ağacı tescillenmiştir.
8. Şanlıurfa Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonunun 31.03.2016 tarih ve 218 sayılı kararı ile Şanlıurfa Halfeti çekem mah. Palamut Meşe Ağacı tescillenmiştir.

9. Şanlıurfa Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonunun 26.02.2016 tarih ve 208 sayılı kararı ile Şanlıurfa Siverek Ergen köyü Palamut Meşe Ağacı tescillenmiştir.
10. Şanlıurfa Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonunun 26.02.2016 tarih ve 207 sayılı kararı ile Şanlıurfa Siverek Divan köyü 2 adet Palamut Meşe Ağacı tescillenmiştir.
11. Mülga Şanlıurfa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 17.09.2010 tarih ve 1261 sayılı kararı ile Şanlıurfa Siverek merkez Dut ağacı tescil edilmiştir.
12. Mülga Şanlıurfa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 28.12.2007 tarih ve 563 sayılı kararı ile Şanlıurfa Altınbaşak Kötü zeytin 1 adet ağacı tescil edilmiştir.
13. Şanlıurfa Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonunun 28.02.2018 tarih ve 273 sayılı kararı ile Şanlıurfa Siverek Kayalı köyü Güngörmez mezarası Palamut Meşe Ağacı tescillenmiştir
14. Şanlıurfa Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonunun 23.07.2019 tarih ve 304 sayılı kararı ile Şanlıurfa İli Halfeti İlçesi Gözeli Mahallesi Saplı Meşe Ağacı tescillenmiştir.
15. Şanlıurfa Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonunun 01.07.2021 tarih ve 359 sayılı kararı ile Şanlıurfa İli Halfeti İlçesi Kınık Mahallesi Palamut Meşe Ağacı tescillenmiştir.
16. Şanlıurfa Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonunun 05.01.2022 tarih ve 384 sayılı kararı ile Şanlıurfa İli Karaköprü İlçesi Çömlekçi Mahallesi Ak Dut Ağacı tescillenmiştir. (Şanlıurfa Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü, 2022)

#### D.6.4. Özel Çevre Koruma Bilgileri

Özel Çevre Koruma alanı bulunmamaktadır. (Tabiat Varlıklarını Koruma İşlerinden Sorumlu Şube Müdürlüğü, 2021)

#### D.6.5. Doğal Sit Alanları

1-Şanlıurfa İli, Merkez İlçesi, Balıklıgöl Kent Platosu, 509 ada, 64 ve 65 parsel, Şanlıurfa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun Şanlıurfa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 30.09.2009 tarih ve 962 sayılı kararı ile taşınmazlar Tarihi Sit Alanı ve I. Derece Doğal Sit Alanı olarak tesciline karar verilmiştir.

24 hektar



**Resim D.16-Balıklıgöl**

(Şanlıurfa Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü, 2022)



2-Mülga Şanlıurfa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 03.07.1995 tarih ve 1644 sayılı kararı ile Birecik Söğütlük parkı I. Derece Doğal Sit Alanı olarak tesciline karar verilmiştir.  
23.5 hektar



**Resim D.17** Birecik Söğütlük Parkı  
(Şanlıurfa Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü, 2022)

3-Mülga Şanlıurfa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 03.07.1995 tarih ve 1644 sayılı kararı ile Şanlıurfa Birecik Kelaynak barınağı tescil edilmiştir.  
(Tabiat Varlıklarını Koruma İşlerinden Sorumlu Şube Müdürlüğü, 2022)

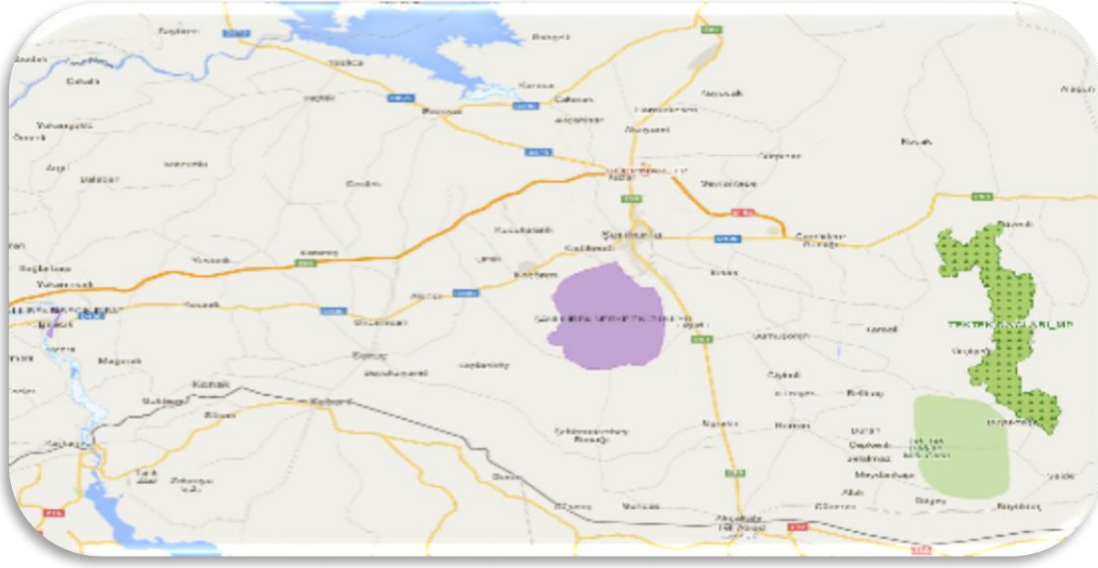
## D.7. Sonuç ve Değerlendirme

Şanlıurfa İlinde;

- ✓ 1 adet Milli Park,
- ✓ 1 adet Tabiat Parkı,
- ✓ 3 adet Yaban Hayatı Geliştirme sahası
- ✓ 2 adet Üretim İstasyonu
- ✓ 1 adet Yaban Hayatı Kurtarma ve Rehabilitasyon Merkezi
- ✓ 44 adet Genel Avlak,
- ✓ 1 adet Sulak Alan (Uluslararası öneme sahip) bulunmaktadır.

İldeki korunan alanların toplamı 151.326,89 hektar olup, bu rakam il yüzölçümünün % 7,7'ini oluşturmaktadır.

(Tarım ve Orman Bakanlığı,3.Bölge Müdürlüğü, Şanlıurfa Şube Müdürlüğü, 2020)



**Harita D 4- Şanlıurfa Tüm Yüzölçüm Alanı için Karasal ve İç Su Ekosistemleri, Biyolojik Çeşitlilik Haritası**

(Tarım ve Orman Bakanlığı,3.Bölge Müdürlüğü, Şanlıurfa Şube Müdürlüğü, 2020)

#### Kaynaklar

<https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP/Menu/27/Milli-Parklar>  
<https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP/Menu/31/Sulak-Alanlar>  
<https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP/Menu/28/Tabiat-Parklari>  
<https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP/Menu/29/Tabiat-Anitlari>  
<https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP/Menu/30/Tabiat-Koruma-Alanlari>  
<https://ockb.csb.gov.tr/>

Tarım ve Orman Bakanlığı 3.Bölge Müdürlüğü

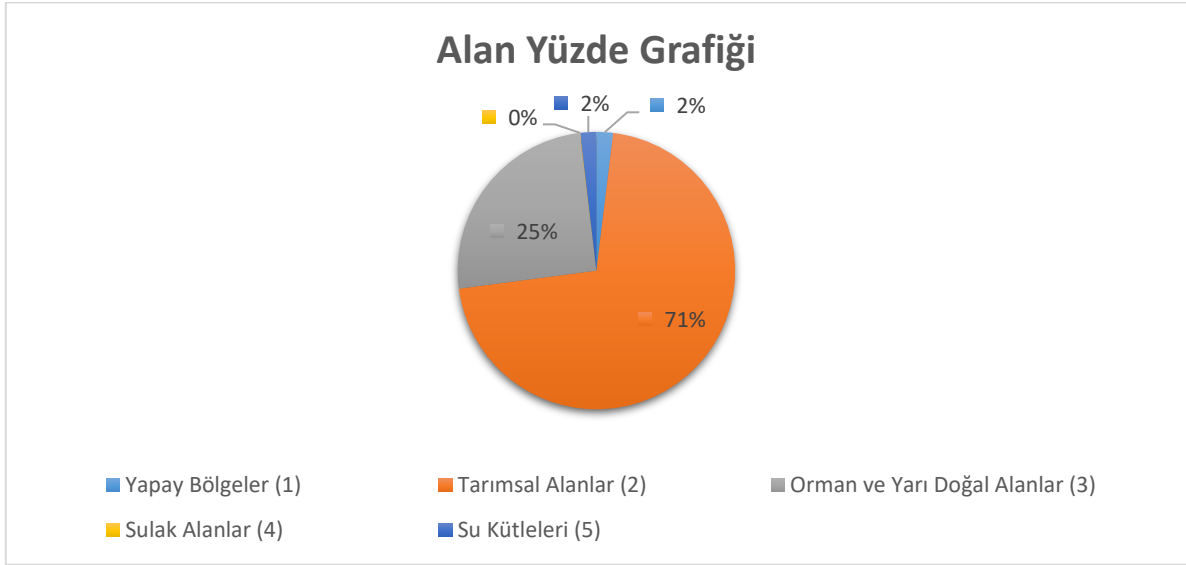
Şanlıurfa Çevre ve Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü (ŞÇŞİDİM)

Şanlıurfa Tarım ve Orman İl Müdürlüğü

Şanlıurfa Orman Bölge Müdürlüğü

## E. ARAZİ KULLANIMI

### E.1. Arazi Kullanım Verileri



**Grafik E.16 – Şanlıurfa ili arazi kullanım durumuna göre arazi sınıflandırması (2018)**  
(<https://corinecbs.tarimorman.gov.tr>, 2022)

**Çizelge E.45 – Arazi kullanım sınıflandırması**

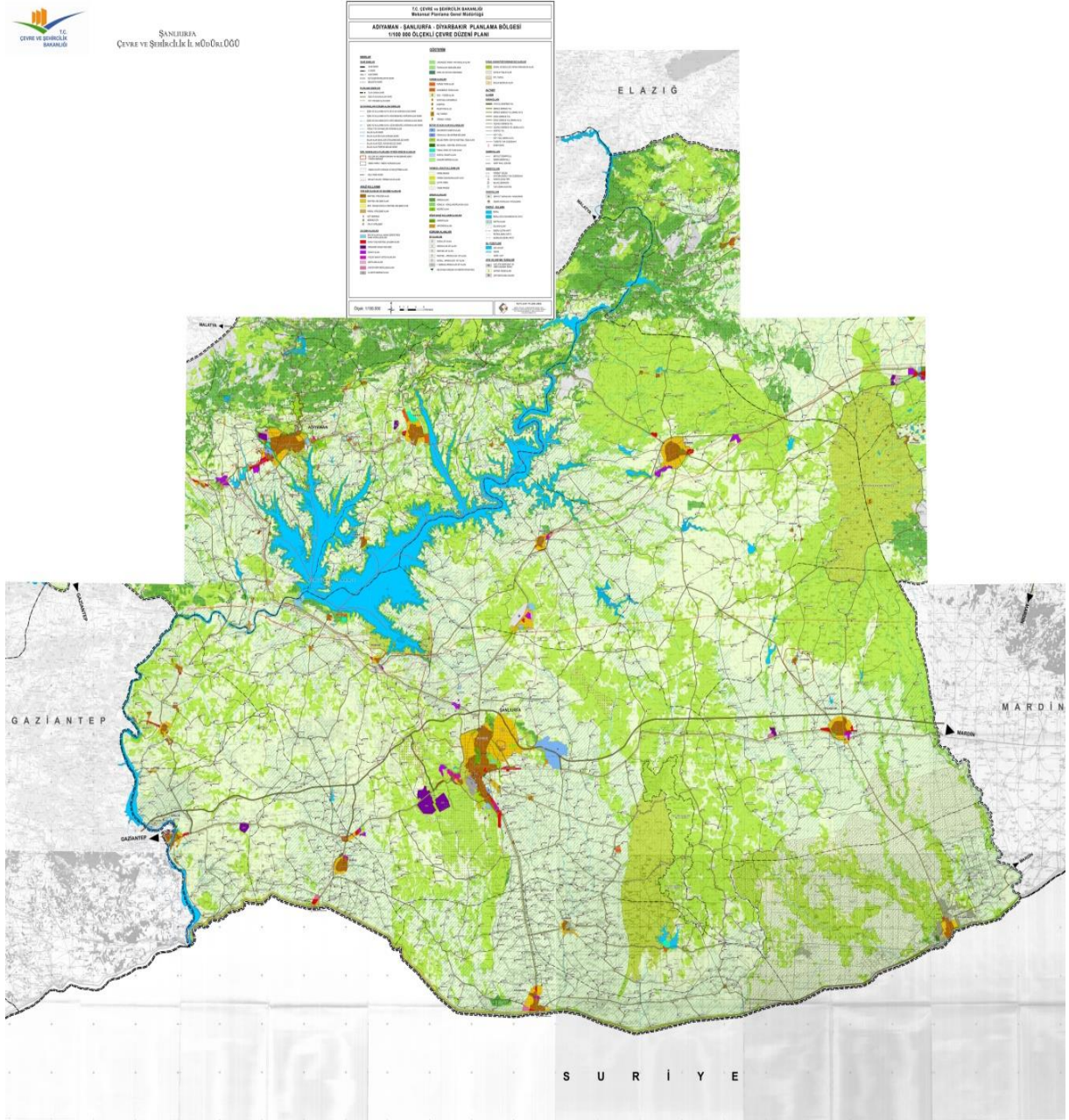
(<https://corinecbs.tarimorman.gov.tr>, 2022)

|                                | ALAN BÜYÜKLÜĞÜ |        |            |       |            |       |            |       |            |       |
|--------------------------------|----------------|--------|------------|-------|------------|-------|------------|-------|------------|-------|
|                                | 1990           |        | 2000       |       | 2006       |       | 2012       |       | 2018       |       |
| Arazi Sınıfı                   | ha             | %      | ha         | %     | ha         | %     | ha         | %     | ha         | %     |
| 1) Yapay Alanlar               | 19334,1        | 1,01   | 22807,18   | 1,19  | 26315,91   | 1,37  | 33698,71   | 1,75  | 37156,28   | 1,93  |
| 2) Tarımsal Alanlar            | 1401106,42     | 72,9   | 1386505,7  | 72,14 | 1358880,04 | 70,7  | 1360903,31 | 70,81 | 1364409,95 | 70,99 |
| 3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar | 491381,89      | 25,57  | 482635,14  | 25,11 | 503066,36  | 26,17 | 491726,36  | 25,58 | 483365,48  | 25,15 |
| 4) Sulak Alanlar               | 0,03           | 0      | 0,03       | 0     | 155,46     | 0,01  | 1236,17    | 0,06  | 1236,17    | 0,06  |
| 5) Su Yapıları                 | 10162,37       | 0,53   | 30036,77   | 1,56  | 33567,41   | 1,75  | 34420,69   | 1,79  | 35817,36   | 1,86  |
| <b>TOPLAM</b>                  | 1921984,81     | 100,01 | 1921984,82 | 100   | 1921985,18 | 100   | 1921985,24 | 99,99 | 1921985,24 | 99,99 |



## E.2. Mekânsal Planlama

### E.2.1. Çevre Düzeni Planı



**Harita E.5– Adıyaman-Şanlıurfa-Diyarbakır ilinin 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı**  
(Mekânsal Planlama Genel Müdürlüğü, 2022)

### E.3. Sonuç ve Değerlendirme

2040 yılı hedef alınarak hazırlanan ve planlama sınırları içindeki kentsel ve kırsal yerleşmelerin, konut, sanayi, tarım, turizm, ulaşım gibi mekânsal, sektörel ve altyapı gereksinimlerinin, gelecek nesillere aktarılması gereken doğal ve kültürel ana kaynak değerleriyle koruma-kullanma dengesinin kurularak sürdürüldüğü fiziki plan kararlarının üretilmesi amacıyla Bakanlığımızca ilk onanma tarihi 30.10.2012 Adıyaman-Şanlıurfa-Diyarbakır Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı, Plan Paftaları ve Plan Hükümleri son olarak "5.3.8. Eko-Turizm Alanları" hükmünün turizm amacı dışında yapılaşmalara olanak tanıdığı ve şahısların talepleri doğrultusunda ilgili idareler tarafından bu doğrultuda alt ölçekli planlar onaylandığı ayrıca 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu'na eklenen "(Ek fıkra:18/7/2021-7334/4 md.)" maddesi ile turizm işletmeleri için Kültür ve Turizm Bakanlığı dışında hiçbir idare tarafından belge düzenlenemeyeceğinin hüküm altına alındığı belirlenmiş olup bu kapsamda ÇDP'nin "5.3.8. Eko-Turizm Alanları" hükmünün turizm amacı dışında uygulamalara izin vermeyecek şekilde ve uygulamalarda, yetkili Bakanlık olan Kültür ve Turizm Bakanlığı ile eşgüdümü sağlayacak şekilde yeniden düzenlendiği belirtilerek Adıyaman-Şanlıurfa-Diyarbakır Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği 1. No'lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 102. maddesi uyarınca 06.05.2022 tarihinde Bakanlığımızca onaylanmıştır.

Hukuki normlar hiyerarşisinde (kanun-yönetmelik-genelge vb.) olduğu gibi imar mevzuatında da yer alan planlama çalışmalarında kentsel planlamanın en temel unsurlarından birisi olan imar planların kademeli birlikteliği ilkesine ve hiyerarşik planlama ilişkisine göre sınırları dâhilinde yapılacak alt ölçek Nazım ve Uygulama İmar Planlarının ana kararlarını belirleyen ve yönlendiren mezkûr Çevre Düzeni Planıdır.

Bu plan dâhilinde Şanlıurfa ili ve ilçelerinde özellikle alt ölçek 1/5000 Nazım İmar Planı ve 1/1000 ölçekli Uygulama İmar Planı ile diğer imar plan yapma, yaptırma ve onama yetkisine haiz belediyeler ile idarelere görüş verilmekte olup, bu idarelerce yürürlüğe konulan imar planlarının denetimi yapılmaktadır.

#### Kaynaklar

Tarım ve Orman Bakanlığı (<https://corinecbs.tarimorman.gov.tr/>)

Mekânsal Planlama Genel Müdürlüğü

Şanlıurfa Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü(ŞÇŞİDİM)



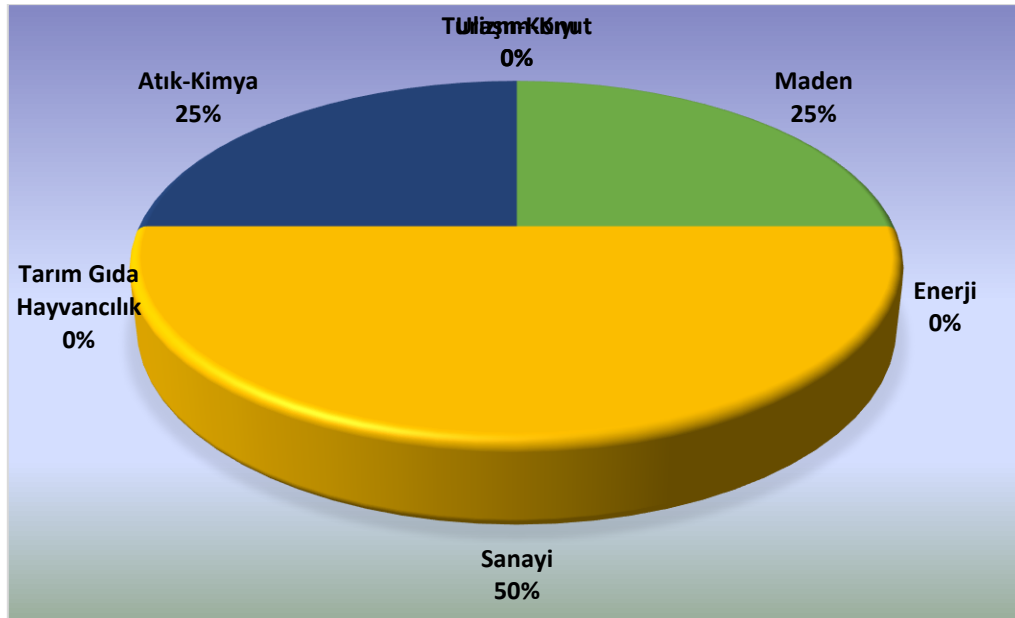
## F. ÇED, ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ

### F.1. Çevresel Etki Değerlendirmesi İşlemleri

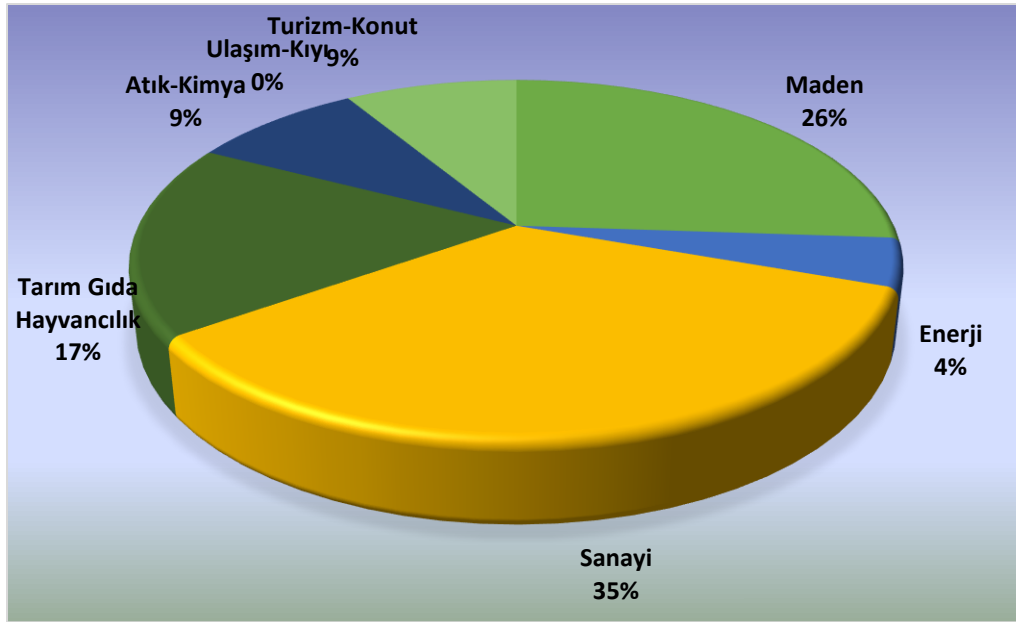
**Çizelge F.46 – Bakanlık merkez ve ÇŞİDİM tarafından 2021 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı\***  
(e-ÇED Yazılımı, <https://ced.csb.gov.tr/>, 2022)

| Karar                | Maden | Enerji | Sanayi | Tarım-<br>Gıda-<br>Hayvancılık | Atık-<br>Kimya | Ulaşım-<br>Kıyı | Turizm-<br>Konut | TOPLAM |
|----------------------|-------|--------|--------|--------------------------------|----------------|-----------------|------------------|--------|
| ÇED Gerekli Değildir | 6     | 1      | 8      | 4                              | 2              | -               | 2                | 23     |
| ÇED Gereklidir       | 0     | 0      | 0      | 0                              | 0              | 0               | 0                | 0      |
| ÇED Olumlu Kararı    | 1     | 0      | 2      | 0                              | 1              | 0               | 0                | 4      |
| ÇED Olumsuz Kararı   | 0     | 0      | 0      | 0                              | 0              | 0               | 0                | 0      |
| İade/İptal           | 0     | 0      | 0      | 0                              | 1              | 0               | 0                | 1      |

\* ÇED Yönetmeliğine tabi faaliyetlerin bir kısmı birden fazla ili kapsadığı durumlarda her il ayrı ayrı bildirimde bulunduğu için ÇED karar sayılarında mükerrerlikler oluşmaktadır. Bilindiği üzere ÇED Yönetmeliğine tabi faaliyetlerin ÇED sürecinin yürütülmesinde Bakanlığımızca ÇED sürecini yürütecek koordinatör il e-ÇED sisteminden ilgili Daire Başkanlığınca belirlendiğinden koordinatör il olarak belirlenen ilin ÇED kararını tabloya işlemesi gerekmektedir.



**Grafik F.17 – 2021 yılında ÇED Olumlu Kararı alınan projelerin sektörel dağılımı**  
(e-ÇED Yazılımı, <https://ced.csb.gov.tr/>, 2022)



**Grafik F.18 – 2021 yılında ÇED Gerekli Değildir Kararı alınan projelerin sektörel dağılımı**

(e-ÇED Yazılımı; <https://ced.csb.gov.tr/>, 2022)

**Çizelge F.47 – Bakanlık merkez ve ÇŞİDİM tarafından 2014-2021 yılları arasında verilen muafiyet kararlarının sektörel dağılımı**

(e-ÇED Yazılımı; <https://ced.csb.gov.tr/>, Mayıs/2022)

| Maden | Enerji | Sanayi | Tarım-Gıda-Hayvancılık | Atık-Kimya | Ulaşım-Kıyı | Turizm-Konut | TOPLAM |
|-------|--------|--------|------------------------|------------|-------------|--------------|--------|
| 100   | 448    | 960    | 624                    | 94         | 13          | 71           | 2310   |

**Çizelge F.48 – 2014-2021 yılları arasında verilen iade/iptal kararlarının sektörel dağılımı**  
(e-ÇED Yazılımı; <https://ced.csb.gov.tr/>, Mayıs/2022)

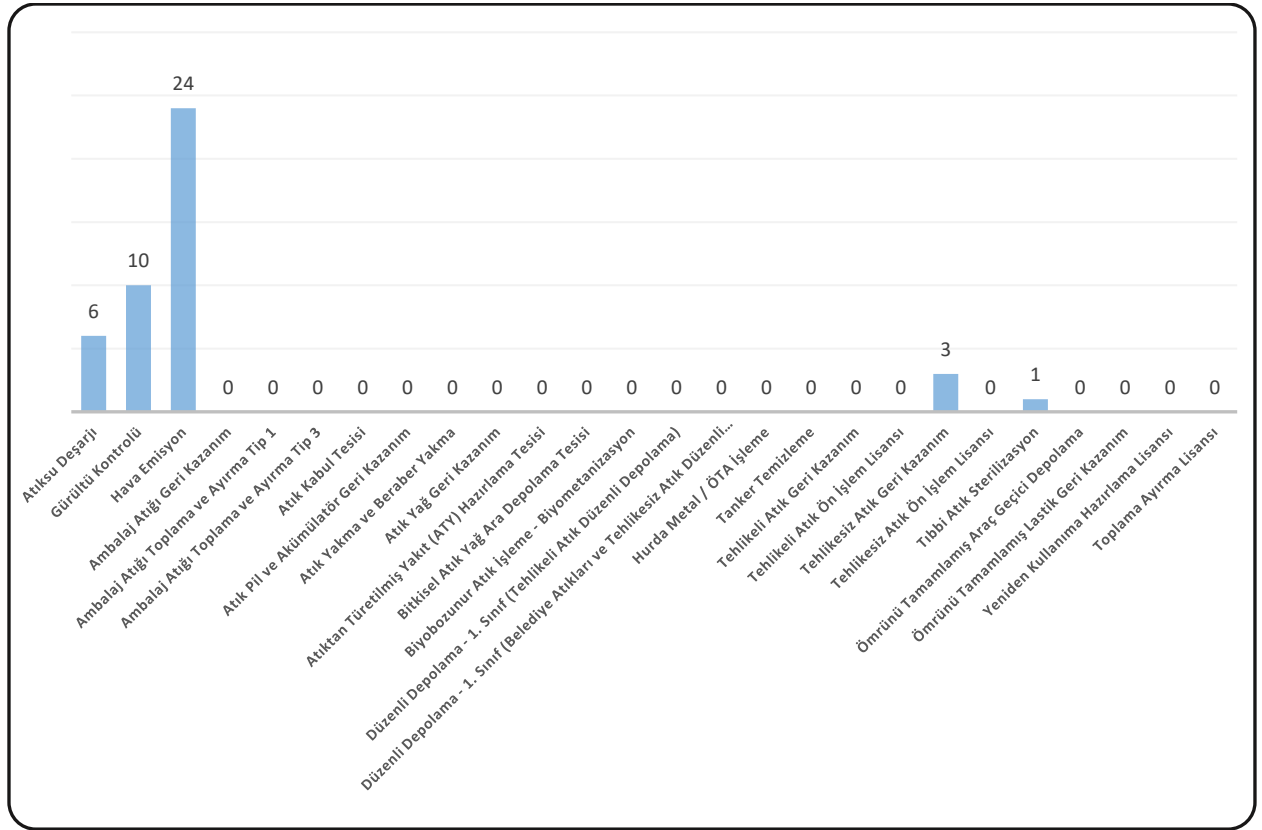
| Maden | Enerji | Sanayi | Tarım-Gıda | Atık-Kimya | Ulaşım-Kıyı | Turizm-Konut | TOPLAM |
|-------|--------|--------|------------|------------|-------------|--------------|--------|
| 21    | 14     | 3      | 6          | 5          | 2           | 1            | 52     |

## F.2. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

**Çizelge F.49 – 2021 yılında Bakanlık Merkez teşkilatı ve ÇŞİDİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları**

(e-İzin Yazılımı, 2022)

|                                         | EK-1 | EK-2 | TOPLAM |
|-----------------------------------------|------|------|--------|
| Geçici Faaliyet Belgesi                 | 3    | 19   | 22     |
| Çevre İzin/Çevre İzin ve Lisans Belgesi | 4    | 28   | 31     |
| Çevre İzni Muafiyet Sayısı              | 74   |      | 74     |
| TOPLAM                                  | 7    | 47   | 127    |



**Grafik F.19 – 2021 yılında verilen Çevre İzin/ Çevre İzin ve Lisans Belgelerinin konularına göre dağılımı**  
(e-izin yazılımı, 2022)

### F.3. Sonuç ve Değerlendirme

İlimizde 2021 yılında Çevre İzin ve Lisans yönetmeliği kapsamında 22 adet tesise geçici faaliyet belgesi, 32 adet tesise çevre izin/lisans belgesi, 74 adet tesise de çevre izin muafiyeti verilmiştir. Bu izinler 24 adet hava emisyon, 10 adet gürültü, 6 adet atık su deşarjı konulu olup 1 adet tesise tehlikesiz atık geri kazanım lisansı verilmiştir. (e-izin yazılımı, 2022)

#### Kaynaklar

Şanlıurfa Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü(ŞÇŞİDİM)  
e-ÇED Yazılımı  
e-İzin Yazılımı

## G. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI

### G.1. Çevre Denetimleri

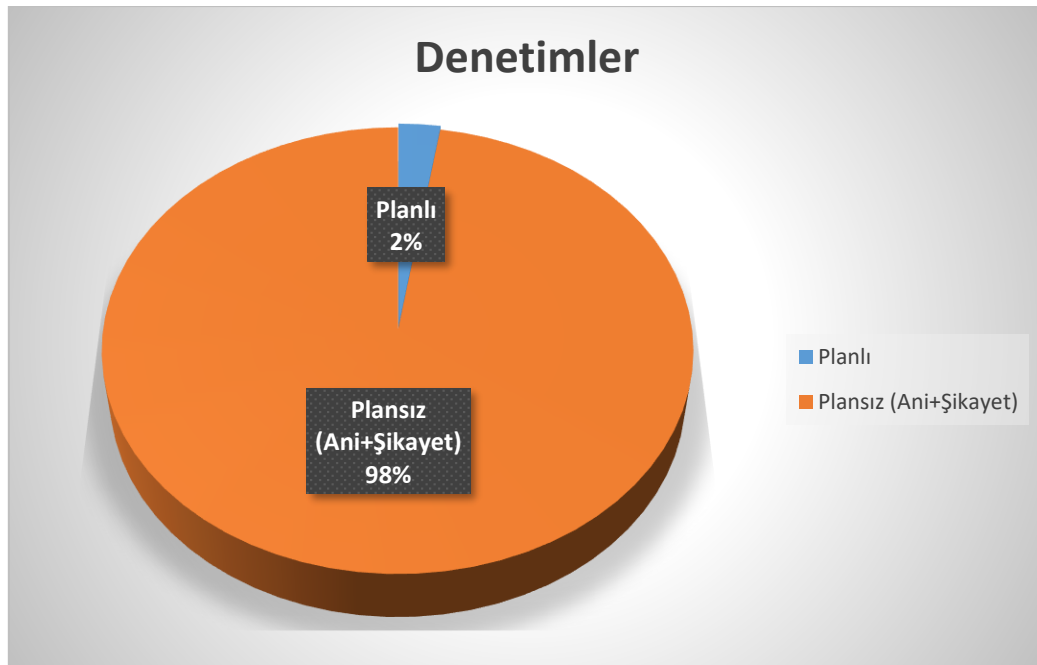
Bu rapor kapsamında denetim faaliyetleri değerlendirilirken, gerçekleştirilen denetimler planlı (rutin) ve ani (plansız-rutin olmayan) denetimler olarak ikiye ayrılmıştır. Planlı denetimler, bir ya da çok yıllık bir program çerçevesinde İl Müdürlüğü tarafından haberli veya habersiz olarak gerçekleştirilen denetimlerdir. Plansız denetimler ise;

- izin yenileme prosedürünün bir parçası olarak,
- yeni izin alma prosedürünün bir parçası olarak,
- kaza ve olaylar sonrasında (yangın ve aniden ortaya çıkan kirlilikler gibi),
- mevzuata uygunsuzluğun fark edildiği durumlarda,
- Bakanlık ya da ÇŞİDİM tarafından gerek görülen durumlarda,
- ihbar veya şikâyet sonrasında

ani olarak gerçekleşen ve herhangi bir programa bağlı kalınmaksızın ÇŞİDİM tarafından yapılan denetimlerdir.

**Çizelge G.50 - 2021 yılında ÇŞİDİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı**  
(e-denetim yazılımı, 2022)

| Denetimler                       | Toplam     |
|----------------------------------|------------|
| Planlı denetimler                | 12         |
| Plansız (ani+şikayet) denetimler | 467        |
| <b>Genel toplam</b>              | <b>479</b> |



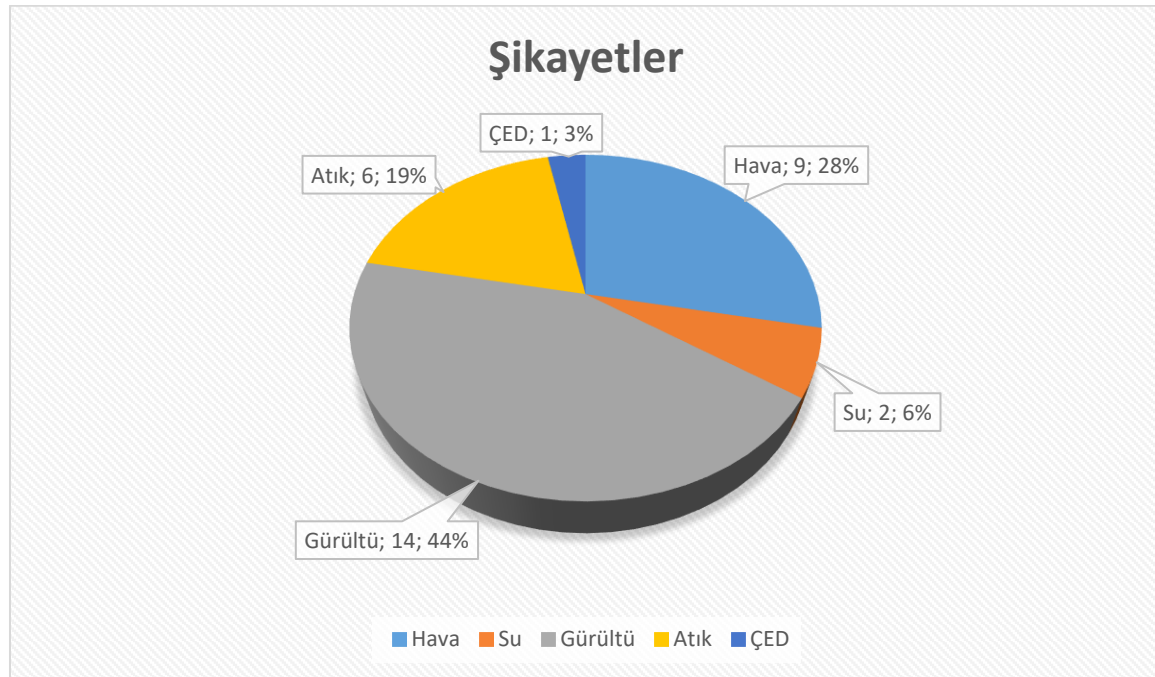
**Grafik G.20 – ÇŞİDİM tarafından 2021 yılında gerçekleştirilen planlı ve ani çevre denetimlerinin dağılımı**  
(e-denetim yazılımı, 2022)

## G.2. Şikâyetlerin Değerlendirilmesi

**Çizelge G.51 – 2021 yılında ÇŞİDİM’e gelen tüm şikâyetler ve bunların değerlendirilme durumları**

(Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü, yıl)

| Şikâyetler                           | Hava | Su  | Toprak | Atık | Kimyasallar | Gürültü | ÇED | TOPLAM |
|--------------------------------------|------|-----|--------|------|-------------|---------|-----|--------|
| Şikâyet sayısı                       | 9    | 2   | 0      | 6    | -           | 14      | 1   | 32     |
| Denetimle sonuçlanan şikâyet sayısı  | 9    | 2   | 0      | 6    | -           | 14      | 1   | 32     |
| Şikâyetleri denetimle sonuçlanma (%) | 100  | 100 | 100    | 100  | -           | 100     | 100 | 100    |

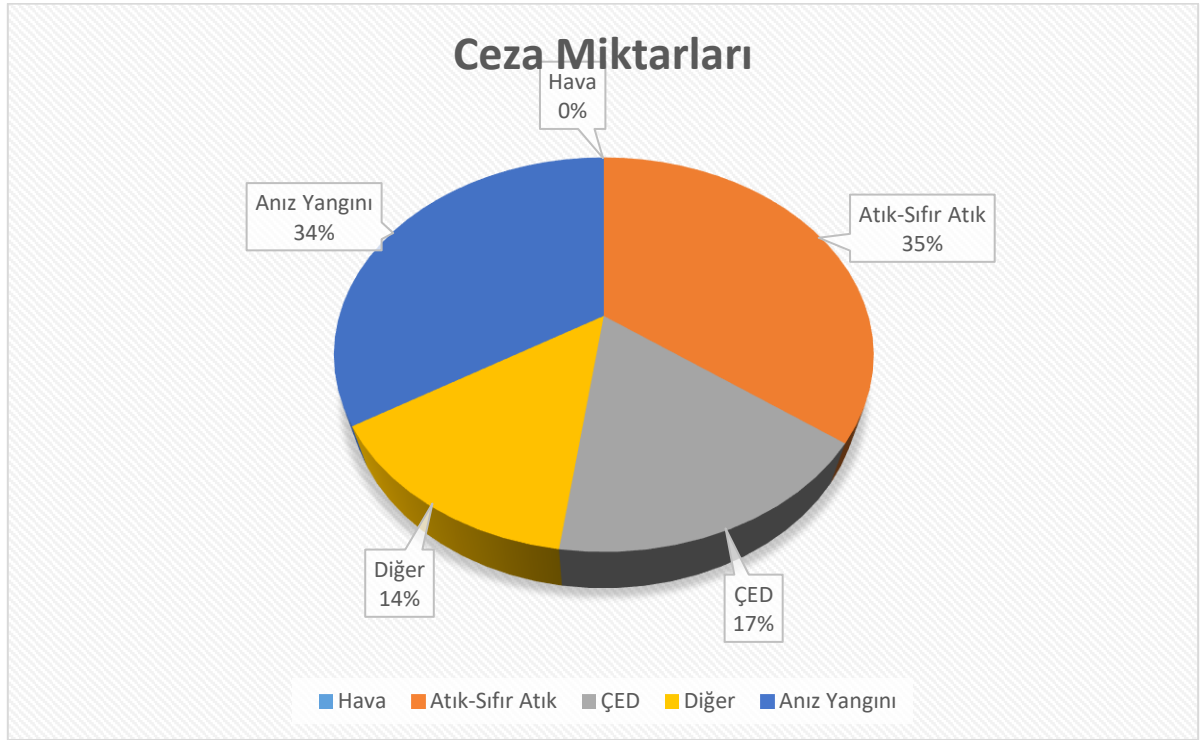


**Grafik G.21 – 2021 yılında ÇŞİDİM gelen şikâyetlerin konulara göre dağılımı**  
(Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü, 2022)

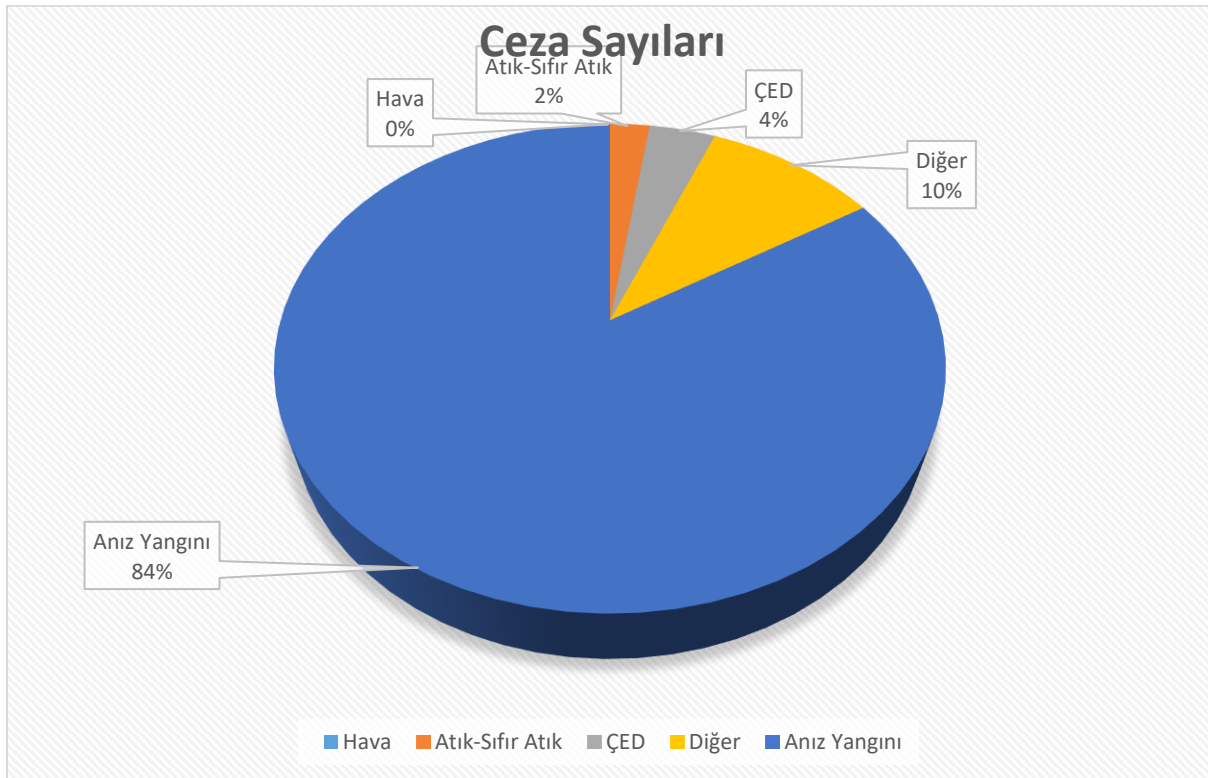
## G.3. İdari Yaptırımlar

**Çizelge G.52 – 2021 yılında ÇŞİDİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı**  
(e-denetim yazılımı, 2022)

|                       | Hava | Su        | Toprak | Atık       | Kimyasallar | Gürültü | ÇED        | Diğer      | Anız Yangını | TOPLAM       |
|-----------------------|------|-----------|--------|------------|-------------|---------|------------|------------|--------------|--------------|
| Ceza Miktarı (TL)     | -    | 24.113,00 | -      | 728.619,00 | -           | -       | 354.377,00 | 292.476,00 | 376.122,13   | 1.775.717,13 |
| Uygulanan Ceza Sayısı | -    | 1         | -      | 3          | -           | -       | 5          | 13         | 91           | 113          |



**Grafik G.22 – 2021 yılında ÇŞİDİM tarafından uygulanan idari para cezaları miktarının konulara göre dağılımı**  
(e-denetim yazılımı, 2022)



**Grafik G.23 - 2021 yılında ÇŞİDİM tarafından uygulanan idari para cezaları sayısının konulara göre dağılımı**



(e-denetim yazılımı, 2022)

#### G.4. Çevre Kanunu Uyarınca Durdurma Cezası Uygulamaları

7 adet maden tesisi, 3 adet gıda tesisi ve 1 adet atık tesisi olmak üzere toplam 11 adet tesise durdurma cezası uygulanmıştır.  
(e-denetim)

#### G.5. Sonuç ve Değerlendirme

İl Müdürlüğümüzce 2021 yılı içerisinde toplamda 2.099.812,01 TL idari para cezası uygulanmıştır. (ŞÇŞİDİM, 2022)

#### **Kaynaklar**

Şanlıurfa Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü  
e-Denetim Yazılımı

## H. ÇEVRE EĞİTİMLERİ

İl Müdürlüğümüzce 1-7 Haziran Dünya Çevre Haftası'nda farkındalık oluşturmak amacıyla çevre etkinlikleri düzenlenmiştir.

İl Müdürlüğümüz personeli tarafından Dünya Çevre Haftası'nda ilkokullarda, liselerde çevre eğitimleri verilmiş olup uçurtma şenliği ve teknik gezi düzenlenmiştir.

İl Müdürlüğümüzce 05.06.2022 tarihinde Dünya Çevre Haftası kapsamında Karaköprü Mesire Alanı'nda Çevre Şenliği düzenlenmiştir.  
(ŞÇŞİDİM, 2022)



**Resim H.18** Dünya Çevre Haftası kapsamında düzenlenen teknik gezi



**Resim H.19** Dünya Çevre Haftası kapsamında düzenlenen uçurtma şenliği



**Resim H.20** Dünya Çevre Haftası kapsamında düzenlenen çevre yürüyüşü.



**Resim H.21** Dünya Çevre Haftası kapsamında düzenlenen çevre şenliği.

#### **Kaynaklar**

Şanlıurfa Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü